بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

لاَ اِلٰہَ اِلاَّ اللہُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللہِ

ماں دی عظمت

(حصول جنت)

اَلْجَنَّةُ تَحْتَ اَقْدَامِ الْاُمَّهَاتْ

جنت ماں کے قدموں تلے ہے

پنجابی شاعر

خالق یار بھاگووال کلاں

بِسْمِہ اللہ

اوگل کوئی بیلیو گل نائیں ، جدے شروع وچ نہ بِسْمِہ اللہ ہووے

او پیار وی کوئی پیار نائیں ، جدے وچ نہ عشق مصطفیؐ ہووے

ہووے اوسدے حج دا کی فائدہ ، جو نہ روضے مبارکؐ تے گیا ہووے

خالق یارا اے اونماز کاہدی ، جے نہ سامنے خانہِ خدا ہووے

الحمدللہ رب العالمین

پڑھ کے بِسمِ اللہ صفت لکھاں اوہدی ، ہر شہ کُن نال جیہڑا بنادیوے

ذرے ذرے وچ جو پیا نظر آوے ، ذرے ذرے وچ چمک وکھادیوے

بادشاہواں نوں جو گدا کردا ، جو گداواں نوں تخت بیٹھادیوے

حد بنا نئیں حکمتاں اوہدیاں دا ، پھڑ کے چڑیاں تھیں باز مروادیوے

کیتا نہ ابلیس خبیث سجدہ ، طوق لعنتاں دا گل پادیوے

دانے کنک دے بہانے بہشت وچوں ، حضرت آدمؑ نوں باہر کڈھادیوے

یوسفؑ کھوہ دے وچ وگا دیوے ، یونسؑ مچھلی دے پیٹ بچادیوے

سلیمانؑ کیتا مان شاہیاں دا ، تے اوماچھیاں بٹھ چوخادیوے

حضرت موسیٰؑ نوں سد کے طورا تے ، اک جھلک نال ہوش بھلادیوے

خالق یا رورگے گنہگاراں دا ، بیڑا افضل نال پار لگادیوے

حمد باری تعالیٰ

کراں صفتاں پاک خدا دیاں ، جدیاں صفتاں دا کوئی شمار نائیں

اوہدے حکم بن ہلدا انئیں پتا، اک دم کوئی سکدا مار نائیں

یا حیُ یا قیّوم اے او ، کر سکدا کوئی انکار نائیں

خالق یار اے جین فضول اوہدا ، ایس گل تے جدا اعتبار نائیں

صفت خداوند تعالیٰ

سب صفتاں رب جبار دیاں ، دو جگ نوں جنے بنایا اے

جنے بولنے واتے زبان دتی ، ہناں تھماں آسمان کھلوایا اے

اٹھ اٹھ کے ویکھیا اے رات ادھی ، چن تاریاں نال سجایا اے

خالق یار پیا صدقے جاں واری ، اونے سب تے کرم کمایا اے

در صفت محبوب عالم ﷺ

کراں صفتاں نبی کریمؐ دیاں ، گیت رب رحیم وی گائے اوہدے

نال اشاریاں چن دو کھن کیتا ، دووے جہاں غلام بنائے اوہدے

کول سد کے عرش عظیم اتے ، رج رج کے درشن پائے اوہدے

خالق یار روائی توں وی نثار ہو جا ، ہر اک پیا صدقے جائے اوہدے

در شانِ رسالت مآب صلی اللہ علیہ وسلم

صفت آپ جنابؐ دی گرے کیہڑا ، آقاؐ آن اسلام دی شان دسّی

عرب ڈوبیا وچ جہالتاں دے ، آقاؐ کر کر حدیث بیان دسّی

کوئی پہلو نہ چھڈیا زندگی دا ، کنج کری دی اے گزران دسّی

نہ مناں کم شیطان دا اے ، خالق یار گل کھول قرآن دسّی

شان آپ سرکارؐ دا کی دساں ، دو جہاں تھیں جدا مقام اُچا

آ جا رب وی پیا بلاوندا اے ، لے لے محمدؐ دا نام اُچا

اک لکھ تے چوی ہزار نبیؑ ، کل نبیاں دا او تے امام اُچا

خالق یا آر وی حرصاں لا بیٹھا ، دے سڑے دا کوثروں جام اُچا

صفت اصحاب کرامؓ

صفت لکھاں جناب اصحابؓ دی جی ، ساری امّت دے غمخوار نے او

ابو بکر صدیق رفیق عالی ، رہین نال حضورؐ یارِ غار ئے او

حضرت عمر فاروقؓ عثمان غنیؓ ، دو وے خاص الخاص دلدار نے او

خالق یا آر میاں حضرت شاہ علیؓ ، ہر دم رہندے خدمتگار نے او

حق چار یارؓ

صفت چوآں اصحاباں دی مکدی نئیں ، کوئی دس کھاں بیلیا یار ایسا
ٹکر جوآں دے کھا کے گزر کیتی ، لیڈر دس کھاں کوئی سردار ایسا
تن من سرکارؐ تھیں وار دے رہے ، کوئی دس کھاں جاں نثار ایسا
خالق یار پیا پھر جگ اتے ، لبھ سکدا نئیں غمخوار ایسا
اوّل درجہ صدیق اکبرؓ ، نبی نال خاص پیار تے یارِ غارؓ
دوجہ درجہ عمر فاروقؓ ، پھڑی جس مہار تے وچ دیاّر
تریجہ درجہ عثمان غنیؓ ، کرے جہیڑا ایپار تے بے شمار
خالق یار اعلیؓ سنے ، ہو گئے پورے چار نبیؐ دے یارؓ

صفت حضرت امام حسنؓ و حسینؓ

صفت حسنؓ و حسینؓ دی مکدی نئیں ، ہین جنتاں دے سردار دووےؓ
حضرت علیؓ دے لاڈلے چن نوری ، شمس و قمر تھیں وَدھ انوار دووےؓ
مائی زہرہ بتولؓ رسول ناناؐ ، پھولؓ ، مشکل کشاؓ دے آثار دووےؓ
دنیا داراں مرداراں نوں مار ٹھوکر ، گئے دووےؓ جہان سنوار دووےؓ
حوضِ کوثر دے والی نے شان عالی ، ہر چمن دے مالی سرکار دووےؓ
خالق یار نئیں صفت بیان ہوندی ، بے مثال نے بے شمار دووےؓ

در صفت حضرت امام حسینؓ

ط۔ طبع جوان حسینؓ ورگا ، ایس جگ تے جمیا کوئی وی نیئں
کربلا دیوچ جیوں ہوئی ، انج نیئں ہونی اگے ہوئی وی نیئں
ویکھے قاسمؑ عباسؑ شہید ہوندے ، اتھر کوئی سرکارؐ دی چوئی وی نیئں
خالق یار سرکارؐ دا نام زندہ ، ہونی کدھرے یزید دی ڈھوئی وی نیئں

پنج تن پاک

پنجتن پاک نوں مَن دا نیئں جہیڑا ، خاص ابلیس جیس دا یار اے او
اوہدے بھاگ نصیب نیئں جھاگ سکدے ، شتر پھر دا بے مہار اے او
پھڑ کنکریاں ہتھ وچ لے آوے ، ابوجہل دے وہار مکار اے او
خالق یار کنارے دے نال وی نیئں ، جا کے ڈب دا ادھ وشکار اے او

پنج پیر دستگیر

پنج پیر دستگیر، دو جہان دے والی	شان عالی
پنجاں دا منکر جہیڑا ہووے، اوسے زندگی گالی	دوزخ پالی
ساڈے سوہنے پیر دے، موہنڈے کملی کالی	کرماں والی
خالق یار دا در دے اتوں، کدے نہ مڑیا سوالی	ہتھوں خالی

پنج پیر دستگیر، زندہ پھر دے رہین نظر نہ پین

اللہ دے نیکو کاراں دے، دکھ درد پئے سہین تے خبراں لین

پنجے پیر زہراؓ علیؓ، تے مالک کوثرین تے حسنؓ حسینؓ

خالق یا آرا او پنجے ای، سوہنے خزانے ہین تے نور العین

پیر میراں شاہ جیلانی قطب ربانی

یا غوث اعظم سرکار حقانیؒ

منگاں فیر امداد شاہِ بغداد کولوں ، یا غوث الاعظم سرکار میراں

ابو صالح دے لختِ جگر نوری ، کل اولیاء دے سردار میراں

ٹکا ملیا بے پرواہیاں دا ، رب دے جان دے سب اسرار میراں

چھپے چوراں نوں قطب بنا دیون ، ایسی بخشی طاقت غفار میراں

ڈبے ہوئے بیڑے باراں سالاندے ، دہین نال نگاہ دے اتار میراں

جن پری انسان حیوان سارے ، ہر وقت وچ رہین دربار میراں

بے مثل دی کوئی مثال ای نئیں ، بخش دہین شفاء پھونکاں مار میراں

خالق یا آرو رگے گہنگاراں نوں ، پائیں مہر دا خیر اک وار میراں

اللہ پاک نے طاقتاں دِتیاں نے ، سُتے بھاگ جگاوندے غوث میراں
کاسے بھر بھر دہین سوالیاں نوں ، خالی نئیں پرتاوندے غوث میراں
ہون چور خدا دے کا ہر آون ، پھڑ کے قطب بناوندے غوث میراں
خالق یار براق دی پہونچ جتھے ، اوتھوں وی اگاں لے جاوندے غوث میراں

عرض

میرے سجنو ساتھیو بیلیو وے ، پہلاں ہووے قبول سلام میرا
میرے حق دیو چہ دعا کریوء ، کریوء تسیں پسند کلام میرا
دیوے رب توفیق ٹھیک بولنے دی ، کرناں ایں سوہنی سرکارؐ نے کام میرا
خالق یار اگے ای خدمتگار آں میں ، انگ انگ تواڈا اے غلام میرا

اوناں دی فرمائش

سخت گرمی دُھپ کڑا کیاندی ، اوکھے ساہ انسان وی لین لگے
شاعر ارشد محمود اے پنڈ میرے ، وچھوڑنے ماتا دے میاں سہن لگے
جدوں نماز جنازہ تھیں ہوئے فارغ ، وچ جنازگاہ دے مینوں کہن لگے
شعر ماں دے بارے تحریر کریئو ، ڈھل ڈھل نیر کلیجیوں وہین لگے
مینوں وی ماں دا پیار نہ بُھلدا اسی ، نین میرے وی ہون بے چین لگے
خالق یار پروانے جیوں شمع اتے ، مصرے کول میرے انج رہین لگے

اپنا حال

میرے دلوچ سِک چروکنی سی ، بارے ماں دے کوئی کتاب لکھاں
پیا ڈھودی کوئی نہ ڈھکدا اسی ، یارو کر کے دُور حجاب لکھاں
ماں پیرِ تے ماں استاد میری ، فقرہ کس طراں لاجواب لکھاں
خالق یا آراو جتھوں تائیں ہو سکے ، کر کر کے چارے شتاب لکھاں

میری تمنا

دل کردا اے اپنے بیلیاں نوں ، کوئی کم دی گل بتا جاواں
ایس جگ تے فیر کے نئیں آوناں ، کوئی وھدھیا شمع جلا جاواں
میرے رب نے قلم چلائی میری ، دُھم جگدیوچ دُھما جاواں
خالق یا آر جی خاص پیار والے ، شعر ماپیاں دے بارے بنا جاواں

ماں دا پیار

پہلا مکتب ماں دی گود اندر ، کدھیں گل نہ میاں دھیان وچوں
ماں بچیاں واسطے بیت اللہ ، لفظ لبھیا حدیث قرآن وچوں
جنت ماں دے قدماں وچ یارو ، پھر پھر ویکھ لے سارے جہان وچوں
خالق یا آرا و ماں دے پیار جہاں ، لبھے پیار نہ کسے انسان وچوں

ماں دا شان

شان ماں دا جان دا رب سچا ، وختاں نال اولادنوں پال دی اے

اک رات دا احسان نیئں لاہن ہوندا ، وخت پئی قرزیئے جھال دی اے

دکھ دردسہ کے اپنی جان اتے ، ڈنگ بیلیو پئی نکال دی اے

خالق یا آرمیاں ایس دیس اتے ، کوئی شہ نہ ماں دے نال دی اے

ماں باہجوں

رب آسرا بے شک ساریاں دا، کیہڑا آسرا اولاد دا ماں باہجوں

حکومت ماں دی اے جدوں مُلکاں تے ، مالک کون جائداد دا ماں باہجوں

رنگ رنگ دے ڈھنگ سکھاوندی اے ، استاد کون استاد دا ماں باہجوں

خالق یا آرتوں نال انصاف دسیں ، محرم کون فریاد دا ماں باہجوں

ماں بغیر کاہر

بناں ماں دے کاہر ویران دِسّے ، رونق ماں بغیر نہ لگدی اے

رحمت رب دی ماں جہان واتے ، زینت ماں ای بیلیو جگدی اے

کاہر باہر اندر خیر ماں ونڈے ، جیویں نہر پئی کرم دی وگدی اے

خالق یا آرمیاں ہور کی آکھے ، ماں ای لج پیو دی پگدی اے

ماں پیئو نوں اُف نہ آکھو

ارشادخداوندی: وَ بِالْوَالِدَیْنِ اِحْسَانًا ؕ اِمَّا یَبْلُغَنَّ عِنْدَکَ الْکِبَرَ اَحَدُھُمَا اَوْ کِلٰھُمَا فَلَا تَقُلْ لَّھُمَا اُفٍّ وَّلَا تَنْھَرْھُمَا وَ قُلْ لَّھُمَا قَوْلًا کَرِیْمًا ۝

(بنی اسرائیل) آیت نمبر ۲۳

ترجمہ: اور والدین کے ساتھ بھلائی کرو۔ اگر تیری حیاتی میں دونوں یا دونوں میں ایک بڑھاپے تک پہنچ جائیں۔ تو انہیں "اف" تک نہ کہو اور نہ ہی جھڑک دو۔ اور ان دونوں کے ساتھ اچھی بات کرو۔

بقول حضرت علیؓ: "حضرت علیؓ فرماتے ہیں کہ اگر والدین کی بے ادبی میں اف کہنے سے بھی کم درجہ ہوتا تو اللہ تعالیٰ اسے بھی حرام قرار دیتے"

رباعی:

ماں پیئو نوں کہو نہ اُف تائیں ، سمجھ سوہنیاں وے سمجھدار اے توں

حکم رب رسولؐ فرماوندا اے ، رکھدا دوواں جے نال پیار اے توں

چاہ خوشی دی نال نگاہ ویکھیں ، چاہندا رب دا جے دیدار اے توں

خالق یار سمجھاوناں کم تیرا ، بندہ ساریاں دا خدمت گار اے توں

والدین دے نافرمان لئی فرمان

ارشادِ نبویؐ: حضورﷺ نے فرمایا۔

"جنت کی خوشبو پانچ سو برس کی مسافت سے محسوس ہوگی۔ لیکن والدین کی نافرمانی کرنے والے لوگ اس سے محروم رہیں گے" (طبرانی۔ امام غزالیؒ)

حدیث شریفؐ: حضور ﷺ نے فرمایا۔

"تمہارے خدا نے ماں کی نافرمانی تم پر حرام کر دی۔ (بخاری شریف)

رباعی:

اوہدی نبیؐ نے نہیں شفاعت کرنی ، جیہڑا ماپیاں دا نافرمان ہووے
پیا پڑھے نماز تہجد ، پاویں نبیؐ توں پیا قربان ہووے
اوہدا حج زکوٰۃ فضول روزہ ، پاویں شیخ سعدیؒ لقمان ہووے
خالق یار میاں او گنہار وڈا ، اوہدا کوئی نہ دین تے ایمان ہووے

ماں دے لاڈو پیار

ماں لاڈ لڈاندیاں بچیاں دے ، دکھ جان اتے سہہ سہہ کے تے
آکھن سوہنیاں صدقے جاں واری ، پیاری نال زبان کہہ کہہ کے تے
پونجھ جتیاں کپڑے دھودیون ، رنجھاں نال سدھراں چھہ چھہ کے تے
خالق یار میاں گلاں پیار دیاں ، پیاں یاد آون رہ رہ کے تے

ماں دا رشتہ

وڈا ماں توں رشتہ کوئی وی نئیں ، پھر پھر کے تے رشتہ دار ویکھے
ویکھے بھین بھرا وی داہ لاندے ، واقفکار تے مطلبی یار ویکھے
ویکھے پیر فقیر و لگی ہوئے ، پیرو کاروی بے قرار ویکھے
خالق یار میاں ایس دیس اُتے ، ماں جیہے نئیں کرے پیار ویکھے

ماں دی سار

ماواں دا پچھ بچیاں کولوں ، بھائیاں دا پچھ بھنیاں
دکھ کڑیئے جردے رہندے ، یاراں دا پچھ نیناں
قسمت دیوچ جو جو لکھیا ، اواوسب نے لیناں
ایس دنیا اتے خالق یار آ ، کسے وی بہہ نئیں رہناں

والدین دی رنجگی

ارشادنبویؐ: جس شخص کے والدین اس پر ناراض ہوں وہ بلا کلمہء شہادت مرے گا۔(انسؓ)

ارشادنبویؐ: مَنْ اَرضٰی وَالِدَ یْہِ فَقَدْاَرضٰی خَالِقَہٗ وَمَنْ اَسْغَطَ وَالِدَیْہِ فَقَدْ اَسْخَطَ خَالِقَہٗ ○

ترجمہ: جس شخص نے والدین کو راضی رکھا۔اس نے خدا تعالیٰ کو راضی رکھا اور جس نے والدین کو ناراض کیا۔اس نے خدا تعالیٰ کو ناراض کیا۔

ارشادنبویؐ: یَجْعَلَ رَضَاہُ فِیْ رَضیَ الْوَالِدَیْنِ وَسَغطَہٗ فِیْ سَغطِ الْوَالِدَیْنِ ○

ترجمہ: اللہ تعالیٰ کی رضا والدین کی رضامندی ہے۔
اوراس کاغصہ ان کی ناراضگی میں ہے

ارشادنبویؐ: رَضِیَ الرَّبِّ فِیْ رَضِیَ الْوَالِدَیْنِ ○ط

ترجمہ: رب کی رضامندی والدین کی رضامندی ہے۔

بقول فقیہ ابو الیثؒ: آپؒ نے فرمایا

" کہ اللہ تعالیٰ نے تورات، انجیل، زبور، قرآن مجید اور دیگر تمام کتب میں فرمایا اور جملہ رسُل علیہ السلام کی طرف وحی کی کہ خدا تعالیٰ کی رضا والدین کی رضامندی ہے۔ اور اسکا غصہ انکی ناراضگی میں ہے۔ (کذافی تنبیہ ۵۷ ص)

رباعی

رنجنگی ماں دی رنجنگی رب دی اے ، ایس گل اتے جھاتی پالے توں
بھل بھل کے ہو جائے جی صدقے ، پیریں ڈگ کے ماں منالے توں
کلمہ جاری زبان تھیں نہیں ہوناں ، جنہاں دل ای زور لگالے توں
خالق یار میاں گلاں ساریاں توں ، پیریں ڈگ کے ماں منالے توں
قابو نفس شیطان تے پالے توں

ماواں

ماواں ٹھنڈیاں چھاواں سجنو وے ، کرن بچیاں نال پیار ماواں
بڑا ماواں دا ہے بلند رتبہ ، ہین جنت دیاں سردار ماواں
سچے دلوں دعاواں منگ کے تے ، اتے کوہ طور کران دیدار ماواں
جنہاں ماواں نوں شوق شہادتاں دا ، دہین بچیاں نوں آپ ہتھیار ماواں
خیریں جاؤ تے آؤ شہید ہو کے ، مونہوں کہندیاں ہین پکار ماواں
بچیو جھوٹ زبان تھیں بولنا نئیں ، کرن نصیحتاں ہزار ہزار ماواں
راہ حق دے صحیح بتاندیاں نے ، سوؤں ربدی اے بار بار ماواں
میرے بیلیو خدمتاں کرلوؤہ ، لبھدیاں نہیں آکھے خالق یار ماواں س

ماں دی دُعا جنت دی ہوا

ارشادنبویؐ: ماں کی دعا اولاد کے حق میں جلد قبول ہوتی ہے۔

دَعْوَةُ الْوَالِدَةَ أَسْرَعُ اِجَابَةً قِيْلَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَلِمَ ذَالِكَ قَالَ هِيَ اَرْحَمُ مِنَ الْأَبِ O (احیاء العلوم)

ترجمہ: ماں کی دعا اولاد کے حق میں جلد قبول ہوتی ہے۔عرض کیا گیا کیوں؟ فرمایا اسلئے کہ وہ باپ سے زیادہ رحم کرنے والی ہوتی ہے۔

رباعی

بھار کسے رواں وی ونڈھناں نئیں ، جدوں چھڈ یا بھین بھراواں نیں
جدوں ویریاں مار مکا دتا ، کھو کھو کھانا ایں الاں کاواں نیں
اِیہ گل بھلائیں نہ یاد رکھیں ، ماواں سجناں ٹھنڈیاں چھاواں نیں
خالق یار مصیبتاں نس جاون ، ماواں منگدیاں جدوں دعاواں نیں

ماں دیاں رِیجھاں تے سدھراں

لاڈ کوئی وی نئیں لڈا سکدا ، جیویں بیلیو ماں لڈاوندی اے
پئی جنڈری گول گھماوندی اے ، صاحب صاحب کر پئی بلاوندی اے
ننھے سوؤں جا جلدی لال میرے ، دے کے لوریاں پئی کھڈاوندی اے
خالق یار میاں چم چم چہرہ ، تن من توں صدقے جاوندی اے

بچیاں داوچھوڑا

جدوں بچڑے چھوڑ سدھار جاون ، دسے ماپیاں نوں دھندو کارمیاں

اکو جھیی ہوندی پیڑ ساریاں دی ، بچہ اک ہووے پاویں ہزار میاں

سمجھ والڑا گل نوں سمجھ داوے ، ناسمجھاں نوں کی اے سار میاں

ایوں نمیں جی حساب کتاب لاکے ، گلاں کرداا ے خالق یار میاں

بچیاں بغیر ماواں

بناں بچیاں انھیاں ہون ماواں ، بناں بچیاں چین نہ آونداا ے

بناں بچیاں نمیں سواد کوئی ، نہ کوئی سکھ جہان دابھاونداا ے

لانبو نکلدے پئے وجود وچوں ، ماچھی بٹھ جیوں پیا پخاونداا ے

خالق یار میاں قدر او جانن ، جنہاں نوں دے کے رب لے جاونداا ے

ماں باپ دی خوشی خدادی خوشنودی

ارشادایزدی: وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا ہ (عنکبوت ۸)

ترجمعہ: "ہم نے انسان کوحکم دیا ہے۔کی والدین کے ساتھ اچھا برتاؤ کرو"۔

ارشادِ نبویؐ: "ماں باپ کا حق ادا کرنا اور تابعداری کرنا ہر لقمے کے بدلے جنت میں محل بنانے کے مترادف ہے۔" (حکایت حضرت موسیٰؑ)

رباعی

راضی جدے اتے مائی باپ ہوون ، راضی اوہدے تے رب رسولؐ اے جی
ماں باپ داجو گستاخ ہووے ، اوہدا جیونا میاں فضول اے جی
حکم مائی دامنناں چاہی دااے ، چنگے لوکاں داایہ اصول اے جی
خالق یار جو ماں دے کہے اندر ، ہوندی اوہدی دعا قبول اے جی

ماپیاں دے فرنبردار تے نافرمانبراد

حدیث بنویؐ: "ماں باپ ہی تمہاری جنت ہیں اور ماں باپ ہی تمہاری دوزخ ہیں"
مشکوۃ شریف ہے کہ ایک شخص دربارِ رسالتؐ میں حاضر ہوا
اورعرض کیا کہ یارسول اللہؐ والدین کا اولاد پر کیا حق ہوتا ہے۔ ارشادؐ ہوا
هُمَا جَنَّتُكَ اَوْ نَارُكَ
یعنی "وہ تیرے لئے جنت بھی ہوسکتی ہیں یا دوزخ بھی"

حدیث شریفؐ: حضرت ابو امامہؓ فرماتے ہیں ایک شخص نے حضورؐ سے پوچھا یا رسول اللہؐ ماں باپ کا اولاد پر کیا حق ہوتا ہے ؟ ارشاد فرمایاماں باپ ہی تمہاری جنت ہیں اور ماں باپ ہی تمہاری دوزخ ہیں" (ابن ماجہ)

رباعی

جہیڑے ہون نہ ماں دے کہے اندر ، سدھے دوزخاں دیوچہ جان گے او
کوئی لوڑ نئیں حساب کتاب دی وی ، ڈب ڈب کے گرجاں کھان گے او
حکم ماں داجہناں نے من لیا ، عالی شان رتبے میاں پان گے او
خالق یار میاں وچ جنتاں دے ، رج رج کے موج منان گے او

ماں دی خوشی خدا دی خوشی

حدیث مبارکؐ: حضرت عبداللہ بن عمرؓ سے روایت ہے کہ حضور پاکؐ نے فرمایا کہ اللہ تعالیٰ کی رضا ماں باپ کی رضامندی میں ہے اور اللہ تعالیٰ کی ناراضگی ماں باپ کی ناراضگی میں ہے (ترمذی)

جنہاں بیلیوں ماں نوں خوش کیتا ، اوناں بیلیو خوش خدا کیتا

میوے کھان دے اووچ جتناں دے ، صلہ رب نے اوناں نوں عطا کیتا

وچ حدیث قرآن دے آیا اے ، جنہاں ماں دا نہ حیا کیتا

خالق یار وچ ہون دے دوزخاں دے ، نالے اپنا آپ تباہ کیتا

ماں باپ کی خدمت تے گالیاں دینے کا اجر

حدیث مبارکؐ: آپؐ نے فرمایا جو شخص والدین کو گالیاں دیتا ہے۔ وہ بہت بڑے گناہ کا مرتکب ہوتا ہے۔

حدیث مبارکؐ: زاد جرص ۵۸ میں روایت ہے کہ شب معراج کو رسول اللہؐ نے کچھ لوگوں کو آگ کی ٹہنیوں سے لٹکے ہوئے دیکھا اور جبرائیل سے پوچھا یہ کون لوگ ہیں عرض کیا گیا یہ وہ لوگ ہیں جو اپنے والدین کو دنیا میں گالی دیتے تھے۔

حدیث مبارکؐ: آپؐ نے فرمایا اللہ کی لعنت اس پر جو اپنے ماں باپ کو گالی دیتا ہے۔ یا دے۔ (بحوالہ ابن عباسؓ حقوق العباد ص ۳۱)

خدمت ماں دی کرنا رب آکھے، دے دے گال نہ زندگی گال دیناں

جھیڑے ماں دی خدمت کردے نے، وافر اوناں نوں پیامیں مال دیناں

پئے بن دے نے خواجہ اویس قرنیؒ، اُچا مرتبہ کر کمال دیناں

خالق یار کوئی مسئلہ اڑ دائییں حل اوناں دے کر سوال دیناں

حدیث مبارکؐ: والدین کی خدمت سے رزق میں کشادگی ہوتی ہے۔

(کشف الغمہ ص ۲۶)

حدیث شریفؐ: مَنْ سَرَّهٗ اَنْ يَمُدَّ لَهٗ فِىْ عُمْرِهٖ وَيَزْدَ فِىْ رِزْقِهٖ فَلْيَبَرَّ وَالِدَيْهِ وَلْيَصِلْ رَحْمَهٗ (مشکوۃ شریف)

ترجمہ: جو آدمی یہ چاہتا ہے کہ اسکی عمر دراز ہو اور اسکی روزی میں کشادگی ہو اسکو چاہئے کہ اپنے ماں باپ کے ساتھ بھلائی کرے۔

ماں باپ کی قبر پر جانے کی فضیلت

حدیث مبارکؐ: رسول پاکؐ نے فرمایا کہ جو ہر جمعہ اپنے والدین یا دونوں میں سے کسی ایک کی قبر کی زیارت کرے تو اللہ تعالیٰ اسے بخش دے گا اور اسے ماں باپ کا فرمانبردار لکھ دے گا۔ (نوادر الاصول)

حدیث مبارکؐ: رسول پاکؐ نے فرمایا جو بہ نیتِ ثواب اپنے والدین میں سے کسی ایک کی قبر کی زیارت کرے تو اسے ایک مقبول حج کا ثواب ملے گا۔ اور جو بکثرت زیارت کرے گا تو اس کی قبر پر فرشتے زیارت کیلئے آیا کریں گے۔

حدیث مبارکؐ: رسول پاکؐ نے فرمایا جو شخص ہر جمعہ اپنے والدین کی یا ان میں سے کسی ایک کی قبر کی زیارت کرے اور وہاں سورت یٰسین پڑھے تو اسکی بخشش ہو جائیگی۔

جہیڑا اماں دی خدمت کرداا ے ، اوہدا کوئی نہ میاں جواب ہووے
خدمت ماں بغیر نئیں چھٹکارا ، پاویں چوہدری پاویں نواب ہووے
جمعے ماں دی قبر تے جا کے تے ، پڑھنا فاتحہ حج ثواب ہووے
خالق یار توں کر دُعا ایوا ، مٹی کسیدی نہ خراب ہووے

ماپے گئے

ماپے گئے تے ٹر پیار گیا ، بڑا بڑا آزما کے تکیا اے
عقل والیاں وی ایوا گل آکھی ، اوناں کول وی جا جا کے تکیا اے
سخنوراندے بادشاہ شاہ وارث ، گھوڑا عقل دوڑا کے تکیا اے
خالق یار میاں ایس دیس اتے ، پیار کئیاں نال پا کے تکیا اے

ماں دے گستاخاں دا حال

جہیڑے ماں اگے مندا بول دے نے ، جان بجھ ہوون گہنگار میاں
پیاں پھٹکاں پیندیاں جگدیاں ، پیندی قدرتوں اوناں نوں مار میاں
کسے جتدے نئیں میدان اندر ، رت وچ نصیباندے ہار میاں
رحمت ربدی وی دُور نس جاندی ، روون عمر ساری خالق یار میاں

ماں دا بے ادب شیطان دا ساتھی

بے ادبی ماں دی کرے جہیڑا ، خاص ابلیس خبیث دا یار اے او
اوہدے بھاگ نصیب نئیں جھاگ سکدے ، شہتر پھیر دا بے مہار اے او

پھڑ کنکریاں ہتھ وچ لے آوے ، ابو جہل دے وھار مکارا اے او

خالق یار کنارے دے نال وی نئیں ، جا کے ڈُبدا ادھ وشکارا اے او

ماں باپ نوں ناراض کرنیوالے واتے حکم

حدیث مبارکؐ: حضرت عبداللہ ابنِ عباسؓ سے روایت ہے کہ اگر کوئی شخص ماں باپ کو رات بھر ناراض رکھے یہاں تک کہ صبح ہو جائے تو اس کے لئے دوزخ کے دو دروازے کھول دئے جاتے ہیں اور جو صبح سے شام تک ناراض رکھے اس کے لئے بھی دوزخ کے دو دروازے کھول دئے جاتے ہیں۔ اگر ماں باپ میں سے کسی ایک کو ناراض رکھے تو اس کیلئے روزخ کا ایک دروازہ کھول دیا جاتا ہے۔ خواہ اس ناراضگی میں زیادتی ماں باپ ہی کی کیوں نہ ہو۔

عبداللہ ابن عباسؓ روایت کیتی ، ماں باپ نوں جو اوازار رکھے

صبح توں شام تے شام توں صبح توڑی ، مولا اوسدے اوتے تیار رکھے

بوہے دوزخاں دے میاں کھول کے تے ، اک دو ترہہ تے چار رکھے

خالق یار جو بچنا چاہوندا اے ، ماں باپ دے نال پیار رکھے

ماں دے گستاخ تے لخ لعنت

مالک رب سچا آسمان اتے ، ہمدرد اے ماں زمین اُتے

ایس گل نوں ہر کوئی من دا اے ، کر کر یقین یقین اُتے

منکر رب دا جو دُعا میری ، ہون رحمتاں اوس لعین اُتے

خالق یار گستاخ جو ماں دا اے ، لخ لعنت اے اوسدے جبین اُتے

ماں دی محبت

بچہ ماں نوں لگدا بہوں سوہنا ، کو بچہ لکھ پاویں بے شمار ہووے
گل شاہ کنیز دی اے یاد آئی ، بچہ اپنا ای دلدار ہووے
کمہاری اپنا پانڈا اسنوار دی اے ، پلہ بیلیو پاویں بے کار ہووے
خالق یارا او قسمتاں والڑا اے ، جنہوں ماں دے نال پیار ہووے

حکم خداوند کریم

خدمت ماں تے باپ دی کری جایئے ، گھڑی پل اک چٹ کسایئے نہ
حکم ہر اک سمجھئے سر متھے ، ڈھل ذرا وی بیلیو لایئے نہ
جو جو منگن اوا او دیئے ، فرق رتی روال وی پایئے نہ
پاویں بڈھے تے پاویں جوان ہوون ، خالق یار جی کدے ترھایئے نہ

ماں واتے خدادا فرمان

حَمَلَتْهُ اُمُّهٗ كُرْهاً وَّ وَ ضَعَتْهُ كُرْهاً ط وَحَمْلُهٗ وَ فِصلُهٗ ثَلٰثُوْنَ شَهْرًا ط حَتّٰۤى اِذَا بَلَغَ اَشُدَّهٗ وَ بَلَغَ اَرْبَعِيْنَ سَنَةً لا (الاحقاف ص ۱۵)

ترجمہ: اٹھاتی ہے اس کو ماں اس کی تکلیف سے اور جنتی ہے اسکو تکلیف سے اور حمل اس کا اور دودھ چھڑانا اس کا تیس مہینے یہاں تک کہ جب پہنچا جوانی اپنی کو اور پہنچا چالیس برس کو

بے شک باپ دا بڑا بلند رتبہ ، ہستی ماں دی وی اُچی شان والی
تہن حوصلہ اپنے پیٹ اندر ، مہینے نو اولاد نوں چان والی
جانے رب جیوں بچڑے جم دی اے ، بازی موت حیات دی لان والی
باپ کھٹ کے باہروں لیاوندا اے ، ماں کاہر دیو چہ پکان والی
باپ بادشاہ ماں وزیر ہوندی ، لج پت سمجھو خاندان والی

دین دُنی داماں نشان دسے ، ماں دین تے ماں ایمان والی
جسو یلیڑے بچڑے رووندے نے ، ماں اے بیلیو چپ کران والی
ماں ای بیلیوں لاڈلڈان ولی ، ماں ای رتجھاں دے نال کھڈان والی
چکی پیوندی کر کے بسم اللہ ، چرخہ کت کے داج بنان والی
ماں ای بال معصوماں نوں پالدی اے ، ماں ای نال خیال وھیان والی
نبی ولی وی ماں تھیں ہون پیدا ، ماں ای گود وچ علم پڑھان والی
خالق یار کی کملا جان دا اے، ذات جان دی لامکان والی

ماں باپ دی سیوا جنت دا میوا

ارشاد نبویؐ: آپؐ نے فرمایا اگر والدین تمہیں اہل خانہ اور دنیا سے نکل جانے کو کہیں تو تب بھی انکی نافرمانی نہ کرو۔

حدیث مبارکؐ: ام المومنین حضرت عائشہ صدیقہؓ فرماتی ہیں کی رسول پاکؐ فرماتے ہیں کہ۔ "دَخَلْتُ الْجَنَّۃَ فَسَمِعْتُ فِیْھَا قِرَاءَۃً ★ فَقُلْتُ مَنْ ھَذَا قَالُوْا حَارِثَۃُ بْنُ النُّعْمَانِ کَذٰلِکُمُ الْبِرُّ وَکَانَ اَبَرُّ النَّاسِ بِاُمِّہٖ ○

ترجمہ: میں جنت میں داخل ہوا تو اس میں قرآن کریم کی آواز سنی تو میں نے پوچھا کہ یہ کون ہے؟ جو قرآن پڑھتا ہے۔ تو فرشتوں نے عرض کیا کہ یارسول اللہؐ یہ حارث بن لغمانؓ ہیں۔ دیگر صحابہ نے سوچا کہ کس طرح اس نے یہ فضیلت پائی ہوگی۔ تو آپؐ نے وضاحت فرما دی کہ تم بھی اس طرح نیکی حاصل کر سکتے ہو اگر ماں کے ساتھ نیکی اور احسان کرو۔ کیونکہ یہ جنت کی طرف لے جاتا ہے۔ (مشکوٰۃ شریف ص ۴۱۹)

جھیڑا اماں تے باپ دی کرے سیوا ، ہون اوہدے اتے مہربانیاں جی
سدا راہوؤ ہ رضا وچ ساپیاں دی ، کدے کروؤ نہ نافرمانیاں جی
حکم رب رسولؐ فرماندا اے ، من لے توں میریا جانیاں جی
خالق یارا اوپاوندے ہائی رتبے ، جنہاں رمزاں ایہ پہچانیاں جی

محبوب عمل

حدیث مبارکؐ: عبداللہ بن مسعودؓ نے رسول پاکؐ کی خدمت میں حاضر ہو کہ عرض کیا یارسول اللہؐ کونسا عمل اللہ تعالیٰ کو سب سے زیادہ محبوب ہے۔

آپؐ نے فرمایا۔ قَالَ الصَّلٰوۃُ فِیْ اَوَلِ وَقْتِھَا (اوّل وقت میں نماز پڑھنا)

پھر عرض کیا پھر کونسا عمل؟ فرمایا بِرُّ الْوَالِدَیْنِ (والدین کے ساتھ نیکی کرنا)

پھر عرض کیا پھر کونسا عمل تو فرمایا اَلْجِھَادُ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰہ (اللہ کے رستے میں جہاد کرنا)

ایک اور مقام پر فرمایا۔ بُرُّوْ اٰبَاءَ کُمْ تَبِرُّکُمْ اَبْنَاءَ کُمْ ○ (کشف الغمہ ۲۱)

ترجمہ: اپنے والدین کے ساتھ احسان اور نیکی کروؤ تا کہ تمہاری اولاد تمہارے ساتھ نیکی کرے۔

نیکی کریاں ہوندی اے ماں راضی ، راضی ماں تے رب رحمٰن راضی
راضی رب رحمان تے جگ راضی ، راضی جگ تے ہر انسان راضی
وَبِالْوَالِدَیْنِ احسانًا ہو کے پڑھ لے وچ قرآن راضی
خالق یار بھلائی کر ماپیاں تے ، جیکر رکھنی آں اپنی جان راضی

والدین سے سخنِ شیریں

ماں باپ نوں دکھ نہ مول دیو ، حکم رب رسولؐ فرمایا اے

کوئی دوواں چوں بڈھڑا ہو جاوے ، جاں بیماری لاچاری ستایا اے

جہیڑا سخت کرخت ہو بولدا اے ، بے ادب گستاخ ٹھیرایا اے

خالق یار جو بولدے سخن شیریں ، عالی مرتبہ اوناں نے پایا اے

حکایت (فضیلت والدین)

اک روز اک مرد نے عرض کیتی ، نبی پاک محمدؐ کول آ کے تے

یا آقا سرکارؐ جی امر ہووے ، لڑاں جنگ دیوچ میں جا کے تے

شوقوں رتبہ پاں شہادتاں دا ، غازی بناں جاں بازو آزما کے تے

اونوں میری سرکارؐ نے کہیا اگوں ، حلیمی عاجزی نال مسکرا کے تے

ماں باپ دے کولوں وی پچھیا ای ، ذرا دس کھاں گل سمجھا کے تے

مائی باپ آقا میرے من دے نئیں ، اونے آکھیا فیر دوہرا کے تے

حکم اسیں نئیں سوہنیاں دے سکدے ، لڑنا ای اوناں نوں پہلاں منا کے تے

خالق یار کوئی ڈھوئی نئیں بن ماواں ، دس جگو چہ ڈھول وجا کے تے

تشریح: حضرت معاویہ بن جاہمہ سلمی سے روایت ہے کی ان کے والد نے حضورؐ کی خدمت میں حاضر ہو کر عرض کی (سنن نسائی) (حضرت ابو سعیدؓ ابو داؤد) (حضرت طلحہؓ)

ماں پر عورت کو ترجیح دینا

فرمان رسول اللہ ﷺ: مَنْ فَضَّلَ زَوْجَتَهٗ عَلٰی اُمِّهٖ فَعَلَيْهِ لَعْنَتُ اللّٰهِ وَ الْمَلٰئِكَةِ وَ لِلنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ ۝

ترجمہ: جو شخص اپنی ماں پر اپنی عورت کو ترجیح دیتا ہے۔ اس پر اللہ کے فرشتوں اور سب انسانوں کی لعنت ہوتی ہے۔ حضرت عبداللہ بن اوفیٰؓ (طبرانی)

واقعہ حضرت علقمہؓ

لنگ گئے زمانے کئی آونے نیں ، زمانہ آپ ﷺ دا سب توں ہائی یارو

حضرت علقمہؓ آپ ﷺ دے دور اندر ، ہے سی آپ ﷺ دا بڑا شیدائی یارو

رکھے روزے نماز گزار دا سی ، عمر عاجزی وچ لنگائی یارو

کیتی چوری چکاری نہ کدے ڈاکہ ، ہمیشہ کیتی سی نیک کمائی یارو

نہ کسے نوں کدے تکلیف دتی ، نہ کیتی سی کدے برائی یارو

پیکر شرم وحیاء دا پتلا سی ، آکھن حق دا اونوں سپاہی یارو

ہر اک نال کرے سلوک چنگا ، ہر اک نوں سمجھے بھائی یارو

کسے طرفوں آوے نہ گال لاماں ، چنگی دوستاں دیوچ وائی یارو

جدوں اوسدی موت قریب آئی ، نکلے جان نہ لباں تے آئی یارو

کلمہ جاری زبان تھیں نہ ہووے ، ہون لگ پئی کٹھی خدائی یارو

سوچ سمجھ کے ماں بلاؤ ایدھی ، ساڈھے آکھیا عربی ماہی ﷺ یارو

ماں علقمےؓ دی خدمت وچ آئی ، جلدی سن کے تے آرڈر شاہی یارو

آقا یا سرکارؐ نے پچھیا تے ، اگوں مائی نے گل بتائی یارو

آکھے بیوی دے لگ کے علقمہؓ نے ، میری جندسی بڑی پتائی یارو

اوسے وقت حضور پرنور آقاؐ ، چاپخہ تیار کرائی یارو

آکھیا علقمہؓ نوں اہدے وچ سٹو ، مائی علقمہؓ دی گھبرائی یارو

میرے بچے دے نال نہ انج کروؐ ، ہتھ بنھ دی پائے دوھائی یارو

آقاؐ میں راضی آقاؐ میں راضی ، دن محشر وی دیساں گواہی یارو

میرا بچہ تے میں واں ماں اہدی ، انج علقمہؓ ملی رہائی یارو

شالہ کسے تے رنج نہ ہون ماواں ، خالق یارؔ دُعا فرمائی یارو

عظمت ماں دی

رب کسے نوں کرے نہ ماں مہٹر ، ہوندی ماں بغیر نئیں ڈھوئی یارو

یار رشتہ دار چھڈ جاہن سارے ، ساک ماں بغیر نئیں کوئی یارو

دسو ماں پیاری توں وھدھ کے تے ، کہیڑا کردارا ے دلجوئی یارو

خالق یارؔ اے جہناں دے پیار سینے ، عظمت ماں دی جان دے سوئی یارو

ماں باپ دا رتبہ

حدیث مبارکؐ: حضور پاک ﷺ نے اس شخص پر لعنت کی ہے جو ماں اور بچے میں جدائی کرتا ہے۔ حضور پاک ﷺ کا ارشاد ہے کہ ماں باپ کی فرمانبرداری کی خاطر نفلوں کو ترک کیا جا سکتا ہے۔ یہ جائز ہی نئیں بلکے افضل ہے کہ نفل ترک کر کے ماں باپ کا حکم مان لے۔ یہ بھی ماں باپ کے ساتھ نیکی کرنے کے مترادف ہے۔

نبی پاک سرکارؐ فرمایا اے ، جیہڑا ماں تھیں بچہ جدا کرے
او لعنتی اے او لعنتی اے ، ایہہ تے فیصلہ اٹل خدا کرے
جیہڑا چھڈ کے نفلی عبادتاں نوں ، ماں باپ دا حق ادا کرے
خالق یارا ایہہ صرف روا ای نہیں ، مولا اوسدے نال وفا کرے

ماں دی دُعا

دُعا ماں دی نہیں خطا ہوندی ، اللہ والیاں نوں جا کے پچھ لوؤ ہ
کنج حضرت جریجؒ دے نال ہوئی ، ذرا غور فرما کے پچھ لوؤ ہ
ماں لبھدی حیاتی وچ اکواری ، اپنے وچ جھاتی پا کے پچھ لوؤ ہ
خالق یارا نہ فیر وی سمجھ آوے ، مسئلہ بے شک آ کے پچھ لوؤ ہ

واقعہ حضرت جریجؒ

مسلم صحیح دے وچ روایت آئی ، دسی ساتھیاں نوں مدنی سردار اے جی
بنی اسرائیل دے وچ جریج نامی ، ہویا بڑا عابد نیکوکار اے جی
شہروں دور دراز وچ جنگلاں دے ، کردا عبادتاں نال پیار اے جی
اوہدی ماں آ کدن باہر اندر ، دیندی جریج جریج پکار اے جی
جریجؒ وچ نماز نہ بولیا او ، ماں وچ غصے آواز ارے جی
ایسے پتر دے مولا مونہوں لگے ، پہلاں موت نالوں فاحشہ نار اے جی
اکدن فیر ایسا اتفاق ہویا ، بچہ لڑکی دے ہویا کاہرا اے جی
پچھ پچھ ہوئی او نے آکھیا اے ، جنگل وچ عابد قصور وار اے جی

لوکاں اوسنوں جا کے پھڑ لیا ، دبادب دتی نال مارا اے جی

حوالات وچ فیر پہنچا دتا ، واردات دسی جدوں نارا اے جی

اوناں پچھیا ہو کے بہوں عابد ، ایسا کیوں کیتا توں کارا اے جی

اوتھوں حضرت جریج ؒ نے لئی مہلت ، اماں کول آیا یکبارا اے جی

ساری گل سنا کے عرض کیتی ، اتوں رو پیا زاروزارا اے جی

ماں اوہدا قصور چا معاف کیتا ، آیا وچ عدالت ہو فرارا اے جی

آکھیا بچے دی ماں نوں لے آؤ ، کیہڑا اتک لئیے گھنگارا اے جی

آئی والدہ بچہ وی لے آئی ، ہر اک کردا انتظارا اے جی

حضرت آکھیا دس دے بچیہ او ، صحیح صحیح کیہڑا جرم دارا اے جی

بچہ بولیا ماں دی گود اندر ، جھوٹ سچ اوس دتا نتارا اے جی

میں اوس چرواہے دا ہاں بیٹا ، ہوئی ماں عدالت شرمسارا اے جی

سارے حضرت جریج ؒ تھیں لین معافی ، ہویا ہر اک عرض گزارا اے جی

ہوندی کسطراں تیری تلافی اے ، اگو آکھیا آپ سرکارا اے جی

خالق یارا ایہ گل بھلاویونہ ، کرناں ماں نوں نہ اوازارا اے جی

(ابو ہریرہؓ)

ماں دی دُعا دا اثر

نظام الدین اولیاءؒ: حضرت خواجہ نظام الدین اولیاءؒ فرماتے ہیں کہ جب کبھی مجھے کوئی مشکل در پیش آتی ۔ میں والدہ کی خدمت میں حاضر ہوتا اور قدم چوک کر دُعا کی درخواست کرتا، جب میری والدہ دُعا فرماتیں تو مشکل آسان ہو جاتی ۔ سچ ہے کہ ماں کی دُعا میں بہت تاثیر ہے

خواجہ نظام الدین اولیاءؒ آکھن ، جدوں پیش مشکل میرے آوندی سی

میں ماں پیاری کول جاوندا ساں ، میری ماں دُعا فرماوندی سی

واہ سبحان اللہ واہ سبحان اللہ ، حل ہو مشکل میری جاوندی سی

خالق یار میاں قربان تھیواں ، دعا ماں دی اثر وکھاوندی سی

حکایت

منت اک صحابی دی ہوئی پوری ، سدھا حضورؐ پرنور کول آیا اے

بن گیا اے بڑا دقیق مسئلہ ، نالے ہتھ بنھ واسطہ پایا اے

موہاٹھ جنتاں دی آقاؐ چمنی ایں ، سارا ماجرا کھول سنایا اے

پیر ماں دے چم لے جے کے تے ، خالق یار سرکارؐ فرمایا اے

الجنۃ تحت اقدام الامھات

حدیث مبارکؐ: قَالَ النَّبِیُّ صلی اللہ علیہ وسلم اَلْجَنَّۃُ تَحْتَ اَقْدَامِ الْاُمُّھَاتِکُمْ ○

ترجمہ: نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا جنت ماں کے قدموں کے نیچے ہے۔

جنے جنتاں دیچ جاونا ایں ، سیوا ماں دی رج رج کر لؤ وہ

نت نت نئیں آوناں جگ اتے ، دامن نیکیاں دنیاں بھر لؤ وہ

جنت ماں دے قدماں ہیٹھ اے جی ، ایس گل اتے کن دھر لؤ وہ

خاطر ماںتا دی خالق یار میاں ، دکھ درد مصیبتاں جر لؤ وہ

ماں دی شان

مولا خیر کرے میرے بچیاں دی ، ماں نت دعاواں پئی منگدی اے

مان بچیاں واسطے ولی اللہ ، پاویں کیہڑے وی بیلیو رنگدی اے

دُعاماں پیاری دی عرشاں تے ، چیر ستاں آسماناں نوں لنگدی اے

خالق یا آرمیاں کیوں نہ فیر آکھے ، ماں بیلیو فقر دے سنگدی اے

حقوق والدین

حدیث مبارکؐ: حضرت عمرو بن العاصؓ نے پوچھا خدا کے نزدیک سب سے پسندیدہ عمل کونسا ہے؟ حضور پر نورؐ نے فرمایا۔ وقت پر نماز پڑھنا پوچھا پھر کونسا عمل فرمایا والدین سے حسن سلوک

ارشاد نبیؐ: ایک آدمی نے آپؐ سے پوچھا کہ میرے حسن سلوک کا سب سے زیادہ مستحق کون ہے؟ آپؐ نے فرمایا تیری ماں اس نے کہا پھر کون؟ آپؐ نے فرمایا تیری ماں۔ اس نے فرمایا پھر کون؟ آپؐ نے فرمایا تیری ماں۔ اس طرح تین مرتبہ ماں کا کہا اور چوتھی مرتبہ فرمایا تیرا باپ۔ (ابوہریرہ مشکوۃ شریف ۸۸)

حدیث شریفؐ: یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ ﷺ مَنْ اَحَقُّ بِحُسْنِ صَحَابَتِیْ

ترجمہ: یارسول ﷺ میرے حسن سلوک کا سب سے زیادہ حقدار کون ہے؟ فرمایا اُمُّكَ تیری ماں ثُمَّ مَنْ پھر کون؟ فرمایا تیری ماں۔ ثُمَّ مَنْ پھر کون؟ فرمایا تیری ماں۔ پوچھا پھر کون فرمایا قَالَ اَبُوْكَ فرمایا تیرا باپ۔ (مشکوۃ شریف ۴۱۸)

حق ماں دا ادا نہیں ہو سکدا ، جے موہنڈیاں تے چک کراپاویں
چادر ریشمی اتے بیٹھاپاویں ، عطر زعفران نال نہواپاویں
گٹ چوریاں پیا کھواپاویں ، مٹھے شہد دے جام پلاپاویں
خالق یار میاں پیا عمر ساری ، پیا احسان تے احسان کماپاویں

ماں دا ادب

جیہڑا اماں دا شرم وحیاء کردا ، اوہدا ہر کوئی شرم وحیاء کردا
جیہڑا اماں نوں پیا ستا کردا ، اونوں چوڑ چوپٹ خدا کردا
سب کجھ منیاں پیا خدا کردا ، نئیں ماں بغیر کوئی چاہ کردا
خالق یار پیا جا بجا کردا ، فرض سمجھ کے اپنا ادا کردا

خوش قسمت بچڑا

حضرت موسیٰ دی ماں دُعا منگے ، میرا بچڑا بھولڑا بھالڑا ای
ربا کرتوں لئیں قبول اینوں ، پاویں کنج دا ایس دا چالڑا ای
سنے جوڑیاں آوے کوہ طور اتے ، میری اکھ دا نور نرالڑا ای
جدے واسطے ماں دُعا منگے ، خالق یار بچہ بھاگاں والڑا ای

نافرمانی ماں دی عظیم گناہ

ارشادِ نبویؐ: آپؐ نے فرمایا تمہارے خدا نے ماں کی نافرمانی تم پر حرام کر دی۔

(بخاری شریف)

فرمان نبویؐ: لَایَدْ خُلُوْنَ الْجَنَّۃَ الْعَاقُ لِوَالِدَیْہِ

ترجمہ: والدین کا نافرمان جنت میں داخل نہیں ہوگا

حدیث مبارکؐ: لَا یَنْظُرُ اللّٰہُ تَعَالٰی اِلَیْھِمْ وَلَھُمْ عَذَابٌ اَلِیْمُ الْعَاقُ

(اللہ تعالیٰ رحمت کی نظر سے نہ دیکھے گا اور اسے کے لئے دردناک عذاب ہوگا جو والدین کا نافرمان ہوگا۔

حدیث مبارکؐ: یَقْبَلُ اللّٰہُ مِنْھُمْ مَرْفاً وَّلَا عَدْلاً اَلْعَاقُ

ترجمہ: اللہ تعالیٰ والدین کی نافرمان کے فرض اور نفل قبول نہیں فرماتا

حکمِ رسولؐ: کُلُ الذُّنُوْب لَغْفِرَ اللّٰہُ مِنْھا مَاشَاءَ اللّٰہِ اِلَّا حَقُوقُ الْوَالِدِیْنِ

ترجمہ: سب گناہوں میں سے اللہ تعالیٰ جو چاہتا ہے معاف فرما دیتا ہے مگر والدین کے نافرمان کو نہیں بخشتا۔

نافرمانی ماں دی ہے گناہ وڈا، نبی پاکؐ دا ایہ فرمان اے جی

جنہاں صدق یقین نال من لیا ، ٹوراونا ندجاندا جہان اے جی

ایہ تے پتہ انسان نوں لگدانئیں ، وچو وچ پیا ہوندا نقصان اے جی

خالق یا آردا کم اطلاع دیناں ، اجر دیوناں رب رحمان اے جی

نعمت ماں پیاری

خانہ کعبہ ماں پیاری ، صدقے جایئے واری
وچ قرآن مبارک آیا ، دسدی صحیح بخاری
اونوں اجر خداوند دیندا ، جو کردا فرمانبرداری
خالق یارا ایتھے اوتھے ، نعمت ماں پیاری

مال و دولت ، ماں و باپ

ارشادِ باری تعالیٰ: يَسْئَلُوْنَكَ مَاذَا يُنْفِقُوْنَ قُلْ مَا اَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ ۝ (البقرہ ۲۱۵)

ترجمہ: وہ خرچ کرنے کے بارے میں پوچھتے ہیں۔آپ کہہ دیں کہ جو مال تم خرچ کرو اس کے اولین حقدار والدین ہیں

ارشادِ نبویؐ: توں اور تیرا مال تیرے باپ (والدین) کا ہے

ارشادِ نبویؐ: وَالَّذِیْ بَعَثَنِیْ بِالْحَقِّ نَبِیًّا مِنْ عَبْدٍ رَزَقَهُ اللّٰهُ مَالًا ثُمَّ بَرَّ وَالِدَيْهِ اِلَّا كَانَ مَعِیَ فِی الْجَنَّةِ

ترجمہ: قسم ہے اللہ کی جو مالدار ہو کر والدین پر احسان کرے گا وہ جنت میں میرے ساتھ ہوگا۔

حقیقت

نبی پاک محمدؐ دی وچ خدمت ، اک آدمی اک دن آیا اے
مائی باپ میرے میرے مال اتے ، قبضہ یا سرکارؐ جمایا اے
میں کی کراں آقا ایس بارے ، پیارے نبیؐ نے حکم فرمایا اے
خالق یار متاع تے اکیا سے ، نالے توں وی اوناں دی مایہ اے

ماں دے چارے

ہتھ بندے دیوچ تے کجھ وی نہیں ، ذات ربدی اے عالی شان کردی

ایہہ ماں اولاد لئی بیلیو وے ، اپنا سکھ تے آرام قربان کردی

سایہ پیو دا ڈھل جائے سراُتوں ، سایہ بن کے اتے سائبان کردی

دکھ درد مصیبتاں جر کے تے ، خالق یارا اولاد جوان کردی

ماں دی نصیحت دوہری فضیلت

واقعہ حضرت عبدالقادر جیلانیؒ

بڑے پیر دی گل اے دساں واں ، سنو میرے دماغ وچہ آئی اے جی

اک قافلے شہر بغداد دچوں ، رل مل اصلاح بنائی اے جی

تحصیل علم دے واتے تیار ہویا ، شاہ جیلان ہوراں خبر پائی اے جی

کہیاں مائی نوں جاوناایں نال میں ویں ، مائی عرض قبول فرمائی اے جی

چھوٹی عمری آپ دی اوس ویلے ، مائی ٹردیاں گل سمجھائی اے جی

کہیا چالی دینار نے جیب اندر ، جیہاں اتے سیون میں لائی اے جی

نالے سچ دا چھڈنا نہیں پلہ ، کدے سچ نوں ہار نہ آئی اے جی

نال قافلے پیراں دے پیر ٹرے ، دو جگ تے جدی دوہائی اے جی

آیا قافلہ راہ وچ پے ڈاکو ، ہوئی قافلے نال لڑائی اے جی

سارا قافلہ ڈاکوواں لٹ لیا ، وار آپ سرکار دی آئی اے جی

پچھے ڈاکوواں دا سردار پیا ، تیرے کول کیہڑی تھیلی پائی اے جی

میرے کول نے چالی دینار میاں ، بات نال حلیمی پرتائی اے جی

ڈاکوئی تلاشی دینار چالی ، عجب رب کرامت وکھائی اے جی

ڈاکو وہندیاں سال حیران ہویا ، سارے بدن تے حیرانگی چھائی اے جی

ڈاکو آکھیا توں جھوٹ بولنا سی ، کیوں دولت فضول کھڑائی اے جی

آقا شاہِ جیلان فرمان لگے ، مینوں آکھیا سی میری مائی اے جی

بچہ سچ دا چھڈنا نہیں پلہ ، کدے سچ نہ کنڈ لوائی اے جی

ڈاکو سوچیا اُنگل وچ مونہوں پا کے ، ایس بچے کی گل سنائی اے جی

کہنا ماں دا بچے بھلایا نہیں ، نافرمان اوہدا ایں جدی خدائی اے جی

ڈاکو ساتھیاں سنے ایمان آندا ، نالے قافلے پائی رہائی اے جی

سارا مال متاع وی دے دتا ، گناہواں کولوں وی جان چھڈائی اے جی

خالق یار نتیجہ ایہ آیا ، جت جاوندی نت سچائی اے جی

ماں کی دُعا سے عالی رتبے کا حصول

بقولِ محمد تغلق: محمد بن تغلق بادشاہ کہتے ہیں۔

کہ ماں کی دعا میں ایسا اثر ہے کی گہنگار کو بھی عالی مرتبہ حاصل ہو جاتا ہے۔ اگر خداوند کریم چاہے تو۔

رباعی

بادشاہ اک برصغیر اندر ، محمد بن تغلق اوسدھائے میاں

آکھن غور دھیان دے نال سنو ، جے کر ایہ رب وی چاہے میاں

گنہگار نوں وی عالی رتبہ جی ، مل اک نہ اک دن جائے میاں

خالق یار اوجے تے ماں اوہدی ، سچے دلوں دُعا فرمائے میاں

ماں دا فرمانبراد جنت میں آپ ؐ کا ہمسایہ

حدیث مبارک ؐ: جو والدین پر احسان کرے گا وہ جنت میں میرے ساتھ ہوگا۔

والدین نال کردا اے جو نیکی ، نال دولتاں دے مالا مال ہوسی
نبی پاک ؐ ہوراں فرمایا اے ، وچ جنتاں دے میرے نال ہوسی
راضی جدے اتے مائی باپ ہوون ، اونوں خطرہ نہ زوال ہوسی
خالق یار جی حشر دھیاڑ اندر ، اوہدی سب توں وکھری چال ہوسی

ماں باپ دے حق دی ادائیگی

ارشاد نبوی ؐ: آپ ؐ سے مروی ہے جو مغرب اور شام کے (عشاء) درمیان شب جمعہ کو دو رکعتیں پڑھے۔ ہر رکعت میں سورۃ فاتحہ، آیۃ الکرسی ایک ایک بار سورت اخلاص تعوذ تین تین بار اور پندرہ بار استغفار اور پندرہ بار درود شریف مجھ پر اسکا ثواب والدین کو بخشے تو اس نے والدین کا حق ادا کر دیا۔

جناب پاک محمدؐ ارشاد آکھن ، شام کفتاں دے درمیان میاں
رات جمعے دی دو رکعات پڑھے ، طریقہ سن لوؤ میری جان میاں
آیۃ الکرسی فاتحہ اکواری ، تعوذ اخلاص تن بار دوران میاں
پندرہ بار فیر استغفار پڑھے ، درود انج فیر میںنوں پہنچان میاں
ماں باپ نوں بخش ثواب دیوے ، انج پڑھے وا جیہڑا انسان میاں
خالق یار اونے حق ادا کیتا ، ماں باپ دا نال دھیان میاں

افضل ترین اعمال

حدیث مبارکؐ: والدین سے احسان، نماز وقت پر اور جہاد فی سبیل اللہ افضل ترین اعمال ہیں۔ (عبداللہ ابن مسعودؓ)

نبی پاکؐ رسول مقبول ہوری ، حکم کردے ایہ بار بار میاں
ماںباپ دے نال سلوک چنگا ، لادیونداا ے بیڑا پار میاں
ویلے سردی ہوندی نماز چنگی ، کھڑے جنتاں دے وشکار میاں
نالے جہاد وی فی سبیل اللہ ، بہترین عمل خالق یار میاں

بدترین گناہ (وڈے وڈے گناہ)

ارشادِ نبویؐ: بڑے بڑے گناہ خدا کا شریک بنانا، والدین سے بدسلوکی کرنا، ناحق قتل کرنا، اور جھوٹی قسم کھانا۔ (ابو ہریرہؓ)

نبی پاک محمد رسول اللہؐ ، دے دے کے زور فرماوندے جی
حضرت ابو ہریرہؓ سرکارؐ دیاں ، گلاں ہورناں تائیں اپڑاوندے جی
جہیڑے جہیڑے وی ہین گناہ وڈے، اوناں اوناں دے بارے بتاوندے جی
کرنا قتل ناحق گناہ وڈا ، جہیڑے رب شریک ٹھہراوندے جی
مائی باپ دے نال سلوک بُرا ، جھوٹی قسم جو بیلیو کھاوندے جی
خالق یار ایہ چار گناہ وڈے ، باز کوئی کوئی ایناں تھیں آوندے جی

ماں دی فضیلت (والدین سے نیکی)

ارشادِ نبویؐ: بِرُّ الْوَالِدَیْنِ اَفْضَلُ مِنَ الصَّلٰوۃِ وَالصَّدَقَۃِ وَالصَّوْمِ وَالْحَجِّ وَعُمْرَۃِ وَالْجِھَادِ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰہِ ہ (احیاء العلوم)

ترجمہ: والدین کے ساتھ نیکی، نماز، صدقہ، روزہ، حج، عمرہ، اور جہاد فی سبیل اللہ سے زیادہ افضل ہے۔

جھیڑا ماں دامن دا نہیں کہنا، حضرت جریجؒ وانگوں خج کھاوندا اے
وچ قرآن مجید تے حدیث اندر، پیارب رسولؐ فرماوندا اے
روزے، حج، زکوٰۃ نماز نالوں، جھیڑا افضل اینوں ٹھہراوندا اے
خالق یار بیشک کوئی شک نائیں، سدھا جنتاں دیوچ جاوندا اے

جس نے ماں باپ کی خدمت نہ کی

حدیث شریفؐ: حضرت ابو ہریرہؓ سے روایت ہے کہ آپؐ نے فرمایا وہ شخص ہلاک ہوا (ناس) وہ شخص ہلاک ہوا۔ (خرابہ) وہ شخص ہلاک ہوا (ناک خاک آلود)۔
پوچھا گیا کون شخص ہلاک ہوا۔ حضورؐ نے فرمایا۔ جس نے اپنے والدین میں سے ایک کو بڑھاپے کی حالت میں پایا پھر بھی خدمت کر کے جنت میں داخل نہ ہوا۔ (مسلم شریف)

حدیث شریفؐ: حضرت مسلمؓ سے روایت ہے۔
رَغِمَ اَنْفُہٗ رَغِمَ اَنْفُہٗ رَغِمَ اَنْفُہٗ یعنی خاک آلود ہو ناک اس کی، خاک آلود ہو ناک اس کی، خاک آلود ہو ناک اس کی پوچھا گیا یارسولؐ اللہ کس کی؟ فرمایا آپؐ نے
قَالَ مَنْ اَدْرَکَ وَالِدَیْہِ عِنْدَ الْکِبَرِ اَحَدَھُمَا اَوْ کِلَاھُمَا ثُمَّ لَمْ یَدْخُلَ الْجَنَّۃَ ط
یعنی جس کے ماں باپ دونوں یا ان میں سے ایک زندہ ہو۔ اور وہ ان کی خدمت کر کے جنت میں داخل نہ ہو۔ (مسلم شریف)

رباعی

اوھلاک ہویا او ہلاک ہویا راوی ابو ہریرہؓ دلدار جانیؒ
کون ہلاک ہویا کونہلاک ہویا ، صحابی پچھدے نال پیار جانیؒ
ماں باپ جنے پیری وچ پائے ، اگوں آکھدے آپ سرکار جانیؒ
جنت لئی نہ خدمت کر کے تے ، اروا ھلاک ہویا خالق یار جانیؒ

مرنے کے بعد والدین سے نیکی

ارشاد نبویؐ: کسی شخص نے آپؐ کی خدمت مین حاظر ہو کر پوچھا۔یارسول اللہ کیا والدین کے مرنے کے بعد میں کوئی نیکی ان سے کر سکتا ہوں۔؟ آپؐ نے فرمایا ہاں! ان کے حق میں دعائے مغفرت کرو۔ان کے وعدے کیے ہوئے پورے کرو۔ان کے رشتہ داروں سے صلہ رحمی کرو اور ان کے دوستوں کی عزت کیا کرو۔ (حضرت ابوسید مالک بن ربعیہؓ)

فقیہ ابواللیث: سے پوچھا گیا اگر والدین بیٹے پر ناراض ہو کر وفات پا جائیں تو کیا بیٹا ان کو راضی کر سکتا ہے؟ آپ نے فرمایا تین طرح سے (i) یہ کہ بیٹا خود صالح ہو (ii) والدین کے رشتہ داروں اور دوستوں سے احسان کرتا رہے (iii) یہ کہ ان کیلیے دعا اور استغفار کرے اور خیرات کرے۔ (تنبیہ العاقلین ص۷۲)

پنجابی میں

اک آدمی آپؐ دی وچہ خدمت ، یاروآن کے عرض گزار ہویا اے
مائی باپ آقا میرے چل بسے ، بڑا دل اندر بے قرار ہویا اے

کہڑی اوناندے نال میں کراں نیکی ، سوہنے نبیؐ دا امر یکبار ہویا اے

اوناں واسطے بخشش منگیا کر ، ہے اے رب سچا بخشنہار ہویا اے

پورا کرتوں اوناندے وعہدیاں نوں ، جہیڑا جہیڑا اوی قول واقرار ہویا اے

صلہ رحمی کراوناندے نال عزیزاں ، پیارا اوناں دا جو رشتہ دار ہویا اے

عزت آبرو نال دے سجنادی ، جتھے جتھے وی اوناں دا پیار ہویا اے

خالق یار میاں گلاں سن کے تے ، بڑا آدمی جانثار ہویا اے

ماں وخالہ، باپ وچاچا سے حسن سلوک

ارشاد نبویؐ: خالہ بھی ماں کی مانند ہے۔ آدمی کا چچا بھی باپ کی مانند ہے۔

ارشاد نبویؐ: حضرت جراء بن عازب سے روایت ہے کہ نبی کریمؐ نے فرمایا کہ خالہ ماں کے قائم مقام ہے اور چچا باپ کے (ترمذی)

ارشاد نبویؐ: آپؐ کی خدمت میں ایک آدمی آیا اور عرض کی میں نے بہت بڑا گناہ کیا ہے۔ آپؐ نے فرمایا کیا تیری ماں ہے؟ جواب ملانئیں فرمایا یا خالہ ہے۔ جواب ملا ہاں تو اس کے ساتھ نیکی کر یہی تری توبہ ہے

ماں باپ خالہ چاچا اک رشتہ ، سنو غور تے نال دھیان جانی

اک آدمی آپؐ دی وچ خدمت ، آ کے لگ پیارون کرلان جانی

آکھے کر میں بیٹھا آں گناہ وڈا ، اونوں آپؐ لگے فرمان جانی

دس ماں تیری جیوندی جھاگدی اے ، اگوں آکھدا او جوان جانی

میری ماں تے آقا جی نہیں زندہ ، فیر آکھدے سخی سلطان جانی

میاں خالہ پیاری دادے حوالہ ، سن اوہدے وچ پیہ گئی جان جانی

میری خالہ تے جیوندی جھاگدی اے ، کراوسدے نال احسان جانی

خالق یار میاں تیری ایہ توبہ ، ایڈا ہونہ توں پریشان جانی

حدیث مبارکؐ: حضرت عطاء بن یسارؓ اس حدیث کے راوی ہیں کہ میں نے مسئلہ سن کر حضورؐ سے پوچھا کہ آقا ماں کے زندہ ہونے کا کیا مطلب ہے؟ جواب ملا کہ ماں حسن سلوک کا سب سے بڑا ذریعہ ہیں۔ (ترمذی شریف ص ۱۲)

عطاء بن یسارؓ فرمان اتھے ، حکم سن میں پچھاں سرکار گولوں

زندہ ماں دے ہون دا کی مطلب ، جھب بول پئے عربی سردار کولوں

ماں حسن سلوک لئی ہے افضل ، آقاؐ آکھیا اے بار بار کولوں

کھول ترمذی ویکھ کتاب اندر ، شعر بن گیا خالق یار کولوں

بقول حضرتِ علیؓ: حضرت علیؓ فرماتے ہیں کی اگر والدین کی بے ادبی میں اف کہنے سے بھی کم درجہ ہوتا تو اللہ تعالیٰ اسے حرام قرار دیتے۔

کاہنوں حدیث قرآن وچ آوناں سی ، جے نہ ماں دا اینا ں احترام ہوندا

سبھے حقیقتاں بیلیو سچیاں نیں ، اُچا ماں دا بڑا مقام ہوندا

درجہ اُف توں تھلے کوئی ہوندا ، اوبھی علیؓ نزدیک حرام ہوندا

خالق یارسرکارؐ دا کارنامہ ، عام و عام کنج دینِ اسلام ہوندا

خدا کے ساتھ ساتھ ماں باپ کا شکریہ

ارشادنبویؐ: اَنِ شْکُرْ لِیْ وِ الِوَالِدَ یْکَ وَالِیَّ الْمَصِیْرَ (لقمان ۱۴)

ترجمہ: میرا اور اپنے والدین کا شکر گزار رہ کہ آخر میں میری طرف لوٹ کر آنا ہے۔

ارشادِ خداوندی: میرا اور والدین کا شکریہ ادا کرو۔ جس نے اللہ تعالیٰ کا شکریہ بغیر والدین کے ادا کیا۔ اس کا شکریہ قبول نہ ہوگا۔ ص

ارشادنبویؐ: اور اس امر پر حضور پرنور کا یہ فرمان دلیل ہے۔ جس شخص نے والدین کو راضی رکھا اس نے خدا تعالیٰ کو راضی رکھا اور جس نے والدین کو ناراض کیا اس نے خدا کو ناراض کیا۔

(تنبیہ الغافلین ص 75)

قدرت رب دی لائے سبب تیرے ، تینوں پتہ اک رتی روال نائیں
مائی باپ تیرے دکھ جردے نے ، تینوں آوندا کوئی خیال نائیں
اَنِ الْشکُرَ لِیْ وَالِوَالِدَ یْکَ ، ایس امر نوں سوہنیاں ٹال نائیں
طول جھگڑے چھڈ فضول سارے ، خالق یار کوئی وچ نکال نائیں

والدین کیلئے دعائے خیر

ارشادخداوندی: قُلْ رَّبِّ الرْ حَمْهُمَا کَمَا رَبَّیٰنِیْ صَغِیْرًا ○

ترجمہ: اے میرے پروردگار میرے والدین پر رحم فرما جیسے انہوں نے میری بچپن میں پرورش کی۔

(بنی اسرائیل)

ارشادِ خداوندی: رَبَّنَا غْفِرْلِیْ وَالِوَالِدَیَّ وَلِلْمُؤْ مِنِیْنَ یَوْمَ یَقُوْمُ الْحِسَابَ ○

(ابراہیم ۴۱)

ترجمہ: اے ہمارے پروردگار قیامت کے روز مجھے بخش دینا اور میرے والدین کو بھی۔ میرے تمام اہل ایمان کو بھی۔

دعائے ابراہیم:

ترجمہ: اے میرے پروردگار مجھے اور میرے ماں باپ کو بخش دے

مائی باپ دے واتے دعا منگو ، میرے بیلیو مترو پیار یوؤے
نبیاں ولیاں دی اتباع ہوندی ، کن دھر کے سُن لو سار یوؤے
صاف صاف خدا فرما رہیا ، ذرا جھوٹ تے سچ نتار یوؤے
خالق یار اوٹر گئے مدتاں دے ، پچھے اوناں دے تسیں سہار یوؤے

فاسق والدین کیلئے حقِ اولاد

ارشادِ نبویؐ: اگر کسی کے والدین زندہ نہ ہوں تو وہ ان کیلئے صدقہ کرے اور قرآن مجید پڑھے۔ اور دعا کرے خواہ وہ فاسق ہی کیوں نہ ہوں۔

مائی باپ جدے پاویں ہون فاسق ، اونوں کار ایہ کرنا چاہی دااے
پڑھ پڑھ قرآن ثواب بخشے ، اونوں آہر ایہ کرنا چاہی دااے
پیا اوناں دے ناں دادے صدقہ ، نال پیار ایہ کرناں چاہی دااے
صدق دل دے نال دُعا منگے ، خالق یار ایہ کرناں چاہی دااے

حقِ والدین

ارشادنبویؐ: لَنْ يَجْزِئ وَلَدٌ وَالِدَهٗ حَتّٰى يَجِدَهٗ مَمْلُوْكاً فَيَشْتَرِيَهٗ فَيُعْتِقَهٗ

(مسلم شریف)

ترجمہ: اولاد والد کا حق ادا نہیں کر سکتی اگر چہ باپ کو غلامی سے خرید کر آزاد کروائے۔

ماں باپ دا حق نہیں ادا ہوندا ، اولاد نال لگ کے مرجائے پاویں
بھر بھر کے رقماں قید و چوں ، ہر روز پئی آزاد کرائے پاویں
پڑھ پڑھ قرآن مجید لکھاں ، ہر روز ثواب پہنچائے پاویں
خالق یار نوھا دھوھا کے تے ، تخت تاج سر دے اتے پائے پاویں

اپنا حال حقیقت

واہ باپ دے نال نئیں پیا میرا ، پیاں ماں دیاں خدمتاں کیتیاں نیں

نہ باپ نے مینوں ترھایا اے ، جیویں ماں نال پتہ اے بیتیاں نیں

نافرمانی وی ماں دی نہیں کیتی ، لباں ماں دے اگے میں سیتیاں نیں

سوہوں ربدی اپنی ماں دیاں ، گھول گھول نصیحتاں پیتیاں نیں

جنہاں ماں دی بیلیو قدر کیتی ، اوناں اوناں نے بازیاں جیتیاں نیں

خالق یا رتوں ماں دا پچھ اونوں ، جدی ماں نے اکھیاں میٹیاں نیں

والدین کی خدمت کی برکت

مشکوٰۃ شریف تے چار سووی صفحہ ، حضرت عمرؓ روایت فرماوندے نیں

اک دفعہ دا ذکر اے بیلیو وے ، تن آدمی سفر تے جاوندے نیں

اجے راہ اندر بن آگئی بارش ، دوڑ غار پرانی وچ آوندے نے

قدرت ربدی غار دے منہ اگے ، پتھر آگیا او گھبراوندے نے

باہر نکلنا ہو دشوار گیا ، آپے وچہ اصلاح بناوندے نیں

اپنے نیک اعمال نوں یاد کر کے ، اگے ربدے واسطے پاوندے نیں

اک آکھدا میریا یاربا ، پئے دوجے وی عرضاں الاوندے نے

صدقہ ماں پئیو دیاں خدمتاں دا ، اللہ پاک جی کرم کماوندے نے

گھڑی پل اک لمحے سکینڈ اندر ، پتھر غار دے منہ تھیں ہٹاوندے نیں

خالق یار اولا شریک ہوری ، اوناں نوں امناں امان بچاوندے نیں

والدین کا نافرمان

حدیث مبارکؐ: حضور اکرمؐ نے ارشار فرمایا کہ والدین کا نافرمان فرد جنت کی خوشبو سے بھی محروم رہے گا۔

ہووے تابعدار جو ماپیاں دا ، گندھ کدو ہرتاں تھیں او معصوم رہسی
ماں باپ دا نافرمان جیہڑا ، ہوا جنت دی کولوں محروم رہسی
نبی پاکؐ ہوراں فرمایا اے ، جنہوں گل ایہ میاں معلوم رہسی
وچ دنیا دے خالق یار میاں ، پئی ہر ویلے اوہدی دھوم رہسی

ایک عجیب واقعہ (درپیش حضرت موسیٰؑ)

نیکو کار خدا دا اک بندہ ، نزہتہ المجالس وچ آیا اے
کرے عبادتاں پہاڑ دیوچ دامن ، بڑا رب نے شان وھدھایا اے
حضرت موسیٰؑ انطا کیہ جاوندے پئے ، عجب واقعہ رب وکھایا اے
موسیٰؑ تھک کے تے چور وچور ہوئے ، ویکھو رب سبب کی لایا اے
موسیٰؑ اوس پہاڑ دے وچ جاؤ ، قدرت ربدی حکم فرمایا اے
اونوں کہنا سواری دا کرے چارا ، اوتھے ڈیرا جس آدمی لایا اے
موسیٰؑ گئے تے آدمی وچ عبادت ، واہ واہ رب نے میل کرایا اے
فارغ ہویا عبادتوں آدمی او ، حضرت موسیٰؑ نے بول فرمایا اے
موسیٰؑ کہیا سواری دی لوڑ مینوں ، اونے ابرنوں حکم سنایا اے
ابر نام خدا داسن کے تے ، اترا نبروں دھرت تے آیا اے

نیک آدمی آکھیا لے موسیٰؑ ، تیرا رب نے کم پھبایا اے

حضرت موسیٰؑ سوار ہو گئے چھیتی ، اگے رب دے سیس نوایا اے

مولا دے دے آدمی ایس تیرے ، کتھوں درجہ بلندایہ پایا اے

اللہ پاک دے ولوں جواب آیا ، موسیٰؑ رب دا ایس تے سایہ اے

کہنا ماں دا آدمی من داسی ، کہنا اہدا ایں توڑ نبھایا اے

خالق یار روا قعہ سن کے تے ، بڑا دل میرا مسکرایا اے

(نزہتہ المجالس ص ۱۶۸)

ماں دے بے ادب گستاخ دا حال

نزہتہ المجالس دے وچہ آیا ، حضرت حوشبؓ روایت فرمان میاں

میں عرب قبیلے دیوچہ گیا ، اوہدے نال سی قبرستان میاں

ویلا عین ہووے جدوں ڈیگری دا ، نکلے قبر چوں اک انسان میاں

سر گدھے دیوانگراں ڑنگدا سی ، دھڑ بندے دا عمر جوان میاں

دھب دھب کے ڑینگیا تن واری ، گئیاں نال میں غور دھیان میاں

فیر دوجے ترجے دن روز ڑنگے ، ویلا ڈیگری دا ہووے آن میاں

میں پچھیا لوکاں نوں گل کی اے ، حق سچ او گل سنان میاں

سوتر مائی او جیہڑی پئی کتدی اے ، ہے اوسدا نور نشان میاں

بڑا ہے سی وڈا شرابیا او ، بے وقوف تے وڈا نادان میاں

جس ویلے شراب او پیوندا سی ، ماں لگدی جدوں سمجھان میاں

آکھے گدھے دیو حار کیوں ڑینگنی ایں ، پیا بکدا نال زبان میاں

خالق یار گستاخ او ماں دا سی ، تائیں پھس گئی عذاب وچہ جان میاں

خوش بخت لوگ

نیک آدمی ویکھ ثواب ہووے ، تے ولی اللہ نوں ویکھیاں عبادتاں نیں
جہیڑے ماں تے باپ نوں ویکھدے نے ، ہین اوناں دیوا تے سعادتاں نیں
اتے قبراں حاضری دین جاناں ، راہ رب دے وچ ریاضتاں نیں
جراہ کردے نے خالق یار جہیڑے ، اوناں لوکاں دیاں ایویں پٹھیاں عادتاں نیں

ماں کو دکھ پہنچانے والا قاری

حضرت انسؓ بن مالکؓ روایت کیتی ، نزہتہ المجالس بتاوندی اے
بنی اسرائیل وچ اک قاری ، چنگی تورات اونوں پڑھی آوندی اے
جس ویلے تورات اوپڑھد اسی ، دُنیا سنن لئی کٹھی ہو جاوندی اے
اپیر شراب اوپیوند اسی ، ماں اوس نوں نت سمجھاوندی اے
اکرات تورات اوپڑھد اسی ، دنیا خوشی پئی عیش مناوندی اے
ماں آکھیا کرتے لے وضو ، مستی شراب دی ہوش بھلاوندی اے
اونے ماں دے کھچ کے سٹ ماری ، اکھ دند اوکجھ گواوندی اے
ایس رنج اندر خالق یار میاں ، ماں بددعا فرماوندی اے

ماں دی بددُعا

غصّے ہو کے ماں ناراض آکھے ، تیرے نال نہ راضی خدا ہووے
ربا سوہنیاں سوہنیاں وے ، بچہّ اِنجدا چھیتی تباہ ہووے
جہنوں ماہ پیّو دا حیاء نائیں ، اونوں ربدا نہ حیاء ہووے
خالق یار گنج قاری دے نال بیتی ، راضی اوس تے کسطراں ماہ ہووے

قاری دا معافی منگناں

آئی ہوش تے کرے افسوس قاری ، پیا روندا تے کرلاوندا اے

بڑا اوڈا میں کر گناہ بیٹھا ، گوشے بیٹھ کے تے پچھتاوندا اے

کس طراں قصور معاف ہووے ، اپنے آپ تائیں فرماوندا اے

رب کولوں قصور بخشاونے لئی ، اک پہاڑا تے چڑھ جاوندا اے

چالی سال کیتی عبادت خوب اونے ، گھڑی پل نہ اک کساوندا اے

سک سک کے تے ہوگیا کانا ، اگے رب دے عرضاں الاوندا اے

مولا کر دے معاف قصور میرا ، آواز غیب دی طرفوں آوندا اے

تیری ماں ناراض اے تدھ اتے ، تیرا رب نوں امر نہ بھاوندا اے

ایہ سُندیاں سال آواز چھیتی ، سدھا کاہر دی طرف سدھاوندا اے

اماں میرئیے نی اماں میرئیے نی ، دے دے کے آواز بلاوندا اے

ماں کوٹھڑی دیوچوں باہر آئی ، ترلے کر کر پیا مناوندا اے

جھیڑے ہتھ نال ماں نوں ماریا سائیو ، اوس ہتھ تے چھری چلاوندا اے،

بالن کر اکٹھا اونوں اگ لائی ، وچ اوہدے چھلانگ لگاوندا اے

ماں وہندیاں سال پکار اٹھی ، کون بچڑا میرا بچاوندا اے

ربا میریا میرا بچا بچہّ ، جبرائیل نوں رب دوڑاوندا اے

خالق یار اے جدے تے ماں راضی ، راضی رب اوہدے تے ہوجاوندا اے

ایک ہور عجیب واقعہ

نزہتہ المجالس دیوچ آیا ، صفحہ اک سوٹھاٹھ اٹھاجانی
سلیمانؑ نوں رب نے حکم کیتا ، ذرااوس دریا تے جاجانی

عجیب واقعہ آوے دانظر تینوں ، قدرت رب داحساب لگاجانی
سلیمان تشریف لے گئے اوتھے ، جتھے حکم ہویااوسے جاجانی
ایدھراودھر نہ کجھ وی نظر آیا ، ماری چارچوفیرے نگاہ جانی
حکم آصف غلام نوں فیر کیتا ، غوطہ وچ دریادے لاجانی
فوراً آصف غلام تعمیل کیتی ، نظر آیا کافوری قبہ جانی
چمکاں ماردے پئے جواہر موتی ، یاقوت ہیرے بیش بہاجانی
بوہے چارنہ کوئی وی بند وچوں ، لگے چارچوفیریوں ھواجانی
قطرہ پانی داانددرنہ جاسکے ، عبادت کرے پیااک مردخداجانی
ویکھ چاکھ کے خوب غلام آصف ، گل آقاؑ نوں دسدا آجانی
ایہ سن کے تے خالق یارمیاں ، سلیمانؑ گئے وچ دریاجانی

حضرت سلیمانؑ داسوال (تے اوہداجواب)

سلیمان جاپچھیااوس تائیں ، تساں کنج مقام ایہ پایااے
سلیمان نوں رب دے اوس بندے ، ایس طراں جواب فرمایااے
انی ماں تے اپاہج سی باپ میرا ، رج رجکے کھٹ کھوایااے
پیاں خدمتاں کیتیاں رج کے تے ، ستر سال میں زہد کمایااے

اللہ پاک دے حضور دعا منگی ، ماں دا آخری وقت جاں آیا اے

دور رکھیں شیطان تھیں بچڑے نوں ، ہتھ رب دے اگے اٹھایا اے

میرے باپ دی آئی وفات نیڑے ، مینوں اوس وی نہ بھلایا اے

صلہ ماں پیو دیاں خدمتاں دا ، خالق یار میں ایوا ای پایا اے

دل حضرت سلیمانؑ جواب نیک مرد

سلیمان پیغمبر سوال کیتا ، میاں گل انے کہیڑے زمانیاں دی

اگوں اوس نے فیر جواب دتا ، دساں گل کی شمع پروانیاں دی

ابراہیم دے دور دی گل اے جی ، گل نئیں کوئی جھوٹ تے بہانیاں دی

خالق یار نئیں کوئی معلوم مینوں ، عمر کنی گو ہوئی دیوانیاں دی

حضرت سلیمان پیغمبرؑ

سلیمان پیغمبر حساب لایا ، بڑے رب دے میاں کمال ہوئے

تینوں رہندیاں ایس دریا اندر ، دو ہزار تے چار سو سال ہوئے

اجے تیکراں توں جوان ای ایں ، سارے کالے سفید نئیں وال ہوئے

کی کجھ کھاوناایں خالق یار میاں ، نبی رب دے ولوں سوال ہوئے

مردِ جوان دا جواب

سلیمان نوں فیر او پاک بندہ ، کھان پین دے بارے بتاوندا اے

طاہر رب دی طرفوں اک ایتھے ، زرد رنگ دا کھانا لیاوندا اے

جدے وچ ذائقے ساری دُنیا دے ، مزہ کھادیاں جس نوں آوندا اے

ڈور بھکھ تریہہ ہو جاوندی اے ، گرمی سردی داناں گواوندا اے

سستی کاہلی ماسہ نئیں رہین دیندا ، نیندر اکھاں وچوں اڈاوندا اے

خالق یار کلام ایہ کر کے تے ، بندہ اپنی جاہ ٹر جاوندا اے

ماں باپ نوں "اف اور ہوں" نہ کہو

روایت حضرت مجاہدؒ: حضرت مجاہدؒ سے اس کی تفسیر میں نقل کیا گیا کہ اگر وہ بوڑھے ہو جائیں اور تمہیں ان کا پیشاب، پاخانہ ڈھونا پڑے تو کبھی اف اور ہوں بھی نہ کروَ جیسا کہ وہ بچپن میں تمہارا پیشاب، پاخانہ دھوتے رہے ہیں۔

نہ اُف نہ ہوں نہ چوں کروَ ، ماں پیو جاں ہو جائے پیر میاں

خوشی نال پیشاب تے پاخانہ ، دھونا پوہوے نہ ہو دلگیر میاں

اوناں تینوں سنبھالیا بِسمِ اللہ، کڈھن خوشیاں دے نال چیر میاں

خالق یار جے مسئلہ ویکھنا ایں ، حضرت مجاہدؒ نے دسی تفسیر میاں

ماں دی بے ادبی دے بارے

روایت شریفؒ: حضرت عروہؒ سے کسی نے پوچھا کہ قرآن پاک میں ان کے سامنے جھکنے کا حکم فرمایا ہےَ اسکا کیا مطلب ہےَ؟ انہوں نے فرمایا اگر کوئی بات وہ تیری ناگواری کی کہیں تو ترچھی نگاہ سے ان کو مت دیکھ کہ آدمی کی ناگواری اوّل اسکی آنکھ سے ہی پہچانی جاتی ہے۔

حدیث شریفؐ: ایک حدیث میں حضورؐ کا ارشاد ہے کہ تم اپنے والدین کے ساتھ نیکی کا برتاؤ کروَ۔ تمہاری اولاد تمہارے ساتھ نیکی کا برتاؤ کرے گی۔ (درمنثور)

حدیث شریفؐ: حضرت عائشہؓ حضورؐ سے نقل کرتی ہیں کہ جس نے ماں باپ کی طرف تیز نگاہ سے دیکھا۔ وہ فرمانبردار نہیں ہے۔

روایت حضرت حسنؓ: حضرت حسنؓ سے کسی نے پوچھا کہ نافرمانی کی کیا مقدار ہے؟ انہوں نے فرمایا کہ نمبر۱۔ اپنے مال سے ان کو محروم رکھنا۔ نمبر۲۔ ان کو ملنا چھوڑ دینا نمبر۳۔ اور ان کی طرف تیز نگاہ سے دیکھنا۔

حضرت حسنؓ نوں کسے نے پچھیا ایہ ، بے ادبی ماپیاں دی کی مقدار اے جی
اپنے مال وچوں حصہ نہ دیناں ، اگوں آکھیا حسن سرکار اے جی
نال پیار دے ملنا چھڈ دیناں، بے ادبی دا ایہ وی آثار اے جی
پیا تکناں کو ہریاں وٹ کے تے ، ترجمہ ایہ نمبر خالق یار اے جی

ماں باپ بلائیں تو لبیک لبیک کہو

بقول زبیر بن محمدؓ: حضرت زبیر بن محمدؓ سے اس کی تفسیر میں نقل کیا گیا کہ جب وہ پکاریں تو حاضر ہوں حاضر ہوں سے جواب دو۔

لبیک لبیک آکھو ، مائی باپ جس ویلے بلاوندے نے
ایس گل وچوں بیلیو کئی فائدے ، راضی رب رسولؐ ہو جاوندے نیں
نالے تابعداری وی ہو جاوندی ، جدے واسطے ماپے پڑھاوندے نے
خالق یار تفسیر دے وچ آیا ، زبیر بن محمد فرماوندے نے

ماں باپ سے برتاؤ

روایت حضرت قتادہؒ: حضرت قتادہؓ سے نقل کیا گیا کہ آدمی ماں باپ سے نرمی سے بات کرے۔

ایہہ تے حضرت قتادہؓ نے آکھیا اے ، نال ماپیاں نرم کلام کروَ
جیوں جیوں آکھن تیوں تیوں میاں ، خدمت ہر ویلے صبح وشام کروَ
جے کہن کھلو تے بہونا ئیں ، قربان اوناں تے اپنا آرام کروَ
بناں سوچیوں ای خالق یار میاں ، جھک جھک کے پیئے سلام کروَ

ماں باپ سے قول کریم کا مطلب

حدیث شریفؐ: حضرت سعیدؓ سے کسی نے آکر سوال کیا کہ قرآن پاک میں حسن سلوک کا بہت جگہ ذکر کیا گیا ہے اور میں اس کو سمجھ گیا، لیکن قول کریم کا مطلب سمجھ میں نہیں آیا۔ تو انہوں نے فرمایا جیسا کہ بہت سخت مجرم غلام سخت مزاج آقا سے بات کرتا ہے۔

حضرت سعید نوں کسے نے پچھیا جی ، قرآن مجید اندر بار بار آیا اے
مائی باپ نال کروَ سلوک چنگا ، نقطہ سمجھ اندر دلدار آیا اے
نئیں قول کریم دی سمجھ آئی ، بارے ایس کی امر سرکار آیا اے
حضرت سعیدؓ نے آکھیا سن جیویں ، تینوں سوہنیاں جے پیار آیا اے
ہووے سخت مزاج دا سخت آقا ، کرن سخت مجرم جیوں گفتار آیا اے
ایس گل اتے خالق یار میاں ، اونوں سندیاں سال اعتبار آیا اے

حقوق والدین

روایت: صاحب مظاہر نے لکھا ہے کہ ماں باپ کے حقوق میں ہے۔ کہ ایسی تواضع اور ادائے خدمت کرو کہ وہ راضی ہو جائیں۔ جائز کاموں میں ان کی اطاعت کرو۔ بے ادبی نہ کرو تکبر سے پیش نہ آؤ۔ اگرچہ وہ کافر ہی ہوں۔ اپنی آواز کو ان کی آواز سے بلند نہ کرو۔ ان کا نام آواز لے کر نہ پکارو کسی کام میں ان سے پہل نہ کرو۔ امر اور نہی میں نرمی کرو۔ ایک بار کہو اگر وہ قبول نہ کریں تو خود سلوک کرتے رہو جیسا کہ حضرت ابراہیمؑ نے نصیحت کرنے کے بعد کہہ دیا تھا کہ اچھا میں اب اللہ سے تمہارے لئے دُعا کرتا ہوں۔

لِیہ تے صاحبؒ مظاہر نے لکھیا اے ، سُنو ماں تے باپ دے حقوق اندر
خاطر اوناں دی خدمت کرواویں ، جیویں آیا اے حسن سلوک اندر
تک تک کے تے ہو جان راضی ، ماسہ فطری رکھو نہ چوک اندر
خالق یار میاں گلاں ہور وی نی ، اپنے سَل کے رکھ صندوق اندر
لِیہ وی صاحب مظاہرؒ نے لکھیا اے ، اطاعت دوواں دی بے شمار کرناں
رہناں دُور ضرور بے ادبی توں ، خودی نہ غرور ہنکار کرناں
پاویں ہون کافر پاویں ہون فاسق ، اُچی اوناں توں نہ پکار کرناں
دُکاناں نہ سدھنا اوناں دا ، پہل کسے وی وچ نہ کار کرناں
پاویں امر ہووے پاویں نہی میاں ، نرم اوناں دے نال گفتار کرناں
اکو وار تاکید دا حکم آیا ، بانہوں پھڑ کے نہ بار بار کرناں
حضرت ابراہیم جیوں آکھیا سی ، پیا تُساں وی وڈیاں وھار کرناں
سن لیندا دُعا او ساریاں دی ، اگے رب دے او خالق یار کرناں

ماں باپ دی خدمت دا صلہ

حدیث سریفؐ: حضرت ابنِ عباسؓ فرماتے ہیں۔ کہ کوئی مسلمان ایسا نئیں جس کے والدین حیات اور وُہ ان کے ساتھ اچھا سلوک کرتا ہو اس کے لئے جنت کے دروازے نہ کھل جاتے ہوں۔ اور اگر ان کو ناراض کر دے تو اللہ جلا شانہ' اس وقت تک راضی نہیں ہوتے جب ان کو راضی نہ کرے۔ کسی نے عرض کیا اگر وُہ ظلم کرتے ہوں تو ابنِ عباسؓ نے فرمایا اگرچہ وہ ظلم کرتے ہوں۔

حضرت ابنِ عباسؓ روایت کیتی ، جدا مائی تے باپ حیات ہووے
جے تے اوناں نوں کراوے راضی ، راضی اوہدے تے ربدی ذات ہووے
بوہے اوس لئی کھلدے جنت ندے ، چنگی اوسدی بڑی برات ہووے
تے جہیڑا الٹا کرناراض لوہوے ، حاصل رب نہ کوئی سوغات ہووے
مائی باپ جے کردے ظلم ہوون ، اک آدمی ولوں فیر بات ہووے
بے شک پئے کردے ظلم ہوون ، خالق یار فیروی دلی اطاعت ہووے

حقوق والدین کی ادائیگی حج ،عمرہ اور جہاد

ارشادِ نبویؐ: والدین کی خدمت میں جہاد سے زیادہ درجہ ہے

(مشکوٰۃ شریف)

حدیث شریفؐ: رسول پاک ﷺ نے نماز کے بعد سب سے زیادہ اہمیت والدین کی خدمت کو دی اور اسکے بعد جہاد کو۔ (ریاض الصالحین)

حدیث شریفؐ: قَالَ فَالْزِمْهَا فَاِنَّ الْجَنَّةَ عِنْدَ رِجْلِهَا (مشکوۃ شریف)

ترجمہ: فرمایا اسے لازم پکڑلو کیونکہ جنت ماں کے قدموں میں ہے۔

(مشکوٰۃ شریف ص ۴۲۱)

حدیث مبارکؐ: حضرت انسؓ فرماتے ہیں کہ ایک شخص حضورؐ کی خدمت میں حاظر ہوااور عرض کیا کہ یارسول اللہؐ میرا حج اور جہاد کو بہت دل چاہتا ہے
لیکن مجھ میں اتنی قدرت نہیں۔حضورؐ نے فرمایا تمہارے والدین میں سے کوئی زندہ ہے؟۔اس نے عرض کیا والدہ زندہ ہیں۔حضورؐ نے فرمایا ان کے بارے اللہ سے ڈرتے رہو۔یعنی ان کے حقوق کی ادائیگی کرتے رہو۔جب تم ایسا کروُ گیۓ تو تم حج کرنے والے بھی ہو۔عمرہ کرنیوالے بھی ہو اور جہاد کرنے والے بھی یعنی جتنا ثواب ان چیزوں میں ملتا ہے۔اتنا ثواب تمہیں بھی ملے گا۔

حضرت انسؓ ایس حدیث دے ہین راوی ، نبی پاک ﷺ کول مرد اک آوندا اے
نبی پاک محمدؐ دی وچ خدمت ، نال عاجزی بول فرماوندا اے
رج رج کے تے پیا حج کراں ، جہاد کرن نوں وی دل چاہوندا اے
خالق یار ا او آپ سرکارؐ ولوں ، کہیڑا او سنوں امر ہو جاوندا اے
کہیڑا اماں پیو وچوں جیوندا ای ، آقا ﷺ پچھیا اونوں دوہرا چھیتی
یا آقا سرکار ﷺ جی ماں میری ، اگوں دیواندا او بتا چھیتی
حق ماں دے سوہنیاں کر پورے ، نبی پاک ﷺ جی دین فرما چھیتی
ایوا حج تے ایوا جہاد تیرا ، خالق یار ا او راضی گیا چھیتی

ماں دی خدمت خدادی عبادت

بقول حضرت محمد بن المکندر رح: آپ کہتے ہیں کہ میرا بھائی عمر تو رات نماز پڑھنے میں گزارتا تھا اور میں والدہ کے پاؤں دبانے میں رات گزارتا تھا۔ مجھے اس کی کبھی تمنا نہ ہوئی کہ ان کی رات کا ثواب میری رات کے بدلہ میں مجھے مل جائے۔

محمد بن مکندر جناب عالی ، اپنی بھائی دی گل بتان یارو
جھاگ جھاگ کے تے میرے عمر بھائی ، وچ عبادتاں رات لنگان یارو
میں تے کردا خدمتاں ماں دیاں ، میرا کم سی پیر دبان میاں یارو
خالق یا آراو لبھے ثواب اوہدا ، کیتا کدے نہ غور دھیان یارو

ماں دادرجہ

حدیث مبارکہ: حضرت عائشہ رض کہتی ہیں۔ میں نے حضور صلی اللہ علیہ وسلم سے دریافت کیا کہ مرد پر سب سے زیادہ حق کس کا ہے؟ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا ماں کا

حدیث شریف صلی اللہ علیہ وسلم: ایک حدیث میں ہے کہ اپنی ماں کے ساتھ حسن سلوک کی ابتداء کرو اس کے بعد باپ کے ساتھ، پھر بھائی کے ساتھ پھر بہن کے ساتھ، الاقریب فالا قرب، اور اپنے دوستوں، پڑوسیوں اور حاجت مندوں کو نہ بھولنا (کنز)

حدیث نبوی صلی اللہ علیہ وسلم: ایک اور حدیث مبارک میں ہے کہ ایک شخص حضور صلی اللہ علیہ وسلم کے پاس حاضر ہوا اور عرض کیا کہ مجھے کوئی حکم دیں تا کہ تعمیل ارشاد کروں۔ حضور صلی اللہ علیہ وسلم نے فرمایا کہ اپنی ماں کے ساتھ احسان کرو۔ دوسری اور تیسری مرتبہ کے بعد حضورؐ نے فرمایا کہ باپ کے ساتھ احسان کرو۔ (درمنثور)

ارشاد نبوی ﷺ: حضرت بہز بن حکیمؒ اپنے دادا سے نقل کرتے ہیں۔ اسی کو حضرت عمرؓ اپنے والد سے اور وہ اپنے دادا سے نقل کرتے ہیں۔ کہ انہوں نے حضورؐ سے نقل کیا کہ حضورؐ میں نیکی واحسان کس کے ساتھ کروں۔ حضورؐ نے نے فرمایا۔ اپنی ماں کے ساتھ۔ انہوں نے پھر یہی دریافت فرمایا۔ حضورؐ نے پھر یہی جواب دیا،۔ اسی طرح تیسری مرتبہ بھی۔ چوتھی مرتبہ حضورؐ نے فرمایا۔ باپ کے ساتھ۔ اس کے بعد دوسرے رشتہ دار جو جتنے قریب ہوں۔ اتنے ہی مقدم ہیں۔ (ترمذی۔ ابوداؤ۔ بحوالہ مشکوٰۃ شریف ص ۴۲۰)

حضرت عائشہ صدیقہؓ فرماندیاں نے ، کیتا سوال میں یاسر کا ﷺ اگے
بندے اتے اے کہیڑا جی فرض وڈا ، آقا آکھیا ماں دا پیارا گے
اک ہور حدیث دے وچ آیا ، ماں بعد اے پیو دلدارا گے
اگے بھائی تے بھین دا درجہ اے ، عزیز آونداا ے رشتہ دارا گے
اگے سنگ ساتھی سارے یار بیلی ، آوندی سجناندی فیر وارا گے
حاجت مند گوانڈی یتیم ماڑے ، آپیں سمجھ لوہویں خالق یارا گے

ماں باپ کی فرمانبرداری کا اجر

حدیث مبارک ﷺ: رسول پاک ﷺ نے فرمایا جو کوئی اپنے ماں باپ سے عمدہ سلوک کرے گا۔ اس کے لئے بڑی خوشی ہے اللہ تعالیٰ اس کی عمر میں برکت دے گا۔ (ادب المفرد)

حدیث مبارک ﷺ: ایک حدیث میں ہے کہ والدین کے ساتھ نیکی کرنا آدمی کو بدبختی سے نیک بختی کی طرف پھیر دیتا ہے۔ عمر میں زیادتی کا سبب ہے۔ اور بری موت سے حفاظت ہے۔ (کنز)

علماء کا کہنا: علماء نے لکھا ہے کہ والدین کی فرمانبرداری پر مداوا (عذر) مت کرنا کیونکہ ایسی چیز ہے کہ جس کی وجہ سے اللّٰہ جلا شانہٗ کے یہاں ایسی نیکیاں ملتی ہیں۔ جیسے کہ اونچے اونچے پہاڑ اور رزق میں بھی وسعت ہوتی ہے۔

ایہہ میں نئیں آکھیا اے عالماں نے ، ایس گل ل غور دھیان کرناں
ماں باپ دا جو فرمان ہووے ، عذر اوس توں میری نہ جان کرناں
ایس واسطے کہ مولا آکھدا اے ، خدمتگاراں دی میں ایسی شان کرناں
جہیڑی اُچے پہاڑاں جیہی ہوندی اے ، کئی ہوروی اوہدے تے احسان کرناں
بُری موت دے کولوں بچاوناں واں ، وڈی عمر وچہ ایس جہان کرناں
روزی مکدی نئیں خالق یار میاں ، بدبخت توں نیک انسان کرناں

نافرماناں واتے حکم

حدیث مبارکؐ: عَنْ انَسٍؓ قَالَ قَالَ رَسُوْلَ اللّٰہ ﷺ اِنَّ الْعَبْدَ لَیَمُوْتُ وَالِدَ اہُ اَوْ اَحَدَ ھُمَاوَاِنَّہٗ لَھُمَا العَاقُّ فَلاَ یَزَلُ یَدْ لَّھُمَا وَیَسْتَغْفِرُ لَھُمَا حَتّٰی یَکْتُبَہُ اللّٰہ بَاراً

ترجمہ: حضرت انسؓ سے روایت ہے کہ حضور ﷺ کا ارشاد ہے کی جس شخص کے ماں باپ یا ایک فوت ہو جائے اور وہ شخص ان کی نافرمانی کرنے والا ہو۔ تو اگر وُہ ان کیلئے ہمیشہ دعائے مغفرت کرنے والا ہو یا کرتا رہے۔ اس کے علاوہ ان کیلئے اور دعائیں بھی کرتا رہے۔ تو وُہ شخص فرمانبرداروں میں شامل ہو جائیگا۔

حضرت انسؓ نے ایہ روایت کیتی ، نبی پاک ﷺ جی حدیث فرماوندے نیں

کن دھر کے سن لو مومنو وے ، ماپے جنہاں دے فوت ہو جاوندے نیں

جہیڑے نافرنیاں کردے ساہو ، جہیڑے مل مل کے تے ہتھ تاوندے نے

خالق یار جی پئے دعا منگو ، تے مولا پاک جی کرم کماوندے نے

والدین کیلئے حج

حدیث مبارک ﷺ: ایک حدیث میں ہے کہ جو شخص اپنے والدین کی طرف سے حج کرے تو یہ ان کی طرف (کیلئے) حج بدل ہو سکتا ہے۔ ان کی روح کو آسمان میں خوشخبری دی جاتی ہے۔ اور یہ شخص اللہ کے نزدیک فرمانبرداروں میں شمار ہوتا ہے۔ اگرچہ پہلے سے نافرمان ہو۔

ایک روایت: ایک اور روایت میں ہے کہ جو شخص اپنے والدین میں سے کسی کی طرف سے حج کرے تو ان کی طرف (کیلئے) ایک حج کا ثواب ہوتا ہے۔ اور حج کرنے والے کیلئے (۹) حجوں کا ثواب ہوتا ہے۔ (رحمتہ المہداۃ)

ذرا عشق پیار دے نال سنو ، نبی پاکؐ ارشاد فرمایا اے

ماں باپ دیولوں جو حج کرے ، عالی رتبہ اوس نے پایا اے

خوشخبری اوناں دے ماپیاں نوں ، جہناں انجد ا بچڑا جایا اے

نافرماناں چوں ناں کٹا کے تے ، فرمانبرداراں دیوچ دھرایا اے

حج بدل دا لبھے ثواب اونوں ، اک ہور روایت وچ آیا اے

ہو جاوندے نو حج اوہدے ، مائی باپ وی اوس بخشایا اے

اتھے کئیاں نے پئی تنقید کیتی ، گھوڑا کئیاں دلیل دوڑایا اے
سن سن کے تے خالق یار جہیاں ، اپنے آپ نوں پیار وایا اے

والدین کیلئے نفلی صدقہ

حدیث مبارک ﷺ : ایک حدیث میں ہے کہ اگر کوئی آدمی نفلی صدقہ کرے تو اس میں کیا حرج ہے کہ اس کا ثواب اپنے والدین کو بخش دیا کرے بشرطیکہ وہ مسلمان ہوں کہ اس صورت میں ان کو ثواب پہنچ جائیگا۔اور صدقہ کرنے والے کے ثواب میں کوئی کمی نہ ہوگی (کنز العمال)

کنز العمال دیوچہ آیا ، نبی پاکؐ دا اے فرمان میاں
مائی باپ نوں نفلی صدقے دا ، بندے بے ثواب پہنچان میاں
بے شک اوناں پہونچ جاوندا اے ، شرط ایہ ہوون مسلمان میاں
خالق یار او صدقہ کرے جہیڑا ، ہوندا اونوں وی نئیں نقصان میاں

فرمانبردار اور نافرمانبردار کی علامتیں

بقول امام اوزاعیؒ: اوزاعیؒ کہتے ہیں کہ مجھے یہ بات پہنچی ہے کہ جو شخص اپنے والدین کی زندگی میں نافرمان ہو۔ پھر انتقال کے بعد ان کے لئے استغفار کرے اگر ان کے ذمے قرض ہو تو اس کو ادا کرے اور ان کو بُرا نہ کہے تو وہ فرمانبرداروں میں شامل ہو جاتا ہے اور جو شخص والدین کی زندگی میں فرمانبردار تھا لیکن ان کے مرنے کے بعد ان کو بُرا بھلا کہتا ہے ان کا قرض بھی ادا نہیں کرتا۔ ان کیلئے استغفار بھی نہیں کرتا۔ وہ نافرمان ہو جاتا ہے۔ (درمنثور)

حضرت امام اوزاعیؒ فرماوندے نیں ، جہیڑا ماپیاں دا نافرمان ہووے
ماپے اوسدے نہ حیات ہوون ، تے پیا دل اندر پشیمان ہووے
میں کی کراں میں جاں کتھے ، ایس گل ول اوہدا دھیان ہووے
واتے ماپیاں دے استغفار کرے ، قرض اوناں دے ولوں سامان ہووے
آکھے بالکل بُرا نہ ماپیاں نوں ، اُچا اوسدا ابیلیو شان ہووے
تے کرے تابعداری جو ماپیاں دی ، مرجان تے برا گمان ہووے
قرض دے نہ منگے دعا کوئی ، یار واونہ چنگا انسان ہووے
خالق یار بے شک بے شک میاں ، چنگا اوسدے نالوں حیوان ہووے

کافر والدین کیلئے حکم

حدیث مبارک ﷺ: ایک حدیث میں ہے کہ والدین کافر ہوں یا مسلمان ان کے ساتھ احسان کرنا چاہئے اس میں کسی شخص کو کوئی گنجائش یا چھوٹ نہیں ہے

حدیث مبارک ﷺ: عَنْ اَسْمَاءَ بِنْتِ اَبِیْ بَکْرٍ قَالَتْ قَدِمَتْ عَلَیَّ اُمِّیْ وَھِیَ مُشْرِکَۃٌ فِیْ عَھْدِ قُرَیْشٍ فَقُلْتُ یَا رَسُوْلَ اللّٰہِ اِنَّ اُمِّیْ قَدِمَتْ عَلَیَّ وَھِیَ رَاغِبَۃٌ اَفَا صِلُھَاقَالَ نَعَمْ صِلِیھَا ٥ (مشکوٰۃ شریف)

ترجمہ: حضرت اسماءؓ حضرت ابوبکرؓ کی بیٹی فرماتی ہیں کہ جس زمانہ میں حضورؐ کا قریش سے معاہدہ ہو رہا تھا۔ اس وقت میری کافر والدہ (قتلیہ بنت عبدالعزیٰ) مکہ مکرمہ سے مدینہ منورہ تشریف لائیں۔ میں نے حضورﷺ سے دریافت کیا کہ میری والدہ میری اعانت کی طالب بن کر آئی ان کی اعانت کروں۔ حضورﷺ نے فرمایاہاں ان کی اعانت کردو۔

(ابی بکر دی بچی اسماء نامی)

عبداللہ بن زبیرؓ دی ماں یارو ، پکی ایہ حدیث بیان کرے
ایہ اوس زمانے دی گل اے جی قریش نال میثاق عربی سلطان کرے
آئی مکیوں کافرہ ماں میری ، مالا مال مولا نال ایمان کرے
حضرت اسماء حضورﷺ دی وچ خدمت ، جھب ایہہ سوال پئی آن کرے
مینوں ماں جی ملنا چاہوندی اے ، نبی پاکﷺ جی ایہ فرمان کرے
بے شک ملواونوں جا کے تے ، مولا ساریاں نوں مسلمان کرے
اک ہور حدیث وی آئی ایتھے ، شوق والڑا ایدھر دھیان کرے
ماں باپ ہوون کافریا مومن ، ہر کوئی اوناں دے نال احسان کرے
چھوٹ کسے نوں کوئی گنجائش نائیں ، کرم سب تے رب رحمن کرے
خالق یا ردُعاوی منگ رہیا ، اوواساریاں نوں عالی شان کرے

والدین کی نافرمانی کی سزا

حدیث مبارک ﷺ: ایک حدیث میں ہے کہ ہر گناہ کی سزا اللہ جلاشانہ آخرت پر مؤخر فرما دیتے ہیں لیکن والدین کی نافرمانی کی سزا کو بہت جلد دنیا میں اس کی حیاتی دے دیتے ہیں۔

جامع الصغیر وچہ آیا اے ، نبی پاکؐ نے خوب فرمایا اے
رب جہیڑے گناہ نوں چاہیا اے ، اوہدا حشر تے حساب مکایا اے
ماں باپ نوں جنے ستایا اے ، اونے جیوندیاں بدلہ پایا اے
خالق یار نے شعر بنایا اے ، سوہنے رب نے کرم کمایا اے

والدین سے قطع رحمی کی سزا

ارشادِ اقدس: كُلَّ الذُّنُوْبِ يَغْفِرُ اللّٰهِ عَنْهَا مَاشَاءَ اللّٰهُ اِلاَّ عُقُوْقَ الْوَالِدَيْنِ فَاِنَّهٗ يُعَجِّلَ لِصَاحِبِهٖ فِىْ الْحَيٰةِ قَبْلَ الْمَمَاتِ (مشکوٰۃ شریف ص ۴۲۱)

ترجمہ: ایک حدیث میں ہے کہ حق تعالیٰ شانہ ہر گناہ کی جب چاہئیں مغفرت فرما دیتے ہیں۔ مگر والدین کی قطع رحمی کی سزا مرنے سے پہلے پہلے ضرور بھر ضرور دے دیتے ہیں۔ (جامع الصغیر)

مشکوٰۃ شریف دی خاص حدیث پکی ، چنگے دوجیاں تائیں پہنچا دیندے
ہووے وڈے توں وڈا گناہ پاویں ، معاف رب کریم فرما دیندے
ماں باپ تے کرے نہ ترس جہیڑا ، حکم سوہنے محمد ﷺ سنا دیندے
اونوں مرنے توں خالق یار پہلاں ، مولا پاک ضرور سزا دیندے

ماں باپ سے قول کریمی کا حکم

بقول حضرت حسنؓ: حضرت حسنؓ سے کسی نے پوچھا کہ ماں باپ سے قول کریم کا کیا مطلب ہے؟ انہوں نے فرمایا کی ان کو اماں ابا کر کے مخاطب کرے۔ ان کا نام نہ لے

ارشاد خداوندی: وَّبَرًّا بِوَالِدَيْهِ   وَّبَرًّا بِوَالِدَتِيْ (سورت مریم)

ترجمہ: اور تھا خوش سلوک والدین اپنے کے اور تھا خوش سلوک ماں اپنی کے

آکھیا رب کریم اے بڑی واری ، ماں باپ دے نال بھلائی کرناں

وَّبَرًّا بِوَالِدَيْهِ ، نہ بھل کے وی بے وفائی کرناں

وَّبَرًّا بِوَالِدَتِيْ ، کدے گل نہ سنی سنائی کرناں

خالق یار بلاونا جی کر کے ، ماں بھین نہ باپ نوں بھائی کرناں

ماں باپ سے حسن سلوک

حدیث شریف ﷺ: ایک حدیث شریف میں ہے قال رسول ﷺ کہ تم اپنے والدین کے ساتھ نیکی کا برتاؤ کروتمہاری اولاد تمہارے ساتھ نیکی کا برتاؤ کرے گی۔ (در منشور)

ماں پیو دی کردااے جو داری ، قسمت اوسدی پیاری ھُو

ایتھے اوتھے دو جگ اندر ، اوسے دی سرداری ھُو

عوض اوہدے اولا دوی اوہدی ، کردی تابعداری ھُو

(کرن) خالق یار جو کرے بے ادبی ، مت اوناندی ماری ھُو

ماں دی دعا جنت دی ہوا

حدیث مبارک ﷺ: ماں کی خدمت سے رزق میں کشادگی ہوتی ہے

حدیث مبارک ﷺ: ماں کی دعا اولاد کے حق میں جلد قبول ہوتی ہے۔عرض کیا گیا کیوں؟ فرمایا اسلیئے کہ وہ باپ سے زیادہ رحم کرنیوالی ہے

ارشاد نبوی ﷺ: جس شخص نے والدین کو راضی رکھا اس نے خدا تعالیٰ کو راضی رکھا۔ اور جس شخص نے والدین کو ناراض کیا۔اس نے حق تعالیٰ کو ناراض کیا۔

ھوجدے اتے راضی ماں جاوے ، راضی اوس تے ھوخدا جاوے
جھنوں ماں دی لگ دُعا جاوے ، اونوں جنتاندی لگ ھوا جاوے
حضرت علقمہؓ پچھ جریحؓ کولوں ، کیتا جھناں دے سامنے آجاوے
خالق یار میاں وچ دُنیا دے ، ہو پلاں اندر شاہ وشاہ جاوے

ماں باپ کا نافرمان

حدیث مبارک ﷺ: اِنَّ اللّٰهَ حَرَّمَ عَلَيْكُمْ عُقُوْقَ الْاُمَّهَاتِ ○ (بخاری)

ترجمہ: بے شک خدا نے ماؤں کی نافرمانی تم پر حرام کردی۔

حدیث: ثَلٰثَةٌ لَا يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ الْعَاقُ لِوَالِدَيْهِ وَالدَّيُّوْثُ وَالرَّجِلَةُ ○ (نسائی)

ترجمہ: تین قسم کے لوگ جنت میں داخل نئیں ہوں گے (۱) ماں باپ کا نافرمان (۲) دیوث (۳) مردوں سے مشابہت کرنے والی عورت۔

ایہہ وچ بخاری دے آیا اے ، نبی پاکؐ نے بول فرمایا اے
حرام نافرمانی ماواں دی ، آرڈر رب دا یاد کرایا اے
نئیں جنتاں دے وچ جان لگا ، ماں باپ نوں جنہے ستایا اے
خالق یار جی کرے انکار جہیڑا ، اونے اپنا آپ گوایا اے

مقبول دعائیں

حدیث مبارک ﷺ: حضور ﷺ نے فرمایا کہ تین دعائیں ایسی ہیں جو یقیناً قبول ہو جاتی ہیں۔ (۱) مظلوم کی دُعا (۲) مسافر کی دُعا (۳) ماں باپ کی اولاد کے حق میں دُعا (ابوداؤد ترمذی، ابن ماجہ)

وچ ترمذی تے ابوداؤد اندر ، نبی پاکؐ دی حدیث بیان ہوئی اے
بڑی تاؤلی ہو قبول جاندی ، مظلوم راہی دی جو آہ وفغان ہوئی اے
کدے رائیگاں نئیں دُعا جاندی ، مائی باپ دی وی اُچی شان ہوئی اے
خالق یار میاں گل عارفاں دی ، کسے کسے نوں اہدی پہچان ہوئی اے؟

ماں باپ کیلئے حج دا حکم

حدیث مبارک ﷺ: ایک خاتون حضور ﷺ کی خدمت میں آئی۔ عرض کیا میری ماں نے حج کی منت مانی تھی ۔ مگر وہ ادا نہ کر سکی کہ وفات پا گئی تو کیا اس کی طرف سے حج کر لوں۔ فرمایا ہاں اس کی طرف سے حج ادا کرو۔ بھلا دیکھ اگر اس کے ذمے قرض ہے۔ تو اسے بھی ادا کرنا تمہارا اوّلین فرض ہے۔ (بخاری عن عبداللہ بن عباسؓ)

حدیث مبارک ﷺ: فرمایا حضور اکرم ﷺ نے کہ جو شخص اپنے والدین کی وفات کے بعد انکی طرف سے حج کرے تو اللہ اس کے عوض جہنم سے آزادی لکھ دیتے ہیں۔ اور اللہ اس حج کرنے والے کیلئے بھی پورے حج بلکہ نو یا دس حجوں کا ثواب لکھ دیتے ہیں۔ اور ان دونوں کے اجر میں بھی کوئی کمی نہیں ہوتی۔

ایہ تے خاص بخاری دے وچ آیا ، ابن عباسؓ ایہ گل نتار آکھن
اک آئی خاتون لیائی مسئلہ خدمت نبی ﷺ دی وچ دربار آکھن
میری ماں نے حج دی منت منی ، اگوں اوس نوں آپ سرکار ﷺ آکھن
میری ماں جی حج نہ کر سکی ، آقاؐ اوس نوں فیر پکار آکھن
میں اوسدا حج کر سکنی آں ، آقا ﷺ اوس نوں پیار آکھن
خالق یا را ایہ بن دا فرض تیرا ، نالے اوس دا قرض وی اتار آکھن
اک ہور وی ایسے عنوان اتے ، نبی پاک ﷺ دا اے ارشاد ہویا
جیہڑا حج کرے مائی باپ ولوں ، اگ دوزخ تھیں او آزاد ہویا
لبھے اجر وی نو تے دس گناں ، ماسہ نہ ثواب برباد ہویا
خالق یار نا واں تابعداراں چہ ، اللہ پاک وی اوس تے شاد ہویا

والدین سے عمدہ سلوک کا حکم

حدیث مبارک ﷺ: ایک اصحابی نے عرض کیا اے خدا کے رسول ﷺ میں والدین کی زندگی میں ان سے عمدہ سلوک کرتا تھا۔ اب وہ وفات پا گئے ہیں۔ اب میں ان سے کیا سلوک کروں۔ رسول پاک ﷺ نے فرمایا موت کے بعد نیک سلوک یہ ہے کہ تو اپنی نماز کے ساتھ ان کیلئے بھی نماز پڑھ اور اپنے روزوں کے ساتھ ان کیلئے بھی روزے رکھ۔ (دار القطنی)

اک آدمی آپ ﷺ دی وچہ خدمت ، یارو آن کے عرض گزار ہویا

مائی باپ میرے جدوں جیوندے سن ، چنگا اوناں نال میرا پیار ہویا

نیکی ہن کہیڑی اوناں نال کراں ، بڑا دل اندر بے قرار ہویا

کراوناندے لئی نماز روزہ ، امر ایہ اونوں خالق یار ہویا

والدین کی خدمت اور ہجرت

حدیث مبارک ﷺ: حضرت جاہمہؓ کہتے ہیں کہ ایک آدمی نے حضور ﷺ کی خدمت میں حاضر ہو کر عرض کی۔ کہ میں آپ ﷺ کے ہاتھ پر ہجرت کی بیعت کرتا ہوں مگر میرے ماں باپ رو رہے ہیں۔ تو آپ ﷺ نے فرمایا ان کی خدمت میں واپس جاؤ اور جیسے تم نے انہیں رولایا ہے ویسے ان کو ہنساؤ۔ پھر فرمایا جاؤ ان کی خدمت کرو۔

(ابوداؤد ابن ماجہ۔ نسائی)

ابوداؤد دے وچہ روایت آئی ، کن دھر کے غور فرماؤ جانی

اک آدمی آپؐ دی وچ خدمت ، پچھے آن کے گل بتاؤ جانیؐ

کراں میں وی آپدےؐ نال ہجرت ، مرضی آپؐ دی کہیڑی سناؤ جانیؐ

مائی باپ میرے اپیر روندے نیں ، ڈاہڈا بن گیا اے الجھاؤ جانیؐ

اونوں سوہنی سرکار ﷺ نے حکم کیتا ، خدمت ماپیاں دی وچ جاؤ جانی

خالق یار اوجیویں رولایا ای ، چھیتی اوناں نوں جا کے ہساؤ جانی

ماں باپ پر لعنت کرنیوالا

بقول حضرت علیؓ: حضرت علیؓ سے دریافت ہوا کہ کیا آپؐ کو نبی کریمؐ نے کوئی خاص چیز بھی عطا کی ہے۔ جو دوسرے لوگوں کو نہ دی ہو۔ حضرت علیؓ نے فرمایا کہ رسول خداؐ نے ہمیں کسی خاص چیز سے نئیں فرمایا (نوازا) جو اور لوگوں کو نہ دی ہو۔ صرف ایک چیز ہے۔ جو میری تلوار کے نیام میں ہے۔ پھر آپؓ نے تحریر نکالی جس میں لکھا تھا۔ جو اپنے والدین پر لعنت کرے وہ بھی ملعون ہے۔ (مسلم ص ۱۶۰)

وچہ مسلم شریف دے آیا اے ، صفحہ اک سو سٹھ اٹھا ویکھو
مولا علیؓ نوں پچھیا اک بندے ، ذرا ایدھر وی شیرِ خدا ویکھو
نبیؐ ربدے خاص کوئی چیز ایسی ، کردتی اے آپؓ نوں عطا ویکھو
دنیا والیاں نوں جیہڑی نئیں لبھی ، ذرا ذہن وچ نظر دوڑا ویکھو
مولا علیؓ نے آکھیا نئیں یارا ، کوئی نئیں دتی سانوں مصطفیٰ ویکھو
صرف اک تحریر اے کول میرے ، اونوں دیوندے کڈھ وکھا ویکھو
وچ اوس تحریر دے لکھیا سی ، میرے بیلیو غور فرما ویکھو
لعنت ماپیاں تے جیہڑا کردے اے ، خالق یار اولعین ہو گیا ویکھو

حکایت حق والدہ

حدیث مبارکؐ: ایک شخص حضورؐ کی خدمت میں آیا اور عرض کی میری والدہ ہے اور میں اس پر خرچ کرتا ہوں اور وہ مجھے زبان سے ایذا دیتی ہے میں کیا کروں۔ آپؐ نے فرمایا اس کا حق ادا کرو۔ قسم ہے خدا کی اگر وہ تیرا گوشت کاٹ لے تو بھی اسکا حق ادا نئیں ہو سکتا۔ کیا تُو نئیں جانتا کہ جنت ماں کے قدم کے نیچے ہے؟ (مکمل قرۃ الواعظمین)

اک آدمی آپؐ دی وچ خدمت ، ایہ تے آ کے عرض الا دیوے

میں تے ماں دی خدمت کرناواں ، مینوں نال زبان اوایذا دیوے

دسو کی کراں کی حکم مینوں ، رورو کے نیر وگا دیوے

کرااوسدا سوہنیا حق پورا ، اونوں آپ سرکارؐ فرما دیوے

ایس گل دا وی تینوں نئیں پتہ ، سر عاجزی نال اوجھکا دیوے

سوؤں ربدی حق نئیں ادا ہوندا ، کٹ کٹ ماس تیرا پاویں لاہ دیوے

جنت ماں دے قدماں ہیٹھ ہوندی ، سن دل وچ ہوراوجا دیوے

خالق یار اوآ کے کاہر سدھا ، گل ماں نوں ساری سنا دیوے

والدین سے ملاقات کا درجہ

حدیث مبارکؐ: حضرت ابوذر غفاریؓ سے مروی ہے۔ کہتے ہیں کہ میں نے حضورؐ کو فرماتے ہوئے سنا۔حضورؐ فرماتے تھے۔جوشخص والدین کی زیارت کیلئے چلے پروردگار اسے ہر قدم کے بدلے ۱۰۰ نیکی دیتا ہے۔اور ۱۰۰ برائی مٹاتا ہے اور اس کا درجہ بلند کرتا ہے اور جب وہ ان کے پاس بیٹھے اور شیریں کلام سے پیش آئے۔اللہ اس کو قیامت تک نور عطا فرمائے گا۔ اور جب ان کے پاس سے واپس ہو تو بخشا ہوا ہوگا۔ (موعظہ)

ابوذر غفاریؓ توں جاں واری ، پیاری پیاری حدیث بیان کردے

نبی پاکؐ نوں آپ میں سنیاں ایں ، کئی وار ایہے ایہ فرمان کردے

جہیڑا اماں تے باپ دی دید کارن ، شروع چلناں نال ایمان کردے

ہر قدم اتے لبھے سو نیکی ، ختم بدی وی سو لامکان (یزدان) کردے

وہدا نام مقام ہو جائے اُچا ، مولا ہو درجہ عالی شان کردے

کول بہہ کے تے میٹھی گل کرے ، رب مشکلاں سب آسان کردے

تحفہ نور والا لبھے ابد توڑی ، فضل وکرم تے رحمت دا احسان کردے

خالق یار جاں واپسی جان لگے ، اوہدی بخشش دا سوہنا سامان کردے

والدین کی ناراضگی

حدیث مبارکؐ: حضرت انسؓ سے مروی ہے۔ آپ ﷺ نے فرمایا۔ جس شخص کے والدین اس پر ناراض ہوں وُہ بلا کلمہ شہادت مریگا۔ اور قبر سے نکلتے وقت اس کے منہ پر لکھا ہوگا
هٰذا جَزَاءُ مَنْ عَاقَ وَالِدَیْهِ (مکمل قرۃ الواعظمین)

حضرت انسؓ راوی ایس حدیث دے نے ، نبی پاک ﷺ سرکار ﷺ فرمائی یارو
غصّے جدے اتے مائی باپ ہوون ، اونوں ملنی نئیں رہائی یارو
کلمہ اوہدی زبان تے چڑھناں نئیں ، جند ماپیاں جس تپائی یارو
جس ویلڑے قبر چوں نکلے دا ، چہرا دیوسی خاص گواہی یارو
هذا جزء من عاق والدیة ، اتے ہووسی ایہہ لکھائی یارو
خالق یارا وحشر دھیاڑ اندر ، ہوسی شیطان مردود دا بھائی یارو

حضرت ابوہریرہؓ کی دُعا فَخَنَسْتَغْفِرُ

بقول محمد بن سیرینؒ: محمد بن سیرینؒ کہتے ہیں کہ ہم ایک رات حضرت ابوہریرہؓ کے ہاں تھے۔ تو حضرت ابوہریرہؓ نے یہ دُعا فرمائی۔ اَللّٰھُمَّ اغْفِرْلِیْ اَبِیْ ھُرَیْرَہ وَلِاُمِّیْ وَلِمَنْ اَسْتَغْفِرْ لَھُمَا قَالَ محمد فَخَنَسْتَغْفِرْ لَھُمَا حَتّٰی نَدْ خَلُ فِیْ دَعْوَۃَ اَبِیْ ھُرَیْرَۃَؓ (ادب المفرد ص ۳۳)

ترجمہ: اے اللہ ابوہریرہؓ کو بخش دے اور میری ماں کو بھی بخش دے۔ اور ہر اس شخص کو بھی جوان دونوں کیلئے استغفار کرے۔ ابن سیرین کہتے ہیں۔ کہ ہم دونوں کیلئے استغفار کرتے ہیں تاکہ ہم بھی حضرت ابوہریرہؓ کی دعا میں شامل ہوجائیں۔

محمد بن سیرین ایہ کہن یارو ، ابو ہریرہؓ کول رات گزاریئے پئے

ابو ہریرہؓ نے ایہ دُعا منگی ، سن کے بالکل نہ وساریئے پئے

ابو ہریرہؓ نوں بخش تے ماں نوں وی ، دامن رب دے اگے کھلاریئے پئے

جہیڑا ایناں دے واتے دُعا منگے ، بیڑا اوسدا وی آکھن تاریئے پئے

اساں دوواں دے واتے دُعا منگی ، موہنوں کلمہ ایہ پکاریئے پئے

خالق یار میاں نیکو کاراں توں ، دولت مال تے جان نوں واریئے پئے

جو ماں باپ کی اطاعت نہ کرے

ارشاد خداوند کریم: اللہ تعالیٰ حضرت موسیٰؑ پر وحی بھیجی کہ جو شخص ماں باپ کی اطاعت نہ کرے۔ میں اسے نافرمان لکھتا ہوں۔ (کیمیائے سعادت امام غزالیؒ ص ۲۱۰)

حضرت امام غزالیؒ روایت کیتی ، کیمیائے سعادت کتاب ویکھو

حضرت موسیٰ تے رب نے وحی گھلی ، صفحہ دو سو دس جناب ویکھو

ماں باپ دی کرے نہ اطاعت جہیڑا ، نافرمان اوو ڈا خراب ویکھو

منن والیاںنوں خالق یار میاں ، پیا ہوندا اے بڑا ثواب ویکھو

والدین لئی صدقہ دیناں

حدیث مبارک ﷺ: حضور ﷺ نے فرمایا ہے کہ جو شخص ماں باپ کے نام سے صدقہ دیتا ہے اُسکا کچھ نقصان نہیں ہوتا۔ والدین کو بھی ثواب ملتا ہے۔ اور اسکا ثواب بھی کم نہیں ہوتا (کیمیائے سعادت۔ اما غزالیؒ۔ اکسیر ھدایت ص ۲۱۱)

حضرت امام غزالیؒ روایت کیتی ، نبی پاک ﷺ دا ایہ فرمان اے جی

مائی باپ لئی صدقہ کرے جہیڑا ، ہونداا وسدا نہ نقصان اے جی

مائی باپ نوں پیا ثواب لبھے ، دیکھو رب کیڈا مہربان اے جی

خالق یار جو صدقہ دیوندا اے ، اونوں اجر دے رب رحمان اے جی

ماں کو باپ پر افضلیت

ارشادخداوندی: وَفِصٰلُهٗ ثَلٰثُوْنَ شَهْرًا ط

ترجمہ: اور دودھ چھڑانا اس کا تیس مہینے

بقول امام غزالیؒ: امام غزالیؒ فرماتے ہیں کی ماں کا درجہ باپ سے دوگنا ہے۔

حضرت امام غزالیؒ دی گل پکّی ، مُنج دتی اوس لت کمال دی اے
کیمیائے سعادت تے پڑھ عبادت ، حقی سچی کتاب ایہ حال دی اے
درجہ ماں دا پیئو توں دوگناں ، ڈھائی سال اودھدھ پیال دی اے
خالق یار او ماں اولاد دواتے ، ہر وقت مصیبتاں جھال دی اے

ولایت عطا ہوناں درخدمت مادر

بقول حضرت بایزید بسطامیؒ: سلطان العارفین حضرت بایزید بسطامیؒ اکثر فرمایا کرتے تھے۔ کہ مجھے جو کچھ (جتنے) مراتب حاصل ہوئے وہ سب والدہ کی اطاعت سے حاصل ہوئے۔ ایک مرتبہ میری والدہ نے رات کے وقت مجھے پانی لانے کا حکم دیا۔ حسن اتفاق سے اس رات گھر میں پانی موجود نہ تھا۔ میں رات کے وقت ہی گھڑا لے کر نہر پر گیا۔ اور وہاں سے پانی لے کر آیا۔ اور ایک گلاس پانی لے کر والدہ محترمہ کی خدمت عالیہ میں حاضر ہو گیا ۔سرکار بایزید بسطامیؒ فرماتے ہیں کہ میرے دور سے پانی لانے کی وجہ سے والدہ محترمہ محوخواب ہو گئیں۔ میں پانی لئے ساری رات انکی چارپائی کے قریب کھڑا رہا۔ سردی کی وجہ سے پانی یخ ٹھنڈا ہو گیا تھا۔ چنانچہ جب میری والدہ کی آنکھ کھلی تو میں نے پانی پیش کیا۔ تو والدہ نے فرمایا بیٹا تم پانی رکھ کر سو جاتے کھڑا رہنے کی کیا ضرورت تھی۔ میں نے عرض کیا محض اس خوف سے کھڑا رہا کہ مبادا آپ بیدار ہوں تو پانی نہ پی سکیں۔ والدہ نے یہ سن کر بہت دعائیں دیں۔

(تذکرہ الاولیاء ص ۹۰)

حضرت بایزید بسطامیؒ ، عارف مرد ایہ گل بتادیوے

اک رات نوں آکھیا ماں مینوں ، پانی بچڑا مینوں پیا دیوے

میں اٹھیا پانی پیاونے نوں ، مولا عجب ای کم بنادیوے

اک گھڑا خالی نالے رات کالی ، پھڑ پھڑ کے جھیڑی ڈرادیوے

گھڑا پھڑ میں گیا دریا تے ، قدرت ربدی کم پھبادیوے

گھر آ کے بھر گلاس لیا ، رنگی اپنے رنگ وکھادیوے

آیا مائی دے کول تے مائی ستی ، مولا وچ امتحان (آزمائش) دے پادیوے

پانی لے کے مائی کول رہیا کھلا ، غیبوں آن کوئی مائی جگادیوے

ٹھنڈا آب میں مائی نوں پیش کیتا ، مائی مونہوں توں سخن فرمادیوے

پانی دھر کے تے سوؤں جاوناسی ، اگوں بچڑا عرض الادیوے

متے اٹھو تے پانی نہ پی سکو ، اگوں مائی پئی بہوں دعادیوے

تو تے میرے لئی نیند حرام کیتی ، تینوں ایس دا اجر خدادیوے

تینوں کسے میدان نہ ہار آوے ، اللہ پاک تینوں خوشی چاہ دیوے

خالق یار جو ماں نوں کرے راضی ، رتبے اوسدے رب ودھادیوے

عجیب واقعہ

حضرت ابوطفیلؓ کہتے ہیں ایک مرتبہ آپؐ مقام جعرانہ پر گوشت تقسیم فرمارہے تھے۔ کہ ایک ضعیفہ خاتون تشریف لائیں۔ حضورؐ تاجدار دوجہاںؐ ان کے استقبال کیلئے کھڑے ہوگئے۔ اور پھر اپنا کمبل مبارک بچھا کر انہیں اس پر بٹھایا جب صحابہ کرامؓ نے یہ منظر دیکھا تو پوچھا یہ خاتون کون ہیں۔ جس کی آپؐ اتنی تکریم فرمارہے ہیں آپؐ نے فرمایا یہ میری رضائی ماں ہیں۔

(ابوداؤد۔ مشکوۃ شریف ص ۴۳)

وچ مشکوٰۃ شریف دے واقعہ اے ، حضرت ابو طفیل فرماوندے پئے
مقام جعرانہ تے نبی پاکؐ ہوری ، گوشت بھتیں تقسیم فرماوندے پئے
برکھا پا اک اوتھے خاتون آئی ، آقا اٹھے تے اتوں مسکراوندے پئے
کمبل اپنے اوپروں لا کے تے ، اتے دھرت تے فیر بچھاوندے پئے
آؤ آؤ جی آؤ جی مائی صاحبہ ، ہتھ پھڑ کے اتے بٹھاوندے پئے
ویکھ ویکھ کے منظر یار بیلی ، سنو ایہ سوال اٹھاوندے پئے
آقا یا سرکار ﷺ اے کون عورت ، جدی تسیں تکریم فرماوندے پئے
خالق یار اے میری رضائی اماں ، آقا مدنیؐ روشنی پاوندے پئے

حضرت امام بخاریؒ کی بینائی کے واپس آنے کا واقعہ

حضرت امام بخاریؒ ایک دفعہ آنکھوں کی بینائی سے محروم ہو گئے۔ علاج کیئے مگر بینائی واپس نہ آئی۔ تو آپکی والدہ مرحومہ نے تہجد کی نماز پڑھ کر بارگاہ خدا میں التجا کی اے خالق کائنات میرا بیٹا تیرے محبوب پاک ﷺ کی صحیح مستند اور مقدس کتاب احادیث مطہرہ کو جمع کر رہا ہے اسکی بینائی واپس لوٹا دے۔ پس پھر کیا تھا ادھر ماں کے ہاتھ دُعا کیلئے اٹھے۔ اور ادھر امام بخاریؒ کی بینائی واپس آ گئی اور آنکھیں روشن ہو گئیں۔ آپ کی والدہ کی دعا کرنے کی بشارت حضرت ابراہیم نے خواب میں انکو دی۔ (تفہیم البخاری)

حضرت امام بخاریؒ دا واقعہ اے ، روایت وچ بخاری دے آئی یارو
ویکھو کنیاں عظمتاں ماں دیاں ، گل وچ پنجابی سمجھائی یارو
حضرت امام بخاریؒ دی اکواری ، جاندی اپنی رہی بینائی یارو
بڑے علاج کیتے بڑے لائے چارے ، کاٹ کرے نہ کوئی دوائی یارو

حضرت ابراہیم خلیل اللہ ، فیر ایہ بشارت فرمائی یارو

حضرت امام بخاریؒ دی والدہ نوں ، وچ خواب دے گل بتائی یارو

اپنے بچے دے واتے دُعا منگو ، ویکھو رب دی بے پرواہی یارو

وضو کر مائی پڑھی نماز تہجد ، ستی ہوئی سی ساری خدائی یارو

ہتھ اٹھا کے فیر دعا منگی ، اپنے بچے لئی بڈھڑی مائی یارو

حدیثاں لکھدا اے تیرے محبوبؐ دیاں ، پایا واسطہ عربی ماہی یارو

میرے بچے نوں روشنی عطا ہووے ، اللہ پاک نال لو لگائی یارو

حضرت امام بخاریؒ جی ٹھیک ہوئے ، خالق یار عظمت ماں دی ہائی یارو

ماں کی شان وعظمت

حدیث مبارکؐ: ماں کی شان اور عظمت اس سے زیادہ اور کیا ہو سکتی ہے۔ کہ امام الانبیا ﷺ نے فرمایا جسے حافظ الحدیث امام سیوطی نے اپنی کتاب الحادی للفتاویٰ ص ۲۳۳ میں نقل کیا ہے

لَوْ اَدْرَکْتُ وَالِدَیَّ اَوْ اَحَدَ ھُمَا وَاَنَا فِیْ الصَّلٰوۃِ الْعِشَاءِ قَدْ قَرَأْتُ فِیْھَا بِفَاتِحَۃِ الْکِتَابِ تَنَادِیْ یَا مُحَمَّدْ لَاَ جَبْتُھَا لَبَّیْکَ ٥

ترجمہ: کہ اگر میرے والدین زندہ ہوتے یا ان میں سے کوئی ایک۔ اور میں عشاء کی نماز پڑھ رہا ہوتا اور اس میں سورت فاتحہ کی تلاوت کر رہا ہوتا اور میری ماں اگر یا محمد ﷺ کہہ کر آواز دیتی تو میں اسے جواب دیتا کہ اماں میں حاضر ہوں۔ غور کی بات ہے کہ کہاں اللہ کی نماز اور کہاں ماں آواز اور کہاں نبی اکرم ﷺ کا جواب۔

امام سیوطیؒ فتاویٰ کتاب اندر ، بڑی سوہنی ایہ حدیث بیان کیتی

صحیح صحیح بتاں میں سوؤں اللہ ، ایہ گل میں نال ایمان کیتی

سنو سجنو بیلیو مترو وے ، اچی ماں دی آقا جیؐ شان کیتی

میرے مائی تے باپ جیکر ہوندے ، دلی خواہش ایہ عربی سلطان کیتی

ہوندی عشاء دی میں نماز نیتی ، شروع فاتحیہ سورت قرآن (ہوندی) کیتی

خالق یا آر بلاوندی ماں مینوں ، ہوندی لبیک میں نال زبان کیتی

ماں کی شان

صاحبزادہ سید افتخار الحسن: کا ایک ذاتی نظریہ یہ بھی ہے۔ کہ اگر حضرت آدمؑ کی بھی ماں ہوتی تو وہ ماں کے قدم چھوڑ کر اللہ کی جنت کبھی قبول نہ کرتے اسلیئے کہ جنت تو ماں کے قدموں کے نیچے ہے یہ ٹھیک ہے اور قرآن پاک اس پر گواہ ہے۔ کہ خدا تعالیٰ نے حضرت آدمؑ کو جنت عطا کی۔ مگر دو چار مہینوں کے بعد انہیں جنت سے بھی نکال دیا۔ لیکن بیٹا کتنا بھی نافرمان ہو ماں کبھی نہیں کہتی کہ میرے گھر سے نکل جا۔

افتخار الحسن نے اپنی رائے دتی ، حضرت آدمؑ دی جے تے ماں ہوندی

قدم ماں دے چم دے نال چاہواں ، جنت ربدی طرفوں نہ ہوندی

مولا کڈھ دگاوندا جنتاں چوں ، توبہ روویئے تے فیرتاں ہوندی

خالق یا آر نہیں ماں داجی کردا ، پاویں اولاد کنی نافرمان ہوندی

جبرائیل کی بددعائیں اور حضور کی آمین

حضور پُرنور: ایک دفعہ مسجد میں آئے۔ اور منبر پر بیٹھے ہوئے تین بار آمین کہا۔ صحابہ نے تعجب سے اسکا سبب پوچھا تو حضورؐ نے فرمایا کہ ابھی جبرائیل میرے پاس آئے تھے۔ انہوں نے تین بددعائیں دیں اور میں نے ان پر آمین کہا۔

(۱) پہلی بدُدعا یہ تھی وُہ شخص تباہ و برباد ہو جس نے والدین کو بڑھاپے میں پایا اور ان کی خدمت نہ کی۔

(۲) دوسری بدُدعا یہ تھی۔ وہ شخص تباہ و برباد ہو جس نے والدین کو بڑھاپے میں پانے کے ساتھ ساتھ رمضان شریف کے روزے پائے اور نہ رکھے۔

(۳) تیسری بدُدعا یہ تھی کہ وہ شخص تباہ و برباد ہو جس نے میرا نام سنا اور درود نہ پڑھا۔ (صلی اللہ علیہ وسلم)

اکوار حضور پرنور آقاؐ ، تشریف وچ مسیت لیاوندے نے
نام رب رحیم والے کے تے ، بیٹھ منبر مبارک تے جاوندے نے
آمین آمین آمین آقاؐ ، تن بار ایہ مونہوں فرماوندے نیں
پچھن وجہ صحابہ کرام اہدی ، اگوں آپ محمدؐ بتاوندے نیں
حضرت جبرائیل امین آکے ، ایہ بددعا سناوندے نے
ہون آدمی غرق او دلدار و ، جہیڑا ماپے بڑھاپے وچ پاوندے نے
رج رج کے تے سیوا کردے نئیں ، مونہوں خدمتاں ولوں پرتاوندے نیں
اوہون برباد ناشاد کملے ، روزے رکھن نہ جہناں تے آوندے نیں
سنئے نام میرا نہ درود پڑھے ، بارے اوسدے حکم بجاوندے نے
خالق یا را وہدا ستیاناس ہووے ، پک ایہ جبرائیل پکاوندے نے

ماں دی عظمت بقول شاعر

زیارت ماں دی عبادت ربدی اے ، ناں ماں دالے لے جیویا کر
آب کوثر جے پیوناں ای سوہیناں وے ، پیر ماں دے دھودھو پیویا کر
ماں ہوندی اے نعمت اولا دواتے ، حکم ماں داسدا مینویا کر
خالق یار جے چاہ ای جنتاں دا ، ویکھ ویکھ کے ماں نوں جیویا کر
(پیراں ماں دیاں وچوں لبیو یا کر)

ماں کی فضیلت

حدیث مبارکؐ: مولانا محمد یوسف صاحب نے اپنی کتاب پندونصائح زواجر ص ۵۸ نبی پاکؐ نے حضرت علقمہؓ کی نماز جنازہ پڑھانے کے بعد اسکی قبر پر کھڑے ہوکر فرمایا اے مہاجرین وانصار کے گروہ جو شخص اپنی ماں پر اپنی عورت کوفضیلت دے گا۔اس پر اللہ کی لعنت اس کے فرشتوں اور تمام انسانوں کی طرف سے لعنت ہوئی۔

یا معشر المهاجرین والانصار مَنْ فَضَّلَ زَوْجَةَ عَلٰی اُمِّهٖ فَعَلَیْهِ لَعْنَةُ اللّٰهِ وَمَلاَئِکَتِهٖ وَالنَّاسِ اَجْمَعِیْنَ ○

زواجر صحفہ اٹھونجہ تے آیا اے ، مولانا یوسف بتلایا اے
نبی پاکؐ جی حضرت علقمہؓ دا ، جدوں نماز جنازہ پڑھایا اے
اوہدی قبردے اتے کھلو کے تے ، حاضرین نوں ایہ فرمایا اے
جہیڑا ماں تے دے ترجیح بیوی ، طوق لعنا تاندا اونے پایا اے
اللہ پاک کلن ملک فلک اتوں ، اونوں سنگ ابلیس رلایا اے
خالق یار انسان وی دین لعنت ، پاویں زہد پیا اوس کمایا اے

ماں باپ ایک نعمت ہیں

بقول فرید الدین عطارؒ: حضرت فرید الدین عطارؒ اپنی کتاب پندونصائح میں فرماتے ہیں کہ اے پسر اپنی ماں باپ کو اپنے لئے غنیمت سمجھو۔

فضیلتاں بڑیاں ماں پیو دیاں ، رضا رب دی جنہاندی رضا اندر
فرید الدین عطار فرماوندے نیں ۔ کتاب اپنی پندونصائح اندر
غنیمت ماں تے باپ نوں سمجھو جی ، دولت جگدی دوواں دے حیاء اندر
خالق یار اوجان توں جان اگے ، پا فرق نہ ذرا وفا اندر

ایک عبرتناک واقعہ

رسول پاکؐ کے زمانہ میں ایک شخص کی وفات کا وقت آیا تو اس کی زبان پر کلمہ جاری نہ ہوتا تھا۔ حضورؐ کو اسکی اطلاع کی گئی۔ حضورؐ نے پوچھا کیا اسکی ماں زندہ ہے عرض کیا گیا ہاں زندہ ہے۔ آپؐ نے اسکی والدہ کو طلب فرمایا۔ جب وہ حاضر ہوئی تو حضورؐ کے پوچھنے پر اس نے بتایا۔ کہ وہ اپنے بیٹے سے ناراض ہے۔ حضورؐ نے فرمایا کہ لکڑیاں جمع کی جائیں اور ان کو آگ لگائی جائے اور پھر اسکے بیٹے کو آگ میں ڈال دیا جائے۔ اس پر ماں تڑپ اٹھی اور عرض کرنے لگی۔ کہ حضورؐ اس آگ میں نہ ڈالا جائے۔ حضورؐ نے فرمایا کہ اگر تم اپنے بیٹے کو معاف نہ کروگی۔ تو خدا اسے آگ ہی میں ڈالے گا اس پر اس عورت نے اپنے بیٹے کو معاف کر دیا۔ اس کے بعد اس کی زبان پر کلمہ جاری ہوا اور وہ اللہ کو پیارا ہوا۔

نبی پاک محمدؐ دے دور اندر ، نیڑے موت اک مرد دی آئی میاں

کلمہ اوہدی زبان تے نہ آوے ، لوکاں حضورؐ تائیں خبر پہنچائی میاں

دسو ایس دی ماں جیوندی اے ، طلب آپؐ نے ماں فرمائی میاں

لوکاں آکھیا جی جیوندی اے ، ساڈے پچھیا عربی ماہی میاں

آقاؐ یا سرکارؐ سوال کیتا ، اگوں آکھیا بڈھڑی مائی میاں

واقعی بچے دے نال ناراض آں میں ، حقیقت بڈھڑی اوس بتائی میاں

آقا لکڑیاں چا منگائیاں جی ، تے اگ اوناں نوں چا لگائی میاں

اہدے بچڑے نوں سٹو اگ اندر ، ماں بچے دی سن گھبرائی میاں

میرے بچے نوں اگ وچ نہ سٹو ، ہتھ بنھ دی پائے دوہائی میاں

جے توں نہ بچے نوں معاف کیتا ، فیر آپؐ نے گل پرتائی میاں

رب سٹے دا ایس نوں اگ اندر ، مائی سن ایہ فیر کرلائی میاں

آقاؐ میں راضی آقاؐ میں راضی ، دن حشر وی دیساں گواہی میاں

کلمہ اوہدی زبان تے آگیا ، مل بچے نوں گئی رہائی میاں

شالہ کسے تے رنج نہ ہون ماواں ، خالق یار دُعا فرمائی میاں

والدین کی عظمت

ارشادنبویؐ: وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ اُمُّهٗ وَهْنًا عَلٰى وَهْنٍ ○
(پ۲۱ ع۱۱)

ترجمہ: اور ہم نے آدمی کو اس کے والدین کے بارے میں تاکید فرمائی۔اس کی ماں نے اسے پیٹ میں رکھا اور کمزوری پر کمزوری جھیلتے ہوئے۔

خداوند کریم رحیم آکھے ، سنو وچ قرآن مجید میاں
تینوں ماں اٹھاوندی پیٹ اندر ، جھل جھل کے دکھ شدید میاں
کن دھر کے سن نہ فیر آکھیں ، تینوں کیتی اے خاص تاکید میاں
خالق یار میاں توں وی کریا کر ، اپنی طاقتوں ودھ کے دید میاں

اصلی نافرمان

مکاشفتہ القلوب: میں یہ روایت ہے کہ اللہ تعالیٰ نے حضرت موسیٰ کو فرمایا اے موسیٰ جس نے اگرچہ والدین کی فرمانبرداری کی اور میری نافرمانی کی میں اسے نیک لوگوں میں لکھ دیتا ہوں۔مگر جو میرا فرمانبردار ہونے کے باوجود والدین کا نافرمان ہو میں اسے نافرمانوں میں لکھ دیتا ہوں۔

مشکاشفتہ القلوب دیوچ روایت آئی ، حضرت موسیٰ نوں رب فرمایا اے
ماں باپ دا فرمانبردار جہیڑا ، پاویں حکم اس میرا ٹھکرایا اے
نیک لوکاں وچ اونوں میں لکھ دیناں ، نال نال پر ایہ بھی بتایا اے
ہووے نافرمان جو ماپیاں دا ، میرے ولوں وی رُح پوایا اے
خداوند رحیم کریم ولوں ، اوہدے واسطے آرڈر ایہ آیا اے
خالق یار وچ نافرماناں دے ، اونے اپنا نام لکھوایا اے

والدہ کی عظمت، شان اور مقام کا اندازہ

حکایت: حکایات میں ہے کہ ایک شخص نے اپنی بوڑھی ماں کو اپنے کندھوں پر اٹھا کر سات مرتبہ حج کروایا جب آخری مرتبہ طواف سے فارغ ہوا تو میزاب رحمت کے سامنے کھڑے ہو کر بارگاہ خداوندی میں عرض کیا کہ کیا اے اللہ میں نے اپنی والدہ کو کندھوں پر اٹھا کر سات حج کروائے ہیں۔ کیا میں نے اپنی والدہ کا حج ادا کر دیا ہے۔ تو پھر کسی کہنے والے کی آواز اس سعادت مند بیٹے کے کانوں میں آئی۔ والدہ کو سات حج کندہوں پر اٹھا کر کروانے والے ابھی تو تم نے ایک رات کا حق بھی ادا نہیں کیا۔

حکایات دیوچ حکایت ایوی ، ذرا سن لو غور فرما جانی

پُتر ماں نوں چک اک موہنڈیاں تے ، دیوے ست کو حج کرا جانی

کر آخری جدوں طواف لیا ، بوہے رحمت کول کھلاسی آ جانی

ہتھ بنھ کے پیا دُعا منگے ، مونہوں کردا ایہ صدا جانی

دس سوہنیاں سوہنیاں یار بّا ، حق ماں دا ہویا اے ادا جانی

اک غیب دے ولوں آواز آئی ، نہ سٹریو تسیں بھلا جانی

او آواز سی خوش نصیب بچے ، سن لئی سی کن لگا جانی

جنے دل ای چا کے موہنڈیاں تے ، پیا ماں نوں حج کرا جانی

اک رات دا وی حق سوہنیاں وے ، تو سکدا نئیں چکا جانی

پتہ لگ گیا خالق یار میاں ، شان ماں دا اے بے بہا جانی

ماواں دا رتبہ

ارشاد خداوندی: اَلنَّبِیُّ اَوْلٰی بِالْمُؤْمِنِیْنَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ وَاَزْوَاجُهٗ اُمَّهٰتُهُمْ (پ۲۱ ع۱۶)

ترجمہ: یہ نبی مسلمانوں کا ان کی جان سے زیادہ مالک ہے اور ان کی بیویاں ان کی مائیں ہیں۔

لہذا حضرت امہات المومنین کا گستاخ جنت میں نہیں جا سکے گا۔ حضورؐ کی ازواج مطہرات مومنوں کی مائیں ہیں۔ قرآن کریم کی عالمہ، مفسرّہ، محدثہ، عابدہ، زاہدہ، صابرہ، صادقہ شاکرہ، صدیقہ، عتیقہ، عائشہ امام الاولیاء کی رفیقہ بھی ہیں۔

ماں عابدہ اے ماں صادقہ اے ، ماں موموناں دی اُچی شان والی
ماں صابرہ اے ماں شاکرہ اے ، ماں موموناں دی آن بان والی
ماں عتیقہ ماں صدیقہ اے ، ماں موموناں دی دین وایمان والی
ماں عائشہ اے ماں زاہدہ اے ، ماں موموناں دی خاندان والی
ماں محدثہ ماں مفسرّہ اے ، ماں عالمہ ہے قرآن والی
ماں خدیجہؓ ماں حبیبہ اے ، ماں موموناں دکھ ونڈان والی
ماں سودہؓ تے ماں صفیہ اے ، ماں موموناں عقل دھیان والی
ماں حفصہؓ اے ماں سلمہؓ ایں ، ماں موموناں نور نشان والی
ماں فاطمہؓ ایں ماں آمنہؓ ایں ، ماں حسن حسینؓ نوں چان والی
ماں ماریہؓ اے ماں حاجرہ اے ، صفا مروہ دے چکر لان والی
ماں میمونہؓ ماں ماں زینبؓ ، ماں موموناں شیریں زبان والی
ماں ماں حواماں ماں مریم ، ماں بچیاں تائیں کھڈان والی
ماں آسیہ تے حلیمہ سعدیہؓ ماں ، ماں مالکا دو جہان والی
خالق یا رفیقہ ای ماں ہوندی ، جان بچیاں وچ ماں پان والی

حقیقتیں

ماں کی زیارت، خدا کی عبادت ، ماں کے قدم جنت کی دہلیز، ماں کے

قدموں کا دھووَن آب کوثر ، ماں کا دامن خدا کی رحمت کا خزانہ، ماں کی

رضا اللہ و رسول ﷺ کی رضا۔

سن سوہنیاں حقیقتاں سچیاں ایہ ، اگے ماں نہ سر چکیو یا کر

بڈھی ماں نوں موںہوں نہ اُف آکھیں ، کرلئیں بند زبان نوں سیو یا کر

ماں بچیاں واسطے بیت اللہ ، گھر بہہ کے حج کریو یا کر

پہلا مکتب ماں دی گود اندر ، بناں فیس دے سبق پڑھیو یا کر

زیارت ماں دی عبادت ربدی آ ، ویکھ ویکھ کے ماں نوں جیو یا کر

قدم ماں دے دہلیز اے جنتاں دی ، نال خوشیاں چاہواں چمیو یا کر

آب کوثر دھووَن ماں دے قدماں دا ، پیر ماں دے دھو دھو پیو یا کر

دامن ماں دا رب دی خاص رحمت ، دامن رکھ کے آس بھریو یا کر

مرضی ماں دی مرضی ربدی آ ، حکم ماں دا سدا منیو یا کر

دعا ماں دی ہوا اے جنتاں دی ، اٹھے پہرا ہی خیر لل لیو یا کر

توں تے ماں دے پیراں ، دی خاک وی نئیں ، اوہدے پیرا نتے پیر دھریو یا کر

خالق یار جیکر نئیں ماں تیری ، خالہ جی دی گل سنیو یا کر

حضرت امام حسنؓ اور انکی ماںؓ

حضرت امام حسنؓ نے ساری عمر اپنی والدہ ماجدہ فاطمہؓ کے ساتھ کبھی کھانا نہ کھایا۔ خاتون جنتؓ نے پوچھا۔ بیٹا میری تمنا ہے کہ تو میرے ساتھ کھانا کھائے۔ مگر تو نے میری اس خواہش کو پورا نہیں کیا۔ اسکا سبب کیا ہے۔ آپؓ نے جواب دیا کہ کہیں ایسا نہ ہو کہ میں آپؓ سے پہلے لقمہ کو اٹھالوں۔ اور بے ادبوں میں سے ہو جاؤں۔ (مشکوۃ شریف۔ ۴۲۰ ترمذی شریف ص ۱۲)

مشکوٰۃ شریف تے چار سوہی صفحہ ، باراں ترمذی دا صفحہ اٹھا ویکھو
امام حسنؓ دی والدہ کہے بچہ ، اکوار کھاناں میرے نال کھا ویکھو
کھاناں رل کے حیاتی وچ نئیں کھاہدا ، نالے ایس دی وجہ بتا ویکھو
اوسے ویلڑے ماں نوں صاحبزادےؓ ، اگوں دین جواب سنا ویکھو
کھاناں کھاندیاں آپؓ دے نال اماں ، پہلاں لقمہ لاں جے اٹھا ویکھو
متے ہو جاواں میں بے ادباں چوں ، وڈی کرنہ بہواں خطا ویکھو
میرے سجنو بیلیو متر و وے ، جھیڑے ماواں دا کرن حیاء ویکھو
خالق یار سردار نے جنتاں دے ، ساڈے آکھیا نبی مصطفیؐ ویکھو

ماں دا درجہ

ارشادِ نبویؐ: امام انبیاءؐ نے ایک دن اپنے سینہ مبارک کو ننگا کر کے اور یمن کی طرف منہ کر کے فرمایا کہ آج مجھے یمن کی طرف سے رحمان یعنی دوست (اویس قرنیؓ) کی خوشبو آرہی ہے۔

(اِنِّیْ لَاَجِدُ رِیْحَ الرَّحْمٰنِ مِنْ قِبَلِ الْیَمَنْ ۝)

غلاموں نے عرض کیا یا رسول اللہ وہ کون ہے۔؟ فرمایا حضرت اویس قرنیؓ۔ پوچھا گیا اگر وہ آپؐ کا اتنا ہی عاشق ہے تو آپؐ کی زیارت وملاقات کیلئے ابھی تک کیوں نہیں آیا۔ ارشاد ہوا اپنی بوڑھی اور نابینی ماں کو چھوڑ کر نہیں آنا چاہتا۔

نبی پاک محمد ﷺ رسول اللہ ، گل ساتھیاں تائیں سمجھان لگے
مونہوں یمن ولے تنگی کر چھاتی ، رنجھاں سدھراں نال فرمان لگے
مہک خوشبو یار دی طرفوں آ رہی اے ، اگوں صحابہ سوال ایہ پان لگے
کہیڑا یار اوسانوں جناب دسو ، اگوں آپ سرکار بتان لگے
میرے بیلیو نے خواجہ اویس قرنیؓ ، ساتھی آپ نوں فیر جتان لگے
اہڈے آپ دے جے تے او عاشق ، آئے ملن نہیں آقا سنان لگے
بڈھی ماں اوہدی نابینی ایں ، دس وجہ ایہ عربی شاہ سلطان ﷺ لگے
خالق یار میاں سمجھ آ گئی اے ، درجے ماں دے آپ وَدھان لگے

انسان کا مال

ارشاد خداوندی: قُلْ مَآ اَنْفَقْتُمْ مِّنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبِيْنَ ۝

ترجمہ: کہہ دو جو کچھ خرچ کرو تم مال سے پس واسطے ماں باپ کے اور قرابت والوں کے

(بقرہ ع ۲۶ آیت ۲۱۵)

ہے پہلا سیپارہ رکوع چھبی ، آیت ۳ دوسو پندرہ ۲ گواہی ۴ دیوے
اپنے مال وچوں جہیڑا خرچدے او ، آرڈر ربدا عربی ماہی دیوے
پہلاں آکھ دیو مائی باپ واتے ، یا واسطے بھین تے بھائی دیوے
خالق یار نے رشتہ دار جہیڑے ، اپنی اوناں دے ناں کمائی دیوے

مانباپ سے حسن سلوک

ایک دفعہ حضرت عبداللہ بن عمرؓ نے حضرت ابن عباسؓ سے پوچھا کیا آپ یہ چاہتے ہیں۔کہ جہنم سے دور رہیں۔اور جنت میں داخل ہوں؟ ابن عباسؓ نے کہا کیوں نہیں۔خدا کی قسم یہی چاہتا ہوں۔حضرت ابن عمرؓ نے پوچھا آپ کے والدین زندہ ہیں۔ابن عباسؓ نے کہا جی ہاں میری والدہ زندہ ہیں۔ابن عمرؓ نے فرمایا اگر تم ان کے ساتھ نرمی سے گفتگو کرو۔ان کے کھانے پینے کا خیال رکھو۔تو ضرور جنت میں جاؤ گے۔بشرطیکہ تم کبیرہ گناہوں سے بچتے رہو۔

(ادب المفرد)

پتر عمرؓ دے پچھیا عباسؓ دے نوں ، یارا دوزخ توں بچناچاہوناں ایں
سچ سچ خیال نال دس مینوں ، جیکر توں جنتیں جاوناں ایں
پتر عباسؓ دے آکھیا عمرؓ دے نوں، بے شک میں تحفہ ایہ پاوناں ایں
نال ماں دے نرم کلام کریئو ، کھاناماں نوں چنگا کھواوناں ایں
فیر دوزخاں توں بچ جائیں داتوں ، وچ جنتیں تیرا ٹھکاوناں ایں
خالق یا آر نہ کریں گناہ وڈا ، حکم ہورناں تائیں پہنچاوناں ایں

ماں کی نذر کا پورا کرناں

حدیث مبارکؐ: حضرت عبداللہ بن عباسؓ کا بیان ہے کہ حضرت سعد بن عبادہؓ نے نبی کریمؐ سے عرض کیا یا رسول اللہ میری والدہ نے نذر مانی تھی۔مگر وہ نذر پوری کرنے سے پہلے ہی وفات پا گئیں ہیں۔کیا میں ان کی طرف سے یہ نذر پوری کرسکتا ہوں۔نبی کریمؐ نے ارشاد فرمایا کیوں نہیں تم ضرور ان کی طرف سے نذر پوری کرو۔

پتر عباسؓ دے پچھیا حدیث بیان کیتی ، حضرت سعدؓ نے عرض الائی اے جی
مسئلہ پچھن حضور پرنورؐ کولوں ، اک نذر منی میری مائی اے جی
اوس منت نوں پورا نہ کرسکی ، میری ماں وفات چاپائی اے جی
منت میں اوپوری کرسکناواں ، نبی پاکؐ تاکید فرمائی اے جی
بے شک توں کر ضرور پوری ، اینی دیر توں کیوں لگائی اے جی
خالق یار میاں جنے تکناں ایں ، حدیث صحیح بخاری وچ آئی اے جی

خدا کے ساتھ ساتھ ماں باپ کا شکر

ارشادِ نبویؐ: آپؐ نے فرمایا ہے کہ اللہ تعالیٰ نے قرآن مجید میں ماں باپ کے حق کو اپنے حق کے ساتھ بیان کیا ہے۔ اور اپنی شکر گزاری کے ساتھ ساتھ ماںباپ کی شکر گزاری کی تاکید فرمائی ہے۔

ماں باپ دا شکر گزار جیہڑا ، اوہدا رب وی شکر گزار اے جی
ماں باپ دے نال پیار جنہوں ، کردا رب وی اونوں پیار اے جی
ماں باپ دا قرض اتار دار ہو ، ایہ تے آکھیا مدنی سرکارؐ اے جی
من لین جیہڑے رہین نفعے اندر ، گل کہن والا خالق یار اے جی

ماواں دے لاڈ

اچھیاں ماواں دیاں گلاں سچیاں ایہ ، تن من دے وچہ سماندیاں نیں
ذرا سنیو میریو بیلیو وے ، ماواں کس طرح لاڈ لڈاندیاں نیں
رتجھاں سدہراں تے چاہواں نال ماواں ، بچے گود دیوچ بٹھاندیاں نیں
بچہ رووے تے چپ کراندیاں نے ، چک وہیڑے دیوچہ پھراندیاں نیں
بچیاں واسطے دکھ اٹھاندیاں نے ، سکھ بچیاں تائیں پہنچاندیاں نیں
آپیں بھکھ تریہہ نوں جر کے تے ، رج بچیاں تائیں کھواندیاں نیں

آپیں جھاگ جھاگ رات لنگاندیاں نے ، سکّے پاسڑے بچے لٹاندیاں نیں

بچہ جسو یلے بے آرام ہووے ، چک کے چھاتی دے نال لگاندیاں نیں

بچہ جسو یلے بے قرار ہووے ، مرمر کے تے ماواں جاوندیاں نیں

دھدھ بچیاں تائیں پیاندیاں نے ، کدے جھولے نوں پیاں جھلاندیاں نیں

دن رات قربان کردین ماواں ، دے دے کے لوری کھڈاندیاں نیں

حق ماواں دا ادا نئیں ہوسکدا ، انگلی پھڑ کے ٹرن سکھاندیاں نیں

ویلا بچپن دا نئیں بھلان والا ، قاعدے پٹیاں آپ پڑھاندیاں نیں

چچجی دین ولا تلا کے تے ، پڑھنے وچ سکول چاپاندیاں نیں

صابن لانوانوا کے تے ، چیر کڈھ کے سرمہ پاندیاں نیں

روز جتیاں کپڑے دھودیون ، لا کے تے تیل چالشکاندیاں نیں

بڑے نال خیال دے پال دیاں ، دے کے داج سامان وھاندیاں نیں

کی کی دساں خالق یار میاں ، ماواں جو جُہد کماندیاں نیں

ماں باپ دے حقوق دی ادائیگی

حدیث مبارک: علامہ عینیؒ نے بخاری شریف میں ایک حدیث نقل کی ہے ۔کہ جو شخص ایک مرتبہ یہ دُعا پڑھے اور اسکا ثواب والدین کو پہنچائے تو گویا اس نے والدین کا حق ادا کردیا۔ دُعا کا ترجمہ مندرجہ ذیل ہے۔ سب تعریفیں اللہ کیلئے ہیں جو تمام جہانوں کا پالنے والا ہے۔ مالک ہے آسمانوں کا اور مالک ہے زمین کا اور پالنے والا ہے۔ تمام جہانوں کا اور اسی کیلئے ہے تمام بڑائی آسمانوں اور زمینوں میں اور وہ زبردست حکمت والا ہے۔ تمام تعریفیں اللہ ہی کیلئے ہیں۔ جو پالنے والا ہے آسمانوں اور زمینوں میں، پالنے والا ہے۔ تمام جہانوں کا۔ اور اس کیلئے ہے عظمت آسمانوں کی اور زمین میں۔ اور وہ زبردست حکمت والا ہے۔ اور وہی فرماں روا ہے۔ مالک ہے آسمانوں اور زمین کا اور پالنے والا ہے تمام جہانوں کا۔ اور اسی کی روشنی ہے۔ آسمانوں اور زمین میں۔ اور وہ زبردست حکمت والا ہے۔

حضرت عینی بخاری شریف اندر ، کر کے نقل ایہ حدیث فرمائی اے جی
میں تے وچ پنجابی دے دسناواں ، انج تے عربی زبان وچ آئی اے جی
ہے نے سب تعریفاں خدا واتے ، سارے جہاناں نوں پالے جو ماہی اے جی
جہیڑا مالک زمین آسماناں دا ، سارے جہاناں نوں پالے جو ماہی اے جی
جدے واسطے دھرت تے انبر اندر ، بڑائی بڑائی بڑائی بڑائی اے جی
زبردست او حکمتاں والڑا اے ، جدے واسطے کل وڈیائی اے جی
جو زمین آسماناں نوں پالدا اے ، سارے جہاناں نوں پالے جو ماہی اے جی
جدے واسطے دھرت تے انبر اندر ، بڑائی بڑائی بڑائی بڑائی اے جی
زبردست او حکمتاں والڑا اے ، جدے واسطے کل وڈیائی اے جی
ہے او وا ای اے حکمران وڈا ، دھرت انبر تے اوسے دی شاہی اے جی
پالنہارا اے سب جہاناں دا ، ہے اوسے دی سب روشنائی اے جی
جہیڑی دسدی زمین آسماناں تے ، حکمت والے دی سب وڈیائی اے جی
جہیڑا اپڑھ بخشے ماں باپ نوں ایہ ، اوہدے واتے رہائی رہائی اے جی
حق دوواں دا ہوادا جاندا ، شان اوسدی بیلیو ہائی اے جی
او خوش نصیب تے خوش قسمت ، خالق یار پیا دے گواہی اے جی

والدین سے حسن سلوک

حدیث مبارکؐ: حضرت ابوبکرؓ بخاری میں راوی ہیں۔ اور ترمذی میں ہے۔ کہ حضرت عبدالرحمٰن بن ابوبکرؓ روایت کرتے ہیں کہ شرک کے بعد ماں باپ کی نافرمانی کو بڑا گناہ قرار دیا گیا ہے۔

ابوبکر بخاری دیوچہ راوی ، سنو غور تے نال دھیان میاں
وچ ترمذی ہیں روایت کردے ، لال صدیقؓ دے عبدالرحمانؓ میاں
بعد شرک دے ہے گناہ وڈا ، آقا دو جہان ﷺ فرمان میاں
خالق یار بے شک بے آکھے ، جھیڑا ماپیاں دا نافرمان میاں

بقول مولانا جلال الدین رومی

آپؒ کہتے ہیں کہ ہماری مائیں اور ہمارے باپ زنبور کی مثل ہیں کہ طالب کو مطلوب سے ملا دیتے ہیں خداوند تعالیٰ انہیں موم اور شہد جمع کرنے کا ذریعہ بناتا ہے۔ یہ خود اُڑ جاتے ہیں لیکن موم اور شہد باقی رہ جاتے ہیں۔ (ملفوظات رومیؒ ص۳۳۳)

مولانا جلال الدین رومیؒ ، ماں باپ نوں کہن زنبور وانگوں
طالب نال مطلوب ملا دیندے ، دھم دھم کے تے کستور وانگوں
شہد حکم خدا نال کراکٹھا ، میٹھا لگدا مشری انگور وانگوں
شہت رہ جاندا خالق یار میاں ، اڈ جاندے نے آپ طیور وانگوں

بقول شیخ عبدالقادر جیلانی

آپ لوگوں کو ماں باپ کے ساتھ حسن سلوک کی تلقین کرتے ہوئے کہتے ہیں۔ اگر کہیں سے کھانے پینے کی چیز لاؤ تو سب سے اچھا کھانا ماں باپ کو دو کیونکہ وہ تمہاری خاطر اکثر بھوکے رہے ہیں۔ اور تم کو اپنے اوپر ترجیح دی ہے تمہارا پیٹ بھرا ہے خود بیدار رہے تم کو سلایا
(غنیۃ الطالبین ص ۸۱)

ساڈے پیراندے پیر نے بیلیو وے ، مانباپ دیبارے فرمایا اے
کھانے واتے لیاؤ جے چیز کوئی ، چنگا اوناں لئی حصہ رکھایا اے
تساں واسطے اوناں نے بھکھ کٹی ، اوناں مفت توانوں رجایا اے
خالق یار رہے جھاگدے او آپیں ، توانوں سکھ دی نیند سوایا اے

ماں باپ سے حسن سلوک

حدیث مبارکؐ: سنن ابوداؤد میں کلیب بن منفعہ کے دادا جان راوی ہیں کہ انہوں نے حضور پاکؐ کی بارگاہ میں حاضر ہو کر عرض کی۔ یا رسول اللہ ﷺ کس کے ساتھ نیکی کروں؟ فرمایا اپنی ماں اپنے باپ اپنی بھین اپنے بھائی اور آزاد کرنے والے کا حق واجب ہے۔ ان سے صلہ رحمی کرنی چاہیئے۔

☆ دادا جان کلیب دے ہین راوی ، ابوداؤد وچ حدیث ایہہ آئی اے جی

بارگاہ رسول ﷺ وچ جا کے میں ، اک دن ایہہ عرض الائی اے جی

کدے نال سرکارؐ جی کراں نیکی ، اگوں آپ ﷺ نصیحت فرمائی اے جی

حق ماں تے باپ دا ہے پہلاں ، خالق یار فیر بھین یا بھائی اے جی

بقول خواجہ نظام الدین اولیاءؒ

آپ فرماتے ہیں مبارک ہے وہ فرزند جو ماں باپ کا حق بجالائے اور اس سے ذرا بھر تجاوز نہ کرے کیونکہ بہشت ماں باپ کے قدموں تلے ہے۔ (افضل الفوائد ص ۲۹۷)

☆ افضل الفوئد دیوچہ آیا ، حضرت خواجہ نظام الدین آکھن

کہنا ماں تے باپ دا جو منّنے ، بیٹا اویارو بہترین آکھن

بہشت ماں دے قدماں وچ اے جی ، حاصل کرلوا کدو تین آکھن

زور دے کے تے خالق یار میاں ، نبی پاک ﷺ ایہہ قول حسین آکھن

ماں باپ سے حسن سلوک

حدیث مبارکﷺ: حضور اکرمؐ نے فرمایا کہ ماں کافر و مشرک بھی ہو تو اسکی مامتا کے پیش نظر اسکی خدمت فرض ہے۔ اور اسکی نافرمانی حرام ہے ماں کے ساتھ حسن سلوک سے بڑے بڑے گناہوں کی معافی ہو جاتی ہے۔

☆ ذرا غور دھیاندینال سنو ، حدیث پاک ایہ مدنی ماہی دی اے
ماں مشرک ہووے جی خواہ کافر ، خدمت اوسدی کرنی چاہی دی اے
اوہدی نافرمانی حرام ایں جی ، کرے امر تے دیر نہ لائی دی اے
خالق یار گناہواں وڈیاں توں ، باعث ماں خلاصی پائی دی اے

بقول اعلیٰ حضرت شاہ احمد رضا بریلویؒ: آپؒ سے پوچھا گیا کہ اولاد پر حق پدر زیادہ ہے یا حق مادر؟ اعلیٰ حضرت نے کہا اولاد پر باپ کا حق نہایت عظیم ہے۔ اور ماں کا حق اس سے اعظم۔ انہوں نے قرآن کریم اور حدیث شریف کے حوالے سے والدین سے حسن سلوک کی تشریح کی۔

☆ حق پیو دا وڈا کہ ماں دا اے ، اعلیٰ حضرت نوں کسے سوال کیتا
اوناں آکھیا بھائی جی اولاد اتے ، وڈا فضل رب ذوالجلال کیتا
حق باپ دا بڑا عظیم اے جی ، حق ماں دا اودوں وی کمال کیتا
خالق یار کی حق اے ماپیاں دا ، ایدھر اساں نئیں کدے خیال کیتا

حقوق والدین

علامہ خیاطیؒ فرماتے ہیں کہ ہمارے امام فرماتے ہیں کہ احترام میں باپ مقدم ہے۔ اور خدمت میں والدہ مقدم ہوگی۔ حتیٰ کہ اگر گھر میں دونوں اس کے پاس آتے ہیں تو باپ کی تعظیم کیلئے کھڑا ہو اور اگر دونوں نے اس سے پانی مانگا اور کسی نے اس کے ہاتھ سے پانی نئیں پکڑا تو پہلے والدہ کو پیش کرے۔ (الحقوق ص ۹۰۸)

☆ پئے علامہ خیاطی فرماندوے نے ، ساڈے امام دا ایہ فرمان میاں
احترام دیوچ اے باپ اگے ، خدمت وچ اگے اماں جان میاں
صفحہ اٹھ الحقوق دے وچ مسئلہ ، اٹھا کے دیکھ لے ہر انسان میاں
خالق یا آروائی جتھوں تائیں ہوسکے ، ماں باپ تے کرو احسان میاں

خدمتِ والدین

حدیث مبارک ﷺ: سرکارِ دوعالم ﷺ نے خدمت میں ماںکی اولیّت کو اتنا مستحکم فرمادیا کہ باپ کا درجہ بھی چوتھا قرار دیا۔ پہلے تین درجے ماں کو دے دیئے ہیں۔

☆ نبی پاک محمد رسول اللہ ﷺ ، وچ حدیث مبارک فرمایا اے
وچ خدمتاں ماں دے تن حصے ، چوتھا باپ دا حصہ بتایا اے
جنت ماں دے قدماں ہیٹھ اے جی ، کسے ہور نہ شان ایہ پایا اے
ماں باپ نال کرو سلوک بچھا ، تھاں تھاں قرآن وچ آیا اے
ٹھنڈھ اکھیاندی ماں چین دلدا ، اولاد واسطے ماں سرمایہ اے
خالق یا آرناہیوں کسے کم دے او ، ماں باپ نوں جنہاں بھلایا اے

ماں باپ اور بیوی

عبدالرحمٰن رضی اللہ عنہ سے روایت ہے کہ ایک شخص کو اسکے والدین نے حکم دیا کہ وہ اپنی عورت کو طلاق دے اس شخص نے نذر مانی کہ اگر وہ بیوی کو طلاق دے تو سو غلام آزاد کرنا اسکے لئے ضروری ہونگے۔ پھر وہ شخص ابوالدرداؓ کے پاس آیا۔ انہوں نے کہا اپنی نذر پوری کر اور اپنے والدین کی اطاعت کر۔ حضرت ابوالدرداؓ نے کہا کہ میں نے حضور پاک ﷺ سے سنا کہ آپ ﷺ فرماتے تھے کہ ماں باپ جنت میں جانے کا بہترین دروازہ ہیں۔ اب تو ماں باپ کا خیال رکھ یا نہ رکھ۔ (سنن ابی ماجہ۔ جامع ترمذی)

☆ جامع ترمذی وچہ روایت آئی ، حضرت عبدالرحمان سناوندے نیں
اک آدمی نوں مائی باپ اوہدے ، بڑا مشکل کم فرماوندے نیں
دے بیوی نوں سٹر طلاق بچہ ، کول ابوالدردہؓ او جاوندے نے
کہانی کھول کے مائی تے باپوالی ، نالے اپنی شرط بتاوندے نے
کراں سوغالم آزاد یارا ، ابوالدردہؓ سمجھاوندے نے
توں نذروی اپنی کرپوری ، تے مائی باپ وی جو فرماوندے نے
ماں باپ دروازے نی جنتاندے ، قول نبی ﷺ تے روشنی پاوندے نے
خالق یارا ے عرضی جیوں تیری ، دانے نیک اصلاح بتاوندے نے

ماں باپ دی نافرمانی

حدیث مبارک ﷺ: حضور ﷺ نے فرمایا کہ اللہ تعالیٰ نے ماؤں کی نافرمانی تم پر حرام کردی ہے۔ (بخاری)

حدیث مبارک ﷺ: والدین کی قبر پر دن جمعہ کو زیارت کرنا حج مقبول کا ثواب ہے۔

☆ نویں کپڑے پا کے دن جمعہ ، ماں باپ دی قبر تے جاویا کر
حج مفت دا خرچ نہ پائی پیسہ ، رج رج زیارتاں پاویا کر
یسٰین قرآن دا دل سورت ، پڑھ پڑھ ثواب پہنچاویا کر
حرام نافرمانیا نماندیاں ، خالق یارمیاں سمجھاویا کر

اک عجیب وغریب واقعہ

☆ جناب قاضی سراج الدین عابد ، محفل اپنے کا ہر جماوندے جی
اسیں بیٹھ کے ہم خیال ساتھی ، اک دوجے نال کہانیاں پاوندے جی
نیکوکار بزرگ اک رب دے جی ، ساڈے کول تشریف لیاوندے جی
اوناں لت تے پیٹاں بنھیاں سن ، وجہ پچھدے کئی اسیں پچھاوندے جی

لے کے لڈو مٹھیائی تے رس گلے ، اتے اوناں دے ختم پڑھاوندے جی
خالق یار جیوں اوناں دے دے نال بیتی ، ساری اپنی گل بتاوندے جی
☆ آکھے او خدا دا نیک بندہ ، میں پیا لنگدا ساں قبرستان کولوں
اک قبر پرانی نوں ویکھیا میں ، نظری پیر اندر آئے نشان کولوں
اوناں پیراں نتے ویکھیا اک ٹھوواں ، نکل گئی سی وہندیاں جان کولوں
میرے وہندیاں ٹھوویں نے ڈنگ کیتا ، خالق یار میں ہویا حیران کولوں
ڈنگ ماریا ٹھوویں نے جس ویلے ، پیر جل کے مردے دے سواہ ہوئے
چھٹ لنگیا اصلی فیر حالت ، وچہ صحیح سلامت آ ہوئے
سوٹی توڑ درخت سی کول اتوں ، اوس بچھو دوالے جا ہوئے
خالق یار پیا بچھو نوں ہٹاں پچھاں ، کہیڑے کم فیر میرے بھاہ ہوئے
☆ سوٹی بچھو نوں میں لگائی جدوں ، بچھو سوٹی نوں ڈنگ لگایا
ہے سی ٹھوویں دے ڈنگ دا اثر انیاں ، او نے سوٹی نوں پھڑ جلا دتا
میں ویکھ کے ہو گیا خوف زدہ ، مینوں ٹھوویں نے پھڑ چلا دتا
ٹھوواں پچھے پچھے خالق یار میاں ، مینوں اگے اگے او نے لا دتا
☆ میں وڑ تالاب دے وچ گیا ، چھال ٹھوویں وی پچھے لگائی یارو
ٹھوویں ڈنگ جا ڈوبیا وچ پانی ، اگ نکلدی نظری آئی یارو
ماس پگھل گیا میرے پیر اندا ، میں قبر دی سوہ لگائی یارو
سود خور بے روزی دی قبر سی او ، بے نماز لفنگا سی بھائی یارو
ماں باپ نوں نت ستاوندا سی ، بے ادب گستاخ انتہائی یارو
قاضی صاحب جناب سراج تائیں ، کہانی بابے نے خوب سنائی یارو
فیر اپنیاں لتاں تے پیر انتوں ، پٹی کھول کے جا وکھائی یارو
خالق یا گ بس ہڈیاں رہ گیاں ، گوشت ماس دی ہوئی تباہی یارو

ماں باپ دی ناراضگی

حضرت خواجہ نظام الدین اولیاء نے فرمایا اے درویش ماں باپ کی شفقت و رحمت خدا تعالیٰ کی رحمت ہے۔ اور ماں باپ کا قہر خدا تعالیٰ کا قہر ہے۔ جس فرزند سے ماں باپ راضی نہیں اس سے خدا بھی راضی نہیں ، (افضل الفوائد ص ۲۹۶)

حضرت خواجہ نظام الدین آکھن ، افضل الفوائد وچ آیا اے
ماں باپ دی شفقت تے رحمت ، اللہ تعالیٰ دی رحمت دا سایہ اے
دو سو چھیانویں صفحے اتے ، خوب قول تحریر فرمایا اے
ماں باپ دا قہر سبحان اللہ ، اللہ پاک دا قہر ٹھہرایا اے
اک ہور وی بات سوغات سمجھو ، کٹ کٹ کلیجڑے لایا اے
خالق یار اے اوس تے رب راضی ، ماں پیو نہ جنے ستایا اے

ماں دی خوشی

منشی پریم چند اردو کے مشہور ہندو فسانہ نگار کہتے ہیں۔ ماں خدا کا جلوئی اور خوشنودی ہے۔ اس لئے ماں کو خوش رکھنا لازم ہے۔ (والدین کا مقام ص ۲۱)

والدین دے وچ مقام آیا ، صفحہ اکی تے بیلیو اٹھا ویکھو
پریم چند دا ہے بلند کہناں ، اردو فسانہ نگار اوشاہ ویکھو
جنے رب دا جلوہ ویکھنا ایں ، بے شک او جلوہ ماں ویکھو
خوش رکھنا ماں نوں خوشنودی ، خالق یار ایہ حق دا راہ ویکھو

ماں دی تعظیم کرناں

علامہ عبدالرحمان صفوری اپنی کتاب میں لکھتے ہیں کہ ایک شخص نے اپنے استاد ابواسحقؒ سے کہا کہ حضور رات میں نے ایک عجیب خواب دیکھا ہے۔ کہ حضور کی ڈارھی مبارک جوہرات ویاقوت سے مرصع کی گئی ہے۔ ابواسحقؒ نے کہا تم ٹھیک کہتے ہو، کل میں نے اپنی ڈارھی سے اپنی والدہ کے قدم جھاڑے تھے۔ (محسفہ کائنات ص ۳۰۴)

عبدالرحمان صفوری تحریر کیتا ، صحفہ تن سو چار کتاب اندر

ابواسحقؒ نوں اک شاگرد اوہدے ، راتیں ویکھیا ستیاں خواب اندر

صبح اٹھ کے خوشیاں نال چاہواں. ، دسی گل استادنوں حجاب اندر

ریش آپ دی رات نوں چمک رہی سی ، جیویں مڑی اے سونے دی آب اندر

ابواسحقؒ ہوراں اعتراف کیتا ، صاف آکھیا ایہ جواب اندر

خالق یار جھاڑے قدم ماندے میں ، اجر لبھناایں یوم حساب اندر

بقول خواجہ معین الدین چشتیؒ

حضرت خواجہ معین الدین چشتی، نے فرمایا پانچ چیزوں کا دیکھنا عبادت ہے۔

(۱) ماں باپ کا چہرہ (۲) قرآن مجید (۳) عالم دین کی صورت (۴) خانہ کعبہ

(۵) اپنے پیر کی صورت (تعلیم الاخلاق ص ۱۳۷)

چیزاں ویکھیاں پنج ثواب ہووے ، خواجہ معین الدین چشتی فرماوندے نے

ماں باپ دا چہرہ کلام اللہ ، جتھے حج واتے لوکی جاوندے نے

صورت پیر دی ویکھنا ہے عبادت ، عالم دین جو علم پڑھاوندے نے

تعلیم الاخلاق دے وچ حوالہ ، خالق یار روز لے نعمتاں پاوندے نے

درماندگی سے نجات

حضرت خواجہ معین الدین کہتے ہیں۔ کہ رسول اللہؐ فرماتے ہیں۔ کہ جو کوئی درماندگی کے وقت اور جس جگہ بھی درماندہ ہو درگاہ بے نیاز پر اپنے ماں باپ کو شفیع بنائے۔ خداتعالیٰ اس مہم کو آسان کر دیتا ہے۔ اور اس کو درماندگی سے نجات دیتا ہے۔ ۱۰ افضل الفوائد ص ۲۹۶)

حضرت خواجہ نظام الدین آکھن ، افضل الفوائد وچ آیا اے
جہیڑے آدمی وچ درماندگی دے ، ماپیاں نوں شفیع بنایا اے
مولا پاک نے اوس درماندگی توں ، اونوں بالکل صاف بچایا اے
خالق یار پیا آکھدا کوڑ نائیں ، نبی پاک ﷺ ہوراں فرمایا اے

ایک عجیب واقعہ

حضرت خواجہ نظام الدین آکھن ، آثار اولیاء وچ تحریر اے جی
اکوار خدا دا نیک بندہ ، جاندا شہر خاموشاں پیا چیر اے جی
قبر وچ عذاب اک آدمی نوں ، ہووے پیا اوبڑا دلگیر اے جی
ھائے ھائے اماں پیا ہائے اماں ، آوندی آواز بڑی پُر تاثیر اے جی
کیتی عرض خدا دے نیک بندے ، پردہ دور کیتا رب قدیر اے جی
جھپ ناں خدا دا توں جیویں ، متے معاف ہووی تقصیر اے جی
صاحب قبر نے آکھیا نیک بندے ، بڑی فریاد میری بے نظیر اے جی
خالق یار میں جدوں جیوندا ساں ، ناں ماں نال ٹٹے زنجیر اے جی
اووار سم پرانی میں نئیں چھڈی ، ناں ماں دا اجے دوہرا رہیا
صاحب قبر دی سن کلام ایسی ، مولا رحمتاں ندیوچہ آرہیا
اوس بندے توں دور عذاب کیتا ، واسطہ ماں دا اونوں چھڈا رہیا
خالق یار او ماں دی نال برکت ، گنہگار بچہ بخششاں پا رہیا

ایک حکایت

حضرت خواجہ نظام الدین اولیاؒ نے فرمایا کہ ایک شخص ایک دفعہ حج کیلیئے روانہ ہوا۔ جب وہ بغداد پہنچا تو ایک رات خواب میں رسول پاکؐ کی زیارت سے مشرف ہوا۔ حضور پاکؐ نے فرمایا کہ واپس ہو جاؤ تیرے گھر میں حج ہے۔ یعنی تیری ماں گھر میں موجود ہے۔ اس کا حق بجالا کہ وہ تیرے لیئے حج سے بہتر ہے۔ اور اسکی رضا طلب کر۔ اسی وقت وہ بزرگ وہاں سے واپس ہو کر ماں کی خدمت میں آیا اور اس سعادت کو غنیمت جانا۔ (افضل الفوائد ص ۱۹۹)

اک سوڑنیویں صفحہ ویکھو ، افضل الفوائد دا اٹھا جانی
خواجہ نظام الدین اولیاء ہوری ، حکایت دسدے ہین سمجھا جانی
اک آدمی حج تے جارہیا ، جدوں گیا بغداد وچ آجانی
اک رات کی ویکھدا خواب اندر ، نبی پاک ﷺ رہے اونوں فرما جانی
کاہر ٹرجا برخوردار اپنے ، حق ماں دا لالیا بجا جانی
تیرے واسطے حج توں ہے اعلیٰ ، حاصل اوسدی کر رضا جانی
اوسے ویلڑے ماں دی وچ خدمت ، اوآدمی آگیا جانی
خالق یار اوماں دا من کہنا ، ہو جائے دا راضی خدا جانی

والدین کی رضامندی

حضرت محبوب صمدانی شیخ عبدالقادر جیلانیؒ نے فرمایا اگر کسی سفر پر جانا چاہتے ہو جو تم پر واجب نہیں ہے۔ تو والدین کی رضامندی کے بغیر مت جاؤ۔ (غنیۃ الطالبین ص ۸۰)

غ۔ غنیۃ الطالبین اندر ، صفحہ اسی تے بیلیو اٹھا ویکھو
محبوب صمدانی غوث جیلانی ، اکدن ایہ دتا فرما ویکھو
سفر جہیڑا تواڈے تے نئیں واجب ، ماں باپ دی وچ رضا ویکھو
خالق یار جے اجازتاں مل جاون ، فیر سفراتے پاویں جا ویکھو

بڑھاپے وچہ والدین دے حقوق

حضرت شاہ عبدالعزیز محدث دہلویؒ کہتے ہیں تعظیم والدین تمام شریعتوں اور دینوں میں واجب ہے۔ ماں باپ ہر چند کافر یا منافق یا فاسق یا فاجر ہوں۔ اولاد کو چاہیے کہ ان کے ساتھ بھی لطف و کرم واحسان کی راہ اختیار کرو۔ (تفسیر عزیزی ص ۲۷)

تفسیر عزیزی تے صفحہ ستائی اتے ، شاہ عبدالعزیز فرمادیون

عزت آبرو ماں پیو دی جی ، ہر دین وچ لازم بنادیون

فاجر ہون پاویں ہون کافر ، منافقاں فاسقاں نوں ایہہ اصلاح دیون

خالق یارا ے لازمی احسان کرناں ، ماں پیو دے نال دوہرادیون

تعظیم والدین

مولانا امجد علی اعظمی کہتے ہیں ماں باپ، دادا دادی جن کی یہ اولاد ہے ان میں سے کسی کا نام لیکر پکارنا ممنوع و مکروہ ہے۔ اور خلاف ادب بھی ہے۔ اور محرومی و بے برکتی کا موجب بھی۔ (بہار شریعت۔ بہشتی زیور ص ۴۱۹)

وچ بہار شریعت امجد علی اعظم ، سنو بیلیو پئے فرماوندے نے

بہشتی زیور کتاب مشہور ہوئی ، صفحہ چارسوانی بتاوندے نے

ماں باپ دالے نام جہیڑے ، بچے بچیاں پئے بلاوندے نے

خالق یارا اسلام دیوچ منع ، نالے ہے مکروہ سمجھاوندے نے

مفتی احمد یار خاں نعیمیؒ لکھتے ہیں کہ ماں باپ اگرچہ کافر ہوں ان کا حق مادری پدری ادا کرنا ضروری ہے۔ اس احسان میں تمام قسم کے اچھے سلوک داخل ہیں۔ ان کا ادب و لحاظ ان پر ضرورت کے وقت مال خرچ کرنا وغیرہ۔ (نور العرفان ص ۲۳۵)

والدین دی کہن تعظیم بارے ، احمد یار نعیمی نور العرفان اندر
صفحہ دوسو چھتیس تے لووہ ، گل کر کے غور دھیان اندر
حق مادری پدری ادا کرناں ، ذرا فرق نہ رکھیو احسان اندر
خالق یار میاں پاویں ہون کافر ، بے ادبی کریں نہ شان اندر

سید ابوالاعلیٰ مودودی کا قول: نیک سلوک میں ادب و تعظیم اطاعت رضا جوئی خدمت سب شامل ہیں۔ نیز کہتے ہیں اولاد کو والدین کا مطیع خدمت گزار اور ادب شناس ہونا چاہیے۔ (تفہیم القرآن)

مولانا مودودی دا قول اے جی ، ویکھو پھول تفہیم القرآن اندر
ادب اطاعت تے خدمت رضا جوئی ، ماں باپ دے آیا احسان اندر
خدمتگار تے فرمانبردار ہووہ ، ایوی آپدے ہے فرمان اندر
خالق یار جے رتبہ چاہوناں ایں ، گلاں رکھیں ایہ غور دھیان اندر

مولانا نعیم الدین مراد آبادی: ان سے بنرمی و تواضع پیش آ۔ اور ان کے ساتھ تھکے وقت میں شفقت و محبت کر۔ انہوں نے تیری مجبوری کے وقت تجھے محبت سے پرورش کیا تھا۔ اور جو چیز انہیں درکار ہو وہ ان پر خرچ کرنے سے دریغ نہ کر۔ (خزائن العرفان ۴۲۵)

صفحہ چار سو پنجی نعیم الدین آبادی ، خزائن العرفان دے وچ آکھن
ماں باپ نال نرمی کردار ہو ، تھکے ہون تے پیار کراک آکھن
تینوں پالیا تنگیاں جراوناں ، ایہ رکھ کے تے سینے سک آکھن
خالق یار کر خدمتاں رج کے تے ، رکھیں ہتھ نہ بیلیا کھچ آکھن

حضرت غوث لاعظم کا ارشاد: اگر والدین کی کسی بات پر غصہ آئے تو اس وقت والدین کی ان تکالیف ۔ اس ایثار ۔ قربانی اور خلوص ومحبت کو یاد کرے جو انہوں نے تمہاری پیدائش کے دوران کی ہیں ۔ اگر والدین کی شفقت کی یاد بھی غصے کو فرو نہ کر سکے ۔ تو سمجھ لے کہ وہ بدنصیب ہے ۔ اور اللہ کی نارضگی میں گرفتار ہے ۔ (شرح الصدور ص ۳۳)

شرح الصدور تے صفحہ تیتی ، یاغوث الاعظم سرکار آکھن
ماں باپ دی کسے وی گل اتے ، آوے غصہ تے ایہ گفتار آکھن
جہیڑا کردے رہے پیدائش ویلے ، کر یاد او میاں پیار آکھن
خالق یار نہ فیر وی جائے غصہ ، قہر الٰہی دے وچ گرفتار آکھن

ابو طالب مکیؒ: کہتے ہیں کہ اقوال صحابہ سے جو کبائر گناہ ہیں ان میں سے ایک یہ ہے جو پورے جسم سے تعلق رکھتا ہے ۔ وہ والدین کو تکلیف پہنچانا ہے ۔ (دوائے شافی ص ۲۳۸)

صفحہ دوسو اٹھتی دوائے شافی ، ذرا کڈھ کے ویکھ لے جانیاں وے
ابو طالب مکی فرماوندے نے ، قول اصحابہ دا ایہ لاثانیاں وے
ماں باپ نوں دکھ تکلیف دینی ، وڈیاں گناہواندی اک نشانیاں وے
خالق یار او پا گئے چھٹکارا ، رمز جنہاں نے ایہ پچھانیاں وے

نوشیرواں دا قول: ماں باپ کی خدمت کرے گا تو ان کی دعائیں لے گا ۔ جو ہر ایک دعا سے زیادہ مقبول ہے ۔ اور اس خدمت سے جو رب کی خوشنودی تجھے حاصل ہوگی وہ اس کے علاوہ ہے ۔ خدمت مادر و پدر عقل مندی کی دلیل ہے ۔ (قابوس نامہ ص ۲۰)

قابوس نامہ صفحہ وہی اتے ، نوشیرواں ہوری فرماوندے نے
ماں باپ دی خدمت کرن جہیڑے ، عقل مند سیانے کہلاوندے نے
رحمت ربدی وسدی اوس اتے ، نالے بھاگ اوناں لگ جاوندے نے
کوئی شک نائیں خالق یار میاں ، عالی رُتبے جگ توں پاوندے نے

گالیاں دیناں گناہ کبیرا است

حدیث مبارکؐ: حضرت عبداللہ ابن عمرؓ فرماتے ہیں کہ آپ ﷺ نے فرمایا بہت بڑے کبیرہ گناہوں میں سے ایک یہ ہے۔ کہ آدمی اپنے والدین پر لعنت کرے، دریافت کیا گیا کہ کیسے؟ تو آپؐ نے فرمایا کہ آدمی دوسرے کے والدین کو گالی دیتا ہے۔ تو وہ اس کے باپ یا ماں کو گالی دیتا ہے۔ (بخاری، ترمذی) (کتاب لادب)

ترمذی وچ بخاری حدیث ایہ پیاری ، عبداللہ عمرؓ دے پتر روایت کیتی
ماں باپ تے لعنتاں کرن والے ، وڈا گناہ ایہ ہدایت کیتی

کسے پچھیا آقا جی او کیویں ، اگوں آپؐ نے فیر عنایت کیتی
خالق یار جو کسے نوں دے گالاں ، لگن اپنے کا ہر شکایت کیتی

گناہ عظیم و عذاب عظیم

حدیث مبارکؐ: بیہقی میں حضرت ابن عباسؓ سے روایت ہے کہ حضورؐ نے فرمایا کہ بلاشبہ قیامت کے دن سب سے زیادہ عذاب والا وہ شخص ہوگا، جس نے کسی نبی کو قتل کر دیا یا جس کو کسی نبی نے قتل کر دیا یا جس نے اپنے والدین میں سے کسی کو قتل کیا ہو۔ اور تصویر کھینچنے والوں کو اس عالم کو بھی سب سے زیادہ عذاب ہوگا۔ جس نے اپنے علم سے نفع حاصل نہ کیا۔ (فیض الرسول ص ۲۹)

فیض الرسول اتے صفحہ ویکھ انتی ، حضرت ابن عباسؓ پکار دے نیں
سخت حشر دن اوسنوں عذاب ہوسی ، ایہ حکم ساڈی سرکارؐ دے نیں

جنے ماں تے باپ نوں قتل کیتا ، تے جیہڑے جیہڑے تصویراں اتار دے نے
جاں فیر عذاب ہونا ایں اوناں عالماں نوں ، جیہڑے علم نوں نہ سنوار دے نے

کسے نبی نوں جس نے قتل کیتا ، جاں نبی کوئی جس نوں مار دے نے
خالق یار میاں او تے جنتی نے ، جیہڑے ماواں توں جندڑی وار دے نے

قول سلیم بن ایوب شافعی: سلیم بن ایوب شافعیؒ کہتے ہیں کہ میں دس برس کا تھا اور مجھ سے سورت فاتحہ تک نہ پڑھی جاتی تھی۔ بعض مشائخ نے مجھ سے فرمایا کہ اپنی ماں سے التجا کر کہ تیرے حق میں قرآن اور علم کیلئے دعا کرے۔ میری ماں نے میرے لئے دعا کی۔ ابن السبکی کہتے ہیں کہ پھر وہ ایسے امام ہوئے کہ کوئی عالم ان سے لگا نہ کھاتا تھا۔

(والدین کے حقوق ص ۳۰)

والدین دے حقوق تر ہی صفحہ اتے سچی حکایت اک آئی اے جی

محمد سلیم بن ایوب شافعی ، آپ اپنی بیتی بتائی اے جی

سورت فاتحہ وی پڑھنی نہ آوے ، ایویں عمر دس سال لنگائی اے جی

میں جہیڑے مشائخ دے کول گیا ، اونے ایو نصیحت فرمائی اے جی

اگے ماں دے عرض گزار ہو جا ، اگے ماں میں دھون نوائی اے جی

میرے واسطے کر دعا اماں ، آوے علم دی مینوں پڑھائی اے جی

میرے واسطے ماں دعا کیتی ، قسمت ربنے میری جگائی اے جی

اچے پائے دا بن میں امام گیا ، پیہ گئی جگ تے میری دوہائی اے جی

ابن السبکیؒ فرماوندے نے ، اہڈا امام نہ ہویا کوئی ہائی اے جی

خالق یار جد کرن دعا ماواں ، رہندی بیلیو مشکل نہ کائی اے جی

بعد وفات والدین

حکایت: ایک آدمی نے حضور پرنورؐ سے عرض کیا میری ماں کا انتقال ہو گیا ہے۔ اگر میں اسکی طرف سے صدقہ کروں تو کیا اسے اس کا ثواب ملے گا۔ فرمایا ہاں۔ اس نے کہا حضورؐ میں آپؐ کو گواہ بناتا ہوں کہ میں اپنے کھجور کے باغ کو اس کی طرف سے صدقہ کرتا ہوں۔

(بخاری، ترمذی ابوداؤد، کتاب الوصایا)

حدیث بخاری ترمذی تے ابوداؤد دی اے ، کتاب الوصایا وچ آیا اے
اک مرد سعید نے عرض کیتی ، مسئلہ حضورؐ دے اگے اٹھایا اے
کراں صدقہ ماں دی طرفوں جے ، ثواب لبھے دا آقا فرمایا اے
بے شک بے شک میاں ، اوہدے حق وچ آپؐ فرمایا اے
اوس آدمی باغ کھجوراں دا ، صدقہ ماں دے ناں ونڈھایا اے
خالق یار اوآپ سرکارؐ تائیں ، اوس وچ گواہ بنایا اے

افضل صدقہ بعدِ وفاتِ والدین

فرمان رسولؐ: حضرت سعد بن عبادہؓ نے کہا یارسول اللہ امِ سعدؓ وفات پا گئی ہیں کون سا صدقہ افضل ہے؟ حضورؐ نے فرمایا پانی۔ چنانچہ حضرت سعدؓ نے ایک کنواں کھدوا کر کہا کہ یہ امِ سعدؓ کیلئے ہے۔ (ابوداؤد کتاب الزکوٰۃ)

حضرت سعد بن عبادہؓ سوال کیتا ، ام سعد وفات جا پائی آقاؐ
کہیڑا اسب توں ودھیا صدقہ اے ، اگوں ہس کے گل فرمائی آقاؐ
میرے پیار یا صدقہ پانئیں دا ، ساڈے آکھیا عربی ماہی آقاؐ
حضرت سعدؓ نے کھوہ لوادتا ، سوہنی رکھی اے وچ گواہی آقاؐ
کتاب الزکوٰۃ اٹھا ویکھو ، ابوداؤد وچہ حدیث ایہ آئی آقا
خالق یار میاں بیڑا پار تیرا ، اتے اپنی مہر چلائی آقا

والدین کی وفات کے بعد

حدیث مبارکؐ: طبرانی میں ہے کہ حضور پاکؐ نے فرمایا جو شخص اپنے ماں باپ کی طرف سے حج کرے یا انکا قرض ادا کرے یا انکی قسم سچی کرے۔ کسی کے ماں باپ کو بُرا نہ کہے وہ روز قیامت نیکوں کیساتھ اٹھے گا۔ (احکام شریعت ص ۳۰)

وچہ طبرانی میرے بیلیو وے ، نبی پاکؐ فرمان ایہ جا کیتا

جھیڑا اماں تے باپ لئی حج کرے ، جاں اوناندا قرض ادا کیتا

قسم اوناندی پوری جاں کرے ، جاں ماں تے باپ دا حیاء کیتا

خالق یار اوحشر دھیاڑ اندر ، مولا نیکاں دے اونوں ہمراہ کیتا

سورت یٰسین کا پڑھنا

حدیث مبارکؐ: حضرت عائشہ صدیقہ فرماتی ہیں کہ میں نے اپنے والد گرامی سے روایت کیا ہے۔ کہ سرکار انبیاءؐ نے فرمایا جو شخص ہر جمعہ کو والدین یا ان میں سے ایک کی قبر کی زیارت کرے اور وہاں سورت یٰسین پڑھے یٰسین مبارک میں جتنے حرف ہیں۔ انسب کی گنتی کے برابر اللہ تعالیٰ اسکی مغفرتیں فرمائیگا۔ (لحقوق ص ۲۳)

حضرت عائشہ صدیقہؓ فرماوندیاں نے ، نبی پاکؐ ہوراں فرمایا اے

جھیڑا آدمی جمعے دے دن میاں ، مائی باپ دی قبر تے آیا اے

سچے دل تھیں پڑھے یٰسین سورت ، ثواب دوواں نوں جا پہونچایا اے

خالق یار یٰسین دے حرف جنے ، اونے گناہواں نوں رب گھٹایا اے

عجیب واقعہ

محی الدین تے معصوم بچہ

حضرت محمد اکبر محی الدین عربی ، شرکت وچ دعوت اکدن کری جاون

کی ویکھیا اک معصوم بچہ ، ہنجواوسدی اکھیوں تری جاون

کی گل اے بچیہ دس تے سہی ، ہنجو اکھیاں کاس لئی بھری جاون

میری ماں نوں آرڈر اے دوزخاندا ، ملک اوسنوں نارول کھڑی جاون

محی الدین داسوال تے بچے دا جواب

ورد کلمے پاک دا شیخ ہوری ، ستر ہزار دفعہ نت پڑھی جاون

ثواب بخشیا اوسدی والدہ نوں ، وگا تگ گناہ وی جڑھی جاون

بچہ ہسیا آن کے خوشی اندر ، شیخ صاحب سوال ایہ کری جاون

بچہ آکھیا اکھیں میں ویکھیا اے ، ملک ماں نوں جنتیں کھڑی جاون

ایس واسطے فیر میں ہسیاں واں ، قسمت آپؐ جیہے ءکردے کھری جاون

خالق یا رسرکار دی نظر ہووے ، تے قیدی عمراں دے وی ہو بری جاون

(الملفوظ حکایات رضویہ ص ۴۸)

بقول اعلیٰ حضرت امام احمد رضا خاں بریلویؒ: آپ فرماتے ہیں کہ خاص مردوں پر یہ حق ہے کہ ہر جمعہ کو ان کی زیارت کیلئے جانا۔ وہاں قرآن شریف ایسی آواز سے پڑھنا کہ وہ سنیں اور اسکا ثواب ان کی روح کو پہنچانا۔ راہ میں جب کبھی ان کی قبر آئے۔ بے سلام و فاتحہ نہ گزرنا۔ (احکام شریف ص ۲۶۔ بہشتی زیور ص ۱۸۰)

اعلیٰ حضرت رضا خاں بریلویؒ جی ، بہشتی زیور دیوچ فرمایا ج

صفحہ اکسواسی تے جی صدقے ، احکام شریعت صفحہ چھبی تے آیا ج

خاص مرداں واسطے فرض اے جی ، جمعے ماں دی قبر تے جایا ج

اچی صدنال پڑھ قرآن میاں ، روحاں تک ثواب پہنچایا ج

جیکر راہ وچہ اوناندی قبر آوے ، سورت فاتحہ پڑھ سنایا ج

خالق یار جیویں مرضی کرلئیو ، میں تے اپنا فرض نبھایا ج

بقول عبداللہ بن عمرؓ ایک حکایت: ایک یمنی تے عبداللہ بن عمرؓ دا واقعہ

والدین دیوچہ مقام آیا ، حضرت عبداللہ بنؓ عمر فرماوندے پئے

صفحہ ایس کتاب دا خاص بتی ، اکھیں ویکھ کے گل بتاوندے پئے

اک یمنی ویکھیا اک واری ، ماں نوں چک طواف کراوندے پئے

ماواں واتے سواری دا اوٹھ آں میں ، آوازے اوہدی زبان تے آوندے پئے

ڈرائیاں ایہ سوار جی ڈردائیں ، اگے عبداللہ سوال فیر پاوندے پئے

حق ماں دا ہویا اے کہ ادانائیں ، اگوں عبداللہ جواب پواوندے پئے

اک آہ داوی ایہ تے بدلہ نئیں ، ساری راز دی گل سمجھاوندے پئے

خالق یار او نیک اصیل بچے ، چک کے ماواں نوں حج کراوندے پئے

ماں باپ کا حق

حضرت امیر خسرو نے حضرت نظام الدین اولیاؒء کے ملفوظات جمع کئے ان میں ہے۔ کہ اگر کوئی شخص ماں باپ کو اپنی گردن پر سوار کر کے تمام عمر خانہ کعبہ کا حج کرائے تو بھی اس ایک رات کا حق ادا نہیں کر سکتا جس میں انہوں نے اس کی خاطر اپنی نیند کھوئی ہو۔ (افضل الفوائد ص ۲۰۰)

افضل الفوائد دو صفحہ ، امیر خسرو گل بتائی سنو
حضرت نظام الدین اولیاء دے ، ملفوظات پڑے دین گواہی سنو
ماں باپ نوں چک کے عمر ساری ، کرائے حج تے حج پیا کائی سنو
خالق یا ر نئیں حق چکا سکدا ، اک رات داوی میرے بھائی سنو

ماں کا حق

طبرانی میں ہے کہ ایک صحابیؓ نے حاضر ہو کر آقا حضورؐ کی خدمتؐ میں عرض کی۔ یا رسول اللہؐ ایک راہ میں ایسے گرم پتھروں پر کہ اگر گوشت کا ٹکڑا ان پر ڈالا جاتا تو کباب ہو جاتا۔ میں چھ میل تک اپنی ماں کو اپنی گردن پر سوار کر کے لے گیا ہوں۔ کیا اب اس کے حق سے فارغ ہو گیا ہوں؟ حضورؐ نے فرمایا تیرے پیدا ہونے میں تیری ماں نے جس قدر دردوں کے جھٹکے جھیلے ہیں۔ شاید یہ ان میں سے ایک جھٹکے کا بدلہ ہو سکے۔ (بہشتی زیور ص ۱۱۲)

بہشتی دیور تے صفحہ اکسو باراں ، نالے وچ طبرانی بیان آیا
خدمت آپؐ سرکار دی وچ یارو ، عرض لے کے اک جوان آیا
آکھے آکے یا رسول اللہؐ ، ایسا راہ سی اک سنسان آیا
پتھر تپ کے ہوئے سن لال سوّے ، لفظ توبہ دا اُتے زبان آیا
بندہ سڑ کے ہو کباب جاوے ، جیویں حشر دا سخت میدان آیا
چھ کوہ ماں نوں چک ٹپائے نے میں ، پاس کر کے تے امتحان آیا
حق ماں دا ہو یا ادا کہ نئیں ، پچھن آپؐ کولوں جانی جان آیا
کن دھر کے سن لے سوہنیاں وے ، اگوں آپؐ دیولوں فرمان آیا
جہیڑی سختی جھلی سی ماں تیری ، جدوں توں سیں وچ جہان آیا
خالق یار اے او سدا اک حصہ ، اونوں سن کے تے اطمینان آیا

ماں باپ سے حسن سلوک

حضرت عطاء بن ابی رباحؒ نے اسکی تفسیر میں فرمایا کہ ماں باپ سے بات کرتے وقت نیچے اوپر ہاتھ مت اٹھانا۔ جیسے برابر والوں کے ساتھ بات کرتے ہوئے اٹھاتے ہیں۔

حضرت عطاء بن ابی رباحؒ ہوراں ، سنو بیلیو ایہ فرمایا جے

ماں باپ نال حسن سلوک دی جی ، وضاحت دے وچہ بتایا جے

کرؤ اونا ندینال کلام جدوں ، ہیٹھاں اوتاں نہ ہتھ اٹھایا جے

آپے وچ جیویں پئے کردے او ، خالق یا روا وا سمجھایا جے

ماں فیر وی ماں ہوندی اے

نوجوان سی اک نادان وڈا ، اپنی جان تے بھار اوس پایا اے

اک نار تے او فریفتہ سی ، اوس نار چا اونوں آزمایا اے

کڈھ ماں دا دل لیا چھیتی ، اوس نار نے چا فرمایا اے

میں تیرے تے سوہنیاں تاں راضی ، نوجوان چھیتی کاہر آیا اے

آؤندیاں ماں نوں ماریا چک تھلے ، چھرا ماں دے اتے چلایا اے

چیر پھاڑ کلیجڑ اکڈھ کے تے ، اوطرف معشوقہ سدھایا اے

ڈگا راہ دیوچ پٹاک دھرتی ، کلیجے وچوں آواز ایہ آیا اے

چوٹ بچیہ کدھرے آئی تے نئیں ، بچہ سن کے آواز پچھتایا اے

میں کی کیتا میں کی کیتا؟ ظلم اپنے نال کمایا اے

خالق یا رمیاں پکا دوزخی آں ، میں تے ماں نوں مار مکایا اے

ماں باپ سے حسن سلوک

حضرت زبیر بن محمدؒ: نے قولاً کریماً کی تفسیر میں فرمایا کہ ماں باپ اگر تجھے گالیاں دیں اور بُرا بھلا کہیں تو جواب میں یہ کہنا کہ اللہ تعالیٰ آپ پر رحم فرمائے۔

زبیر بن محمدؒ جی اکواری ، قولاً کریماً دی تفسیر بتائی جاون
میرے بیلیو اپنے ساتھیاں نوں ، سنو قیمتی گل سمجھائی جاون
ماں باپ توانوں جے دین گالاں ، جاں فیر کردے مار پٹائی جاون
کرے رحمتاں رب کریم سوہناں ، خالق یار کلمات ایہ دوہرائی جاون

ماں باپ کی زیارت کا اجر

ارشادنبویؐ: آپؐ نے فرمایا ماں باپکے ساتھ نیکی کرنے والا فرزند جب اپنے والدین کو محبت کی نگاہ سے دیکھتا ہے۔ تو خدا تعالیٰ اس کیلئے ہر مرتبہ دیکھنے کے عوض (اسکے اعمال نامہ میں) ایک مقبول حج کا ثواب لکھتا ہے۔ صحابہ نے عرض کیا اگرچہ وہ دن میں سو مرتبہ انہیں دیکھے فرمایا ہاں۔ (ابن عباسؓ، ابوذر غفاریؓ)

درجہ ماں تے باپ نوں ویکھنے دا ، ابوذر غفاریؓ بیان کردے
عبداللہ ابن عباسؓ دی گل ایوا ، میرے بیلیو نال زبان کردے
ماں باپ نوں ویکھے جو نال چاہواں ، نبی پاکؐ ایہ فرمان کردے
اوہدا حج مقبول ادا ہوندا ، جہیڑے کول سوال انسان کردے
جہیڑا دن وچ ویکھے سوواری ، آقاؐ اوس اتے کہیڑا دان کردے
سوچ اوہدا خالق یار میاں ، وچ محفلاں بے شک اعلان کردے

ماں باپ سے حسن سلوک

حدیث شریفؐ: حضرت میمون بن مہران فرماتے ہیں کہ حدیث میں ہے کہ اپنی ماں سے سلوک کر اور اپنے بیٹے سے اور اپنی بہن سے اور اپنے بھائی سے پھر اور قریبی اور قریبی لوگوں سے۔

میمون بن مہران فرمان یارو ، نبی پاکؐ ہوراں فرمایا اے
اوّل ماں دے نال سلوک چنگا ، فیر باپ دے بارے بتایا اے
فیر بھائی تے بھین دے نال میاں ، ساکاں گوہڑیاں داناواں آیا اے
سنگاں ساتھیاں نوں وی خالق یار میاں ، نہ آپ سرکارؐ بھلایا اے

شاعر دی نصیحت

ماپیاں نوں دکھ نہ مول دیئو ، اللہ پاک رسولؐ فرمایا اے
پڑھ پڑھ قرآن مجید ویکھو ، ویکھو ویکھو حدیثاں چہ آیا اے
واہ واہ جواناں پہلواناں ، تیرا رب نے کم پھبایا اے
خالق یار پیار کر ماپیاں نوں ، کئی وار تینوں سمجھایا اے

ماں باپ دا نافرمان

بقول حضرت ابور جائزویؒ: حضرت ابور جائزویؒ فرماتے ہیں کہ ہر ماں باپ کا نافرمان سرکش اور بدنصیب ہوتا ہے۔

ماں باپ دے نافرمان بارے ، حضرت ابور جائزوی دس دے نیں
ماں باپ دا نافرمان جہیڑا ، اونوں انعام ملے سرکش دے نیں
نالے بدنصیب وی کہن اونوں ، نالے ہور وی پھبتیاں کس دے نے
تابعدار نے جو خالق یار میاں ، بئے آرام سکون نال وس دے نے

اطاعت والدین

حدیث مبارکؐ: عبادہ بن صامتؓ اور ابوالدردہؓ سے مروی ہے کہ مجھے میرے خلیل رسولؐ اللہ نے وصیت کی کہ اپنے والدین کی اطاعت کر اگرچہ وہ تجھے حکم دیں کہ ان کیلئے تو ساری دنیا سے الگ ہو جائے تو بھی مان لے۔

عبادہ بن صامت تے ابوالدردہؓ ، راوی ایس حدیث دے ہین میاں
نبی پاک محمد رسول اللہ ، کر کر نصیحتاں ایہ کہن میاں
ساری دنیا توں آکھن الگ ہو جا ، جیکر تینوں والدین میاں
خالق یا رنہ کر انکار کدے ، کدے نہ ہوویں بے چین میاں

ماں باپ دا نافرمان

حدیث مبارکؐ: حضرت معاذ بن جبلؓ بیان کرتے ہیں کہ محشر کے دن والدین کے نافرمان جذامی (کوڑے) اٹھیں گے۔

حضرت معاذ بن جبلؓ بیان کردے ، میرے بیلیو سن لو تمامی
نبی پاکؐ ہوراں فرمایا اے ، ایس گل دا ہر کوئی ہے حامی
والدین دے نافرمان جہیڑے ، دن حشر دے اٹھن دے جذامی
خالق یا روچ جان دے جنتاں دے ، ماں باپ نوں کرن جو سلامی

حضرت موسیٰؑ دے زمانیدا قصائی

حضرت موسیٰ دا سوال تے رب دا جواب

حضرت موسیٰؑ نے پچھیا رب کولوں ، کیہڑا جنت وچ میرا رفیق اے جی
رب موسیٰؑ نوں آکھیا اوس محالے ، قصائی بہت سارا اک ٹھیک اے جی
موسیٰؑ گئے قصائی دے کول جدوں ، ہو کے ویکھیا بڑی نزدیک اے جی
خالق یار پیالو کانوں دیوندا سی ، کر کر کے گوشت باریک اے جی

حضرت موسیٰ تے قصائی

گوشت جدوں قصائی نے ویچ لیا ، حضرت موسیٰ نوں لے کے کاہر آیا
حضرت موسیٰ نوں بہالیا پلنگ اتے ، سالن چھل کول کرن تیار آیا
کھانا آہر دے نال پکا کے تے ، پھڑ کے ہتھ اندر برخوردار آیا
حضرت موسیٰ نوں آکھیا کھاؤ کھانا ، خدمت کرن میں خدمتگار آیا
ماں نوں کڈھیا فیر زنبیل وچوں ، لے کے موسیٰ کول نال پیار آیا
خالق یار سی شکل کبوترے دی ، عقل والیا نوں اعتبار آیا

ماں دی سیوا جنت دا میوہ

پوہورے روٹی دے کر وچہ ڈوب سالن ، ماں نوں او قصائی کھوائے پیا
ماں کھاوندی جاوندی چنج ہلائے ، بچہ دم دم صدقے جائے پیا
واہ واہ قدرتا نوالیا رنگ تیرے ، بچہ شکر بجالیائے پیا
خالق یار او ماں دی کر سیوا ، وچہ جنتیں کاہر بنائے پیا

ماں دے نافرمان دی دنیا وچہ سزا

اک عبرت ناک واقعہ

مولانا حمید الشکور تے اک آدمی نال ملاقات

مولانا عبدالشکور جی دینپوری، اپنی کتاب دیوچہ فرمایا اے
اک واقعہ عبرتناک اے جی ، اونوں شعرانوچہ میں بدلایا اے
چیچہ وطنی خطبہ دے آئے ، راہ وچہ آدمی رب ملایا اے
اوس آدمی نے واردات دسی ، اوہدے نال جو کچھ ہویا وایا اے

آدمی تے ماں

پچھلی رات نوں سینما ویکھ کے تے ، جدوں کا ہر دیو چہ او آیا اے

پیا ماں نوں آکھدا دے روٹی ، اگوں ماں نے خوب سمجھایا اے

بیوقوف نادان نے لاہ جتی ، سر ماں دا مار ماراڈ ایا اے

جا ماں نے بددعا دتی ، غیض و غضب اندر رب آیا اے

آدمی دا حال

اوہدے پاؤں تے جا گھمیر ہویا ، پٹی لاہ جا اوس وکھایا اے

بال بچے اولاد گئی چھڈ اونوں ، دکھاں درداں اونوں ستایا اے

سارے یار بیلی طعنے دہین اونوں ، اپنے ماں نوں مار مکایا اے

خالق یار جس ماں نوں دکھ دتا ، اونے وچ دنیا بدلہ پایا اے

نصیحت حضرت داتا گنج بخشؒ

ماں باپ کو اپنا قبلہ سمجھنا چاہئے۔جیسا کہ قرآن وحدیث میں مذکور ہے۔

حضرت داتا گنج بخش علی ہجویریؒ ، کشف المجوب وچ خوب کہندے

ماں باپ نوں قبلہ سمجھنا جی ، ساڈے بیلیو پئے محبوب کہندے

جیویں وچہ قرآن دے رب آکھے ، اکھا نوالڑے پئے مطلوب کہندے

خالق یار میاں جھیڑا امن دانئیں ، لیکھ او نا ندے ہوئے غروب کہندے

والدین دی نافرمانی گناہ کبیرہ

حدیث مبارکؐ: حضرت طیلہؓ فرماتے ہیں۔ کہ والدین کا بیٹے کی نافرمانی کی وجہ سے رو پڑنا گناہ کبیرہ ہے۔

حدیث شریف: حضرت عبداللہ بن حضرت عمرؓ کہتے ہیں کہ والدین کو رلانا نافرمانی ہے۔اور گناہ کبیرہ میں سے ہے۔

حضرت طیلہ حدیث بیان کیتی ، سارے نکے تے سنن بھراوڈے
جہیڑا بچہ رواونداماں باپ نوں ، کرے نافرمانیاں تے گناہ وڈے
حضرت عمر فاروقؓ دے لاڈلے وی ، ایوادسدے ہین بناءوڈے
خالق یار گستاخ ایہ من دے نہیں ، عاجز من دے نے بادشاہ وڈے

خوف جہنم تمناء جنت

حدیث مبارکؐ: حضرت عبداللہ بن حضرت عمرؓ فاروق فرماتے ہیں جو جہنم سے ڈرے اور جنت میں جانا چاہئے اسے چاہئے کہ وہ والدہ کو اچھا کھلائے اور اس سے نرمی سے باتیں کرے۔

حضرت عبداللہ بن عمر فاروقؓ آکھن ، خوف دوزخ اندیکولوں کھائے جہیڑا
نبی پاکؐ ہوراں فرمایا اے ، میاں جنتا نوچ جانا چاہئے جہیڑا
چنگا چوکھا کھوائے اووالدہ نوں ، نالے دوجیا نوں سمجھائے جہیڑا
خالق یار کرے گفتار میٹھی ، نال (ماں ایہ) والدہ رتبے پائے جہیڑا

فقدان خدمت والدین

حدیث مبارکہؐ: حضرت ابو ہریرہؓ راوی ہیں کہ وہ بڑا بدنصیب ہے۔جو بوڑھے ماں باپ کی خدمت کر کے جنت حاصل نہ کرے۔

خاص الخاص صحابی حضرت ابو ہریرہؓ ، نبی پاکؐ دا سوہنا حبیب اے او
نبی پاکؐ جی حدیث بیان کیتی ، بڑا ابیلیو بدنصیب اے او
ماں باپ جھیڑے جھیڑے آدمی دا ، پہونچ پیری دے گیا قریب اے او
خدمت کر کے تے نہ لے جنت ، خالق یار جی نرا غریب اے او

ماں باپ نوں گالیاں دینا گناہ کبیرہ

حدیث سریفؐ: حضرت عبداللہ بن عمرؓ فرماتے ہیں کہ آپؐ نے فرمایا کہ اپنے والدین کو گالی دینا گناہ کبیرہ ہے۔

حدیث مبارکہ ﷺ: حضرت عمرو بن العاصؓ سے روایت ہے۔ کہ اگر کوئی شخص اپنے باپ کو گالی سنوائے تو یہ اللہ کے نزدیک کبیرہ گناہوں میں سے ہے۔

حضرت عبداللہ بن عمر فاروقؓ آکھن ، نبی پاک ﷺ ہوراں فرمایا اے
دیناں گالیاں ماں تے باپ تائیں ، گناہواں وڈیاں دیوچ آیا اے
حضرت عمرو بن العاصؓ نے جی صدقے ، فیر فقرہ ایوادوہرا اے
خالق یار جو باپ نوں دے گالاں ، گنہگار وڈا اور ب ٹھہرا اے

محبت ورثہ میں ملتی ہے

حدیث مبارکہؐ: ابوبکر بن حزمؓ روایت کرتے ہیں کہ رسول پاکؐ نے فرمایا کہ محبت ورثہ میں ملتی ہے۔

والدین نے منبع محبتاں دا ، کن دھر کے بچیو سن لووہ

جے نئیں اعتبار تے وارا کو ، ذرا کنا ندبچیو سن لووہ

ابوبکر بن حزمؓ روایت کیتی ، نبی پاکؐ دے سچیو سن لووہ

خالق یا آرمیاں جہیڑے من دے نئیں ، ذرا اوناں نوں بچیو سن لووہ

نئیں دردی کوئی وی ماں جہیا ، جہیڑا تکیا مطلبی تکیا اے

بڑا رشتہ بھین بھراواں دا ، فیروی بھائی ہمشیرہ توں اکیا اے

دساں گل کی چاچیاں بابیاں دی ، کوئی وی توڑ نبھانہ سکیا اے

خالق یا آرمنیر نے سچ کہیا ، کوئی بک بکارانہ بکیا اے

بڑوں کی مائیں

ماواں بچیاں واسطے اوراہواں ، جہیڑیاں جنتاندیول جاوندیاں نے

کر کر نصیحتاں بچیاں نوں ، کول بہا کے تے سمجھاوندیاں نے

غلط راہ نہ بچیہ جائیں سدھا ، بول بول کے تے فرماوندیاں نے

خالق یا آرمیاں چھوٹے بچیاں نوں ، عالی رتبے تائیں پہونچاوندیاں نے

ماں باپ نال خوش اسلوبی

ارشاد نبوی: وَوَصَّیْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَیْهِ حُسْناً ط العنکبوت آیت (د)

ترجمہ: اور حکم کیا ہم نے انسان کو ساتھ ماں باپ کے بھلائی کرنا

آیت ستویں عنکبوت سورت ، پارے بیسویں دیوچ آیا اے

آ وَ پھول کے ویکھورکوع پہلا ، جدے دلوچ عشق سمایا اے

ماں باپ دینال بھلائی کروَ ، حکم رب نے ایہ فرمایا اے

خالق یا آرمیاں ہر آدمی نوں ، میں ویں نقطہ خوب سمجھایا اے

ماں باپ دا رتبہ

مائی باپ دی جیں پہچان جنہوں ، اپنے آپ تھیں اوانجان اے جی

ماواں ٹھنڈیاں چھاواں سبحان اللہ ، جہیڑا منکر او نادان اے جی

وچ حدیث قرآن دے آیا اے ، مائی باپ دی اچڑی شان اے جی

خالق یار نئیں کدھرے ڈھوئی اوہدی ، جہیڑا ماپیاں دا نافرمان اے جی

شاعر دی دعا

نئیں بندگی کوئی قبول اوہدی ، ماپے جدے اتے اوازار ہون

نئیں عید تے کوئی شبرات اوہدی ، جنہوں ماں نال نہ پیار ہوون

خدمتگار جو ماں پئیو دا اے ، اوہدے جنتاں دیوچ کاہر ہوون

خالق یار دعا ایہ کریا کر ، پتر ماپیاں دے تابعدار ہوون

ماواں دا غصہ

ماپے جنہاں دے ہون ناراض اتے ، کی جیون ایں اوناں وچاریاں دا

کلمہ مردیاں نئیں نصیب ہوندا ، کالا مونہوں ویں ہوندا اے نکاریاں دا

تھاں تھاں اتے لوہواں لوڑ دے نے ، کوئی نئیں بن دا بے سہاریاں دا

خالق یار میاں دس دس چھیتی ، ماواں باجھ اے کون پیاریاں دا

ربنا اغفرلی ولوالدی

ربا سن لیں ایوا دعا میری ، لگیا حشر دا جدوں دھیاڑ ہووے
بخش دیونا باپ تے ماں میری ، لگیا حشر دا جدوں دھیاڑ ہووے
سارے مومناں سنئے صدا میری ، لگیا حشر دا جدوں دھیاڑ ہووے
خالق یا ر ہو کلمہ شفاع میری ، لگیا حشر دا جدوں دھیاڑ ہووے

منڈھ ماں باپ انسان دا

ماں باپ توں شروع حیات ہوندی ، ایس گل نوں میاں بھلاونائیں
ایہہ انسان ایں مثل عمارتاں دی ، میاں ایس دی کند نوں ٹھاونائیں
ماں باپ دی خدمت کری جاویں ، چھڈ کے کرے بڑھاپے وچ جاونائیں
خالق یار وائی جتھوں تائیں ہو سکے ، غلط شعروی توں بناونائیں

قیمتی موتی

بچہ آکھدا ٹکیاں لینیاں نے ، پئیو جدوں دکان تے جاوندا اے
گھوڑے بلیاں بطخاں کئی کاراں ، ریجھاں نال خرید لیا وندا اے
شور کا ہر اندر پیا آئے ابو ، ننھا نال لتاں چمبڑ جاوندا اے
خالق یارا و قیمتی موتیاں نوں ، کوئی قسمتاں والڑا پاوندا اے

تورایت کی رو سے

تورایت میں ہے جو حضرت موسیٰ علیہ السلام پر نازل ہوئی والدین کے بارے بتایا گیا کہ جو والدین کو بُرا بھلا کہے ۔ گالی گلوچ دے زبان سے لعنت بھیجے اس کی سزا قتل ہے۔ یعنی والدین کی ہتک آمیزی اور ان کی توہین کرنے والے کی سزا سزائے موت ہے۔

رباعی

ایہ تے وچ توریت دے آیا اے ، حضرت موسیٰ تے جہیڑی نزول ہوئی

ماں پیئو نوں گالیاں دے جہیڑا ، اوہدی بندگی نہ قبول ہوئی

بے ادبی کرے توہین جہیڑا ، ساری زندگی اوہدی فضول ہوئی

خالق یارا او قتل دے لائق اے جی ، سزائے موت اے اونوں حصول ہوئی

قوم بنی اسرائیل تے امت محمدؐیہ

بنی اسرائیل یعنی حضرت موسیٰ علیہ السلام کے مذہب میں والدین کی بے ادبی کے جرم کی سزا بھی موت مقرر کی گئی۔ لیکن حضور ﷺ کی امت پر یہ احسان ہے۔ گنگار، خطا کار، بے مروتی اور بے ادبی کی وجہ سے انہیں سزائے موت سے بچا لیا گیا ہے لیکن آخرت کی بدبختی اور عذاب کا مستحق ہونے کے باب میں یہ جرم گناہ کبیرہ قرار دیا گیا ہے۔

بنی اسرائیل دی قوم اندر ، ماہ پیئو نوں پٹھا بلائے جہیڑا

اونوں تھاں اتے مار سٹر دے سن ، امت نبی وچوں بھل جائے جہیڑا

اونوں لبھے دا عذاب دن حشر اندر ، ماں پیئو نوں گالاں سنائے جہیڑا

خالق یارا روڈا گھنگار ای او ، بدبخت بے ادب کہلائے جہیڑا

حکایت

اک آدمی نوں اوہدی ماں کہیا ، سن آواز بچہ کاہدی آرہی اے

بچے آکھیا کوئی نئیں آواز اماں ، اماں لفظ فیر اووا دوہرا رہی اے

اماں آکھیا فیر کے بچڑے نوں ، میرے کناں دے وچہ سنا رہی اے

بچے آکھیا ماں نوں فیر اووا ، اگوں ماں کی فیر فرما رہی اے

میرے بچیا غور دے نال سنیں ، کیہڑی شہ ایہ کن کھڑ کا رہی اے

بچے آکھیا آواز تے کوئی وی نئیں ، کیہڑی شہ شکوک ایہ پا رہی اے

اماں آکھیا پنج جاں چھ واری ، بچے آکھیا کن کیا کھا رہی اے

گیا سر تے نئیں چکرا اماں ، آواز آواز اُچی رٹ لا رہی اے

ماں سن جواب ایہ بچڑے دا ، کاپی صندوق والی منگوا رہی اے

خالق یا آرمیاں کاپی کھول کے تے ، گل گزری یاد کرا رہی اے

ایضاً

بڈھی ماں نے آکھیا بچیا او ، اک بچپنا گل سناں تینوں

نکا جہیا سیں بچیہ توں جدوں ، دے لوریاں پئی کھڈھاں تینوں

ستر وار توں پچھیا او کی اے ، چم چم کے چہرہ بتاں تینوں

واراں ست وی اجے تے نئیں ہوئیاں ، آ گئی اے بچیہ نہ تینوں

ویکھ صبر میرا ویکھ صبر تیرا ، اپنا کڈھ کے دل وکھاں تینوں

خالق یا آرمیاں پتہ لگ گیا ، ہے کنی کو پیاری اے ماں تینوں

اطاعت والدین

ایک بار حضرت اویس قرنیؓ اپنی ماں کی اجازت سے اپنے آقاؐ کی زیارت کیلئے مدینہ منورہ حاضر ہوئے۔ لیکن ماں کا حکم تھا کہ اگر آقاءِ نامدار ﷺ گھر میں تشریف فرما ہوں تو مل لینا اور نہ ہوں تو پھر انتظار نہ کرنا اور واپس پلٹ آنا۔

اتفاق کی بات تھی کہ حضور پاکؐ اس وقت جب اویس قرنیؓ در دولت ﷺ پر پہنچے تو گھر سے دور کہیں تشریف لے جا چکے تھے۔

چنانچہ وہؓ محبوب ﷺ کے نام یہ پیغام چھوڑ کر واپس لوٹ آئے۔ کہ آپ ﷺ کا اویسؓ زیارت کے لئے حاظر ہوا تھا۔ مگر چونکہ ماں کی طرف سے انتظار کرنے کی اجازت نہ تھی اس لئے بغیر ملاقات کے لوٹ کر جا رہا ہے۔

رباعی

لے کے اجازتاں ماں تھیں اویس قرنیؓ
وچ شہر مدینے اکوار آئے
رتجھاں سدھراں خوشیاں نال چاہواں
نبی پاکؐ دا کرن دیدار آئے
حکم ماں نے وی اک آکھیا سی
یا دل اندر بار بار آئے
کاہر ہون سرکارؐ تے مل لینا
خالق یار نئیں تے اویسؓ کاہر آئے

رباعی

اویسؓ درِ رسالتؐ تے آئے جدوں ، کملی والےؐ دا نہ دیدار ہویا
آقاؐ سفر تے بیلیو گئے ہوئے سن ، ملاقات دا شرف دشوار ہویا
اویسؓ دے سنہیوڑا نال الفت ، میتھوں آقا جی نئیں انتظار ہویا
خالق یار میاں حکم ماں دا ایہ ، سفر واپسی دا یکبار ہویا

شاعر دی نصیحت

عبادت افضل ساریاں عبادتاں توں

ماں پئیو دا خدمت گار رہناں

نماز روزہ زکوۃ تے حج ایوا

ماہ پیو دے دل وشکار رہناں

جو جو پیار یا مونہوں کڈھن ، کر دیاں کم اووالگا تار رہناں

دیکھیں دن نہ چڑھدا رات پیندی ، اٹھے پہر ای نت تیار رہناں

جناں تیک نی دم ایہ دم اندر ، چل دا دنیا دا کاروبار رہناں

خالق یار کوئی کرے عمل چنگے ، لگیا سدا نئیں یہ بازار رہناں

ماں دی محبت

بیٹا جب گھر میں داخل ہوتا ہے۔ تو اس کی بیوی اس کی جیب کی طرف نظر ڈالتی ہے لیکن ماں اس کے چہرے پر نظر ڈالتی ہے۔ (عامر نذیر میاں چنوں)

ارشاد نبوی صلی اللہ علیہ وسلم: اگر والدین سے محبت ہو تو فرض بن جاتی ہے۔

الفت ماں نال ہووے تے فرض اے جی

نبی پاکؐ فرماوندے اولاد اُتے

جدوں آوندا بچڑا کاہر اندر

ماں ویکھدی اے چہرے شاد اُتے

ہیر ویکھدی اے جیویں رانجھنے نوں

ہووے شہتی جیوں خوش مراد اُتے

خالق یار میاں گلاں جو آکھے

بندیا کریا کر اعتماد اُتے

ماں دی محبت

ماں ایک ایسا لفظ ہے۔ جس کو ادا کرتے ہی ایک احساس ہوتا ہے۔ کہ ماں اتنی عظیم کیوں ہے؟

ماں تو دنیا میں ایک جنت ہے۔ خوش نصیب اس جنت کو حاصل کر لیتے ہیں۔ اور بد نصیب اپنی کم عقلی اور بدنصیبی کی وجہ سے اسکو کھو دیتے ہیں۔

ماں کو کبھی دکھی نہیں کرنا چاہئے کیونکہ یہ دکھ سہہ کر بھی اف نہیں کرے گی۔

رباعی

جس ویلڑے ماں داناں لیئے

سوچ آوندی اے عالی شان کیوں ایں؟

قسمت والیاں واسطے ماں جنت

ہوندا بے نصیب پریشان کیوں ایں؟

دکھ جبر کے ماں نہ اف آکھے

سوڑا پہہ جاندا انسان کیوں ایں؟

خالق یا آراو ویکھ کے بچیاں نوں

اوہدے پہہ جاندی وچ جان کیوں ایں؟

عظیم ہستی ماں

جو شخص ماں کا دل دکھاتا ہے۔ وہ کبھی سکھی نہیں رہ سکتا نہ ہی جہاں میں اور نہ ہی اگلے جہاں میں

ماں کی محبت تو برسات میں برستی ہوئی بارش کی طرح ہوتی ہے۔

رباعی

ایہ اتے وچ حدیثاں دے آیا اے ، جہیڑا ماں دا دل دکھاوندا اے

نہ ایس جہان نہ اگلے تے ، اوسکھ نہ کدھرے پاوندا اے

ہوندی ماں دی مامتا اسطراں ، جیویں بارشاں رب برساوندا اے

ایس واسطے ماں عظیم اے جی ، خالق یار پیا گل بتاوندا اے

ماں دی فرماں برداری وچ

بقول حضرت بایزید بسطامیؒ: حضرت بایزید بسطامی فرماتے ہیں کہ ایک رات والدہ نے فرمایا کہ دروازہ کا ایک پٹ کھول دو۔ لیکن میں رات بھراس پریشانی میں کھڑا رہا۔ کہ نا معلوم کہ داہنا پٹ کھولوں یا بایاں پٹ۔ کیونکہ اگران کی مرضی کیخلاف غلط پٹ کھل گیا تو حکم عدولی میں شمار ہوں گا۔ اور حشر کے دن مار پڑیگی۔

رباعی

حضرت بایزیدؒ بیان کیتا ، حکم ماں دتا اکوار مینوں

پتہ بوہے دا الادے اک بچہ ، بن گئی بڑی دشوار مینوں

پٹ بوہے دا سجایاں لاہاں کھبا ، ساری رات رہی سوچ چار مینوں

خالق یار جے غلطی کر بہواں ، تے دن حشر نہ پہہ جائے مار مینوں

ماں

انمول موتی: ماں کا دوسرا نام جنت ہے۔ ماں کے بغیر کائنات نامکمل ہے۔ ماں دُنیا کی عزیز ترین ہستی ہے۔

ماں کے بغیر گھر قبرستان ہے دُنیا کی حسین ترین شے ماں ہے۔ ماں کی محبت حقیقت کی آئینہ دار ہے۔ ماں کی سختی پھولوں کی طرح ہے۔ ماں سورج کی طرح ہے جو ڈوب جائے تو تاریکی نظر آتی ہے۔ ماں کا پیار زندگی میں دوبارہ نہیں مل سکتا۔ ماں باپ زندگی میں بہترین عطیہ ہیں۔ ماں زندگی میں صرف ایک بار ملتی ہے۔ پتھر سے پتھر دل کو بھی ماں کی محبت سے موم کی طرح نرم کیا جاسکتا ہے۔ ماں کی قدر اس سے پوچھو جو اس نعمت سے محروم ہو جاتا ہے۔ دنیا میں سب سے رحمدل، نرم مزاج صرف ماں ہی ہے۔ ایک طرف پوری مخلوق اور دوسری طرف اکیلی ماں برابر ہیں۔ ماں کی مسکراہٹ کھلتی کلیوں سے کم نہیں۔

دُنیا کی قیمتی سے قیمتی ہستی ماں ہے۔ جس کی قیمت کوئی نہیں دے سکتا۔ ماں کی تعریف نہیں ہے۔ ماں بچوں کی چھوٹی چھوٹی باتوں سے خوش ہوتی ہے۔ محبت کرنا ہے۔ تو والدین سے کرو جو دنیا میں سب سے زیادہ مقدس ہستی ہے۔

پنجابی وچ

جنت ماں دا ہے اے ناں دوجہ ، بناں ماں دے کامل نئیں جہان ہوندا

پیاری دُنیا دی ہر چیز نالوں ، کا ہر ماں بناں قبرستان ہوندا

خوبصورتی ماں جہان دی اے ، پیار ماں دا حقیقی نشان ہوندا

سختی ماں دی پھل روئیل وانگوں ، کھڑیا وچ جیویں گلستان ہوندا

لو ماں دی ہوندی اے دن وانگوں ، ڈب جائے تے ہنیر طوفان ہوندا

روز روز نہ ماں دا پیار لبھے ، ماں پئیو تحفہ عالی شان ہوندا

پیار ماں دا موہ لے پتھراں نوں ، اونوں پچھ جیہڑا اقدردان ہوندا

نرم دل تے نرم مزاج اماں ، جیویں رب سچا مہربان ہوندا

ساری دُنیا تے ماں اکپا سے ، فیر دوواں دا اک مقام ہوندا

ہسنا ماں دا کھلنا کلیاں دا ، میرے بیلیو وے یک جان ہوندا

ماں دُنیا تے انمول ہستی ، جدا لاہن نئیں کدے وی احسان ہوندا

کدے ماں دی صفت نہ مکدی اے ، عاشق ماں دا نئیں پشماں ہوندا

گلاں نکیاں نکیاں کرن بچے ، دل ماں دے وچ ارمان ہوندا

خالق یار میاں اماں پاک ہستی ، ایس گل تے میرا ایمان ہوندا

ماں

فرمان الٰہی : اگر تیری ماں تجھ سے ناراض ہے۔ تو یقیناً تو جنت کی چابی گم کر چکا ہے۔ میں تیرے سارے گناہ بخشتا ہوں۔ صرف اپنی ماں کو راضی کر لے۔

رباعی

حق تعالیٰ بے شک فرمایا اے ، جنے نھے کر اپنی ماں دتی

اوس بے نصیب بد بخت شوہدے ، کنجی جنتاں والی گوا دتی

جنے ماں نوں کرلیا راضی ، اوہدی غلطی رب بخشا دتی

خالق یار کوئی منے یا نہ منے ، اساں اپنی گل نبھا دتی

ماں دی عظمت

جدوں رو وئیے ماں دی یاد اندر ، ہنجو پونجن فرشتے آ کے تے

تائیں وھدھیا توں فرشتیاں توں ، لوری دے اماں تینوں چا کے تے

حکم ماں دا سوہنیاں اس طراں ، جیویں دیکھ قرآن اٹھا کے تے

یاد ماں دی آوے تے سمجھ لویں ، پیا کھیڈ نا جنتیں جا کے تے

تیرے نال بس رہوے دی آخیر تائیں ، دعا والدہ دی مسکرا کے تے

لفظ ماں دا سوہنا ای لفظاں وچوں ، پاویں دیکھ وی لوسرا کے تے

بول ماں بلائے جو وکھرا ای ، ذرا ویکھ لوویں آزما کے تے

خالق یا رناں ماں دا پیار والا ، ویکھ دلاں وچ جھاتیاں پا کے تے

اردو ترجمہ: جب کوئی اپنی ماں کی یاد میں روئے تو فرشتے آنسو پونچھتے ہیں۔تو فرشتوں سے اسلیئے افضل ہے کہ تجھے ماں کی میٹھی لوری حاصل ہے۔ایسا محسوس کروٗ کہ ماں کا ہر حکم اللہ تعالی کے کلام کی ایک سطر ہے۔جب ماں یاد آئے تو سمجھو کہ میں جنت کی سیر کر رہا ہوں۔اگر کوئی چیز تیرے ساتھ آخر تک رہ سکتی ہے تو وہ ماں کی دعا ہے۔انسان کی زبان پر سب سے خوبصورت لفظ ماں ہے۔اورسب سے زیادہ حسین پکار ماں کا بول ہے۔

ماں کے لفظ سے ہی امید و محبت کا بھرپور احساس ہوتا ہے۔یہ دلکش اور پرخلوص لفظ دل کی اتھاہ گہرائیوں سے نکلتا ہے۔

ماں مختلف نگاہواں وچہ

کسے پچھیا ماں دا کون اے جی ، کوئی ہے تے ذرا بتائے میاں
سمندر آکھیا ماں اے او سیپی ، بھید اولاد دے جو چھپائے میاں
بدل آکھدا ماں نوں دھند ایسی ، ساریاں رنگاں اتے جہیڑی چھائے میاں
شاعر آکھیا ماہ اے غزل ایسی ، جہیڑی دلاں اندر کھب جائے میاں
مالی آکھدا ماں نوں پھل ایسا ، رنگن باغ دی جہیڑا اودھ ھائے میاں
اک ساز دے وچوں آواز آئی ، اثر سب نوں جو دکھائے میاں
ماں پیار والی داستان ایسی ، ہر دل اتے لکھی جائے میاں
خالق یار ایہ آکھیا بچیاں نے ، ہون ساریاں تے ماں دے سائے میاں

اردو میں ترجمہ: کسی نے پوچھا ماں کون ہے کیا ہے؟

سمندر نے کہا ماں ایک ایسی سیپی ہے جو اولاد کے لاکھ راز سینے میں چھپا لیتی ہے۔

بادل نے کہا ماں ایک دھنک ہے جس میں ہر رنگ پوشیدہ ہو جاتا ہے۔

شاعر نے کہا ماں ایک ایسی غزل ہے جو سننے والے کے سینے میں اترتی چلی جاتی ہے۔

مالی نے کہا ماں گلشن کا وہ پھول ہے جس سے خوبصورتی میں اضافہ ہوتا ہے۔

ساز نے کہا ماں ایک ایسا گیت ہے جو ہر ایک کو متاثر کر دیتا ہے۔

اولاد نے کہا ماں ممتا کی انمول داستان ہے جو ہر دل پر رقم ہے۔

خالق یار کہتا ہے کہ ماں کا ہر ایک پر سایہ ہو۔

ماں دا رتبہ

جھیڑا اماں دے نال پیار کرے ، اوہدا سب توں اُچا مقام میاں

سہہ سہہ کے ٹھنڈ کاں پوہ دیاں ، اماں بچیاں نوں دیوے آرام میاں

ایہ دنیا دھپ کڑاکیاں دی ، ہوندی ماں پیاری اے شام میاں

قہر دنیا ڈاہڈا اے زہر موہرا ، ماں جنتاں دا میٹھا جام میاں

ایہ دنیا جھاڑا اے کنڈیاں دا ، کھڑیا ماں وچ پھل دا نام میاں

جھیڑا اماں دے چم لے قدماں نوں ، اوہدا کوئی نئیں اڑدا کام میاں

سجن ماں دا ہوندا اے ولی اللہ ، دشمن ماں دا ہووے بدنام میاں

غصے ماں تے غصے خدا ہویا ، خالق یار آکھے اسلام میاں

اردو میں ترجمہ: ماں سے پیار اعلیٰ مقام ہوتا ہے۔ ماں سردی برداشت کر کے بچوں کو آرام مہیا کرتی ہے۔ دنیا سخت ترین دھوپ کی طرح ہے اور ماں پیاری شام کی طرح ہے دنیا زہر کی طرح سخت قہر ہے۔ اور ماں جنت کا میٹھا میٹھا جام ہے۔ یہ دنیا کانٹوں کا جنگل ہے اور ماں پھول کی مانند ہے۔ جو ماں کے قدموں کو بھوسہ دیتا ہے اسے کوئی مشکل درپیش نہیں رہتی۔ ماں کا پیار خدا کا ولی بنا دیتا ہے۔ اور ماں کا دشمن ہمیشہ بدنام ہوتا ہے۔ اگر ماں روٹھ جائے تو رب روٹھ جاتا ہے۔ یہ اسلام کا خاص الخاص قول ہے۔

ماں دیاں خوبیاں

بے لوث محبتاں ماں دیاں ، کسے پچھ پاویں راہنما تائیں

رنگ جے پیار دا تکنا ایں ، تک ماں دی میاں نگاہ تائیں

ماں سبق دے پکے ارادیاں دا ، دور جگ دی کرے بلا تائیں

خالق یار روائی بناں رکاوٹاں دے ، دعا ماں دی پہنچے خدا تائیں

اردو میں: ماں کی محبت بے لوث ہوتی ہے اونچے لوگ کہتے ہیں۔ اگر تو محبت کی رنگینی دیکھنا چاہتا ہے تو ماں کی آنکھوں میں موجود ہے۔ ماں محکم ارادوں کا درس دیتی ہے۔ ماں زمانے کی مصیبتوں سے محفوظ رکھتی ہے۔ ماں کی دعا بغیر کسی رکاوٹ کے اللہ تبارک وتعالیٰ کے ہاں پہنچ جاتی ہے۔

ماں دی نافرمانی

فیصل آباد دا اک جوان بچہ ، جا نا ٹور تے یاراں نال چاہوندا اے
ماں آکھیا جاونا نئیں بچہ ، بچہ ماں نوں پیا ستاوندا اے
فیر ماں نے آکھیا نئیں جانا ، فیر ماں نوں پیار آزماوندا اے
اوڑک دھکو دھکی فیر ماں کولوں ، نال بیلیاں دے ٹر جاوندا اے
ایکسیڈنٹ ہوگیا سوراہ اندر ، دانہ پانی خدا مکاوندا اے
کاہر اوس جوان دی لاش آئی ، ہر کوئی رووندا اتے کرلاوندا اے
جہیڑا ماں دا نافرمان ہووئے ، او سکھ نہ بیلیو پاوندا اے
خالق یار میاں چھیتی راس ہوجا ، ویلا لنگیا پچھاں نہ آوندا اے

سکا رشتہ

جیویں کسیدے کریئے نال میاں ، ایویں اپنے سمجھو بھاہ ہوندی
جنی کسیدے نال وفا کریئے ، اینی اگوں وی پئی وفا ہوندی
جے تے اپنی نیت صفا ہووے ، فیر اگوں وی نیت صفا ہوندی
خالق یار نہ بھلیا رہویں پھردا ، سکی ساریاں دے نالوں ماں ہوندی

ماپیاں نوں گالیاں دینیوالے

ارشاد نبویؐ: آپ ﷺ نے معراج کی رات کو کچھ لوگوں کو آگ کی ٹہنیوں سے لٹکے ہوئے دیکھا۔ حضورؐ نے جبرائیل سے پوچھا یہ کون ہیں۔ جبرائیل نے عرض کیا یہ وہ لوگ ہیں جو دنیا میں ماں باپ کو گالیاں دیتے تھے۔ (زواجر ص ٦٦)

صفحہ چھیاٹھ زواجر دیوچ آیا ، نبی پاکؐ ہوراں فرمایا اے
ہوسی رات معراج دی بسم اللہ ، پھیرا دوزخانول آقاؐ پایا اے
اک عجب انوکھڑے لوک اوتھے ، رب اگ دے نال لٹکایا اے
آقاؐ وحی نوں پچھیا کون لوکی ، عذاب ایناں دے پیش کیوں آیا اے
جبرائیل امین فرشتے نے ، اگوں آپؐ نوں ایہ بتایا اے
خالق یا ر دیون گالاں ماپیاں نوں ، تدھ ایناں تے وقت ایہ آیا اے

ماں باپ کے نافرمان کیلئے عذاب

ماں باپ دا نافرمان جہیڑا ، آقاؐ اوناں دے عذاب بتان میاں
خالی نیکیاں تھیں اوہدا اعمال نامہ ، پھیڑا اوس دا حشر میدان میاں
اوہدا نئیں قبول نماز روزہ ، پڑھے پیا فضول قرآن میاں
ماسہ ہون نئیں لئی توفیق اونوں ، کہ رکھے رب دے اتے ایمان میاں
اونوں توبہ بھی نئیں نصیب ہونی ، جاسی دنیا تھیں بے ایمان میاں
کلمہ اوہدی زبان تے نئیں آونا ، جدوں نکلدی ہووسی جان میاں
منکر نکیر جدوں حساب لین آسی ، اوہدی ہلنی نئیں زبان میاں
مند احشر نوں وی اوہدا حشر ہوسی ، لائی ہووے دی اونے مکاہن میاں
قبر وچ وی اونوں نئیں صبر آوناں ، نہ ہی رب ہوسی مہربان میاں
خالق یا ر پیا ہووے دا عذاب اونوں ، وچ دوزخاں دے پریشان میاں

اردو میں ترجمہ

جو آدمی والدین کا نافرمان ہو آقا ﷺ اس کے لئے مندرجہ ذیل عذاب بتاتے ہیں۔

اس کا اعمال نامہ نیکیوں سے خالی ہوگا۔ اس کی نماز، روزہ کوئی عبادت قبول نہیں۔ خداوند کریم پر ایمان لانے کی اسے کوئی توفیق نہیں ہوگی۔ وہ بغیر توبہ کے مرے گا۔ دنیا سے بے ایمان اٹھے گا جان کنی کے وقت کلمہ شہادت بھول جائیگا۔

منکر نکیر کو کوئی حساب کتاب نہیں دے سکے گا۔ حشر کے دن اس کا حشر بُرا ہوگا۔ اس کی قبر تنگ ہوجائے گی۔ اللہ تعالیٰ اسکی طرف نظر رحمت سے نہ دیکھے گا۔ ہمیشہ دوزخ میں اسے عذاب ہوتا رہے گا۔ (تذکرہ الواعظین ص ۲۳)

ماں دا درجہ

بھاری تابعداری ماں دی اے ، نفلی عبادتاں توں پیر اندے پیر آکھن
عبدالحق محدث دہلوی دی ، تنگی ماں نوں دینا گناہِ کبیر آکھن
سورت پڑھ یٰسین تے بخش دینا ، عبدالعزیز وچ عزیزی تفسیر آکھن
حق باپ دا بے شک ہے اُچا ، ماں دا اوہدوں ویں وڈا فقیر آکھن
خوش جدے اتے ماواں ہوندیاں نے ، اونوں رب دی عطا جگیر آکھن
حق ماں دا ادا نئیں ہوسکدا ، نعیم مرادآبادی ایہ امیر آکھن
نہ جانے غنیمت جو ماپیاں نوں ، جاسی وچ دوزخ سدھا تیر آکھن
خالق یار جیوں شرک گناہ وڈا ، نسنا ماپیاں توں ایویں تقصیر آکھن

اردو میں: والدین کی فرمانبرداری کیلئے نفلوں کو ترک کیا جا سکتا ہے اور یہ افضل ہے

(غوث الاعظم۔ غنیۃ الطالبین)

مسلمان والدین کو ناحق ستانا گناہ کبیرہ ہے (شیخ عبدالحق محدث دہلوی ۔ تکمیل الایمان)

سورۃ یٰسین پڑھکر انکی روح کو بخشے (شاہ عبدالعزیز دہلوی ۔ تفسیر عزیزی)

اولاد پر باپ کا حق عظیم ہے اور ماں کا اس سے اعظم (مجدد ملت اعلیٰ حضرت شرح الحقوق)

والدین کو خوش رکھنا اللہ تعالیٰ کی عطا ہے (شیخ فریدالدین عطار) پندنامہ

انسان سے والدین کا حق ادا نہیں ہوسکتا۔ (نعیم مرادآبادی)

ماں باپ کو غنیمت جان (حکیم لقمان)

شرک کے بعد سب سے بڑا جرم والدین سے سرکشی ہے (ابنِ ماجہ)

ماں دے پیار دی فضیلت

ماواں نال کریئے جہناں وی پیار تھوڑا اے

پیار ماں دا پکا چٹان نالوں

جیویں پھل گلاب دی مہک سوہنی

ماں دی مہک سوہنی گلستان نالوں

ہوندی چن دی چاننی ودھیا اے

پیار ماں دا ودھ ہا وہدی شان نالوں

خالق یار معصوم فرشتیاں توں

پاک ماں ایں اوناں دی جان نالوں

اردو میں: ماں سے جتنا بھی پیار کرو وہ کم ہے۔ ماں کی محبت چٹان سے بھی مضبوط ہے۔ گلاب کی مہک اعلیٰ ہے لیکن ماں کے پیار کی خوشبو باغ سے بھی اعلیٰ ہے۔ چاند کی چاندنی خوبصورت ہوتی ہے۔ لیکن ماں کا پیار اُس سے بھی بہتر ہے۔

کہتے ہیں کہ فرشتے معصوم اور بے گناہ ہوتے ہیں لیکن ماں کا دامن ان سے بھی پاکیزہ ہوتا ہے۔

استاد و ماں

اکو لفظ استاد نے دسیا اے ، جنے پھڑ کے دتا پہنچا اتھے
اگوں ہور دیاں ہور ہوگیاں ، دوجہ شوق وی آ گیا اتھے
بے ساختہ نکل گئی ماں مونہوں ، عقل والیاں آکھیا ماں اتھے
چل چل کے تے جھتے توں آئیوں خالق یار سی پہلاں خدا اتھے

جیسا کرنا ویسا بھرنا

عجب واقعہ:

ایک آدمی پیئو نوں پہاڑا تے ، لے گیا سی بوری وچ پا کے تے
نال رسی دے بنھیاں مونہوں اوہدا ، تھلے سٹن لگا لمکا کے تے
پیئو رو کے آکھیا نہ سٹیں ، نالے آکھیا شور مچا کے تے
انجیں میں وی پیئو دے نال کیتا ، ایتھوں ماریا تھلے وگا کے تے
تیرے نال اے بچیہ انج ہوسی ، جے نہ مڑیوں سن سنا کے تے
میرے پیئو وی ایوا کرتوت کیتا ، گل بچے نوں کہی دوہرا کے تے
عقلمند فرزند نے غور کیتا ، توبہ کیتی ہتھ کناں نوں لا کے تے
خالق یار لے ٹریا کاہر پچھاں ، اپنے پیئو نوں گلے نال لگا کے تے

ماں دی قدر

عقل والیاں دسیا آمینوں ، قدر ماں دی ہے آزمائی جنہاں
قدر ماں دی پچھ سجا کھیاں نوں ، نظر نئیں حیاتی وچ آئی جنہاں
قدر ماں دی پچھ نابنیاں نوں ، نعمت بینائی دی ہے گوائی جنہاں
قدر ماں دا اوناں نوں پچھیا کر ، دُعائیں جیوندیاں پائی جنہاں
قدر ماں دا اوناں نوں پچھیا کر ، لبھا پیار نئیں جنہاں نوں رائی جنہاں
قدر ماں دا اوناں نوں پچھیا کر ، پئی ماں دی ہے جدائی جنہاں

قدر ماں دی اوناں نوں پچھیا کر ، ملی عمر دی ہے اے پھاہی جنہاں

خالق یا آراو قسمتاں والڑے نے ، راضی کرلئی جیوندیاں مائی جنہاں

ماں دی عظمت

ماں باپ دے نالوں شفیق کہیڑا ، کوئی دس دیوے سمجھا کے تے

پیار ماں دا کون بتاسکدا اے ، ہے کنا نکو من منا کے تے

ماں وھدھیا نعمت آسماناں دی ، کسے پچھو سیانے نوں جا کے تے

خالق یا آر پیار دی جاہ ایوا ، ویکھ دلا نوچ جھاتیاں پا کے تے

آپ بیتی آدمی دی

پہلا مکتب ماں دی گود اندر ، لا الہ دے سبق سکھائے اماں

اووا سوچدے دلاں وچ پا جھاتی ، جہیڑے دلاں دیوچ سمائے اماں

جھاتی دلاں چہ پا کے سوچیو جی ، شالہ کسی دی مر نہ جائے اماں

جدوں باہروں رات نوں آوندا ساں ، کول بہا کے تے سمجھائے اماں

پاویں دس ہوون پاویں رات ادھی ، اٹھ اٹھ کے کنڈیاں لاہے اماں

نال لاڈ پیار دے بیلیو وے ، پولی پولی چٹا کیاں لائے اماں

اکھاں ماں دیاں رکھاں ربدیاں ، ویکھ ویکھ مینوں مسکرائے اماں

نازنخرے میں وکھاں اونوں ، نازنخرے میرے اٹھائے اماں

کسے چیز توں جدوں میں پاں پہنڈی ، جھولی بھا کے پئی کھڈ آئے اماں

جدوں آواں سکول توں پڑھ کے تے ، واری صدقے صدقے جائے اماں

دھوڑ میرے تے ویکھ کے پئی مٹی ، لالا صابون نوائے اماں

تیل لا کے کڈھ کے چیر ڈنگا ، سرمہ بونڈیاں والٹرا پائے اماں

خالق یار استاد ای ماں وڈا ، لا الہ دے سبق پڑھائے اماں

خالق یار دی بس دعا اے ایوا ، شالہ کسے دی مرنہ جائے اماں

ماں کی اے

ماں او خوشبو اے بیلیو او، سارے جگ نوں جو مہکا دیوے

ماں او مشال اے بیلیو او ، اندھیرے وچہ جو جگ چمکا دیوے

ماں او پرچھاواں اے بیلیو وے ، جو دھپ وچ سکھ دا ساہ دیوے

ماں او اک گیت اے بیلیو وے ، ساری زندگی جو رجا دیوے

ماں او پیار اے بیلیو او ، جو عشق دے رستے پا دیوے

ماں او سکون اے بیلیو او ، سر فرشتیاں جو جھکا دیوے

ماں او سکون اے بیلیو وے ، تھکن عمراں دی جو لاہ دیوے

ماں او ایثار اے بیلیو وے ، سیس فرشتیاں جو جھکا دیوے

ماں او ہتھیار اے بیلیو وے ، جنگ وچ جو فتح عطا دیوے

ماں او دعا اے بیلیو وے ، درشن ربدا جو کرا دیوے

ماں او خوشی خالق یار میاں ، موہوں کلمہ جو چلا دیوے

میری دعا

منجی ویکھ کے تے خالی ماں والی ، ھائے ھائے او نکلدی حاہ میری
کدے جاں ایدھر کدے جاں اودھر ، انج لگدا اے وجی اے باہ میری
کاہروچہ وجود بزرگاں دا ، رحمت رب دی ہے صدا میری
ربنا غفرلی ولوالدیّ ، خالق یار اے بس دُعا میری

ماں دی سار

ہووے پیڑ تے آوندی اے یاد اماں ، گل غلط کہ بیلیو صحیح اے جی
مونہوں کری دا اے جاں فیر ہائے اللہ ، جدوں وجدی دل تے کہئی اے جی
سوہوں قسم قرآن دی رب جانے ، میری قلم وی چیکدی پئی اے جی
خالق یار میاں سارا اوناں نوں ، ماں جنہاں کولوں نکھڑ گئی اے جی

ماں باپ کی اے؟

سایہ ماں پئیو دا بیلیو وے ، اک ہرے درخت دے وھار سمجھو
ماں پئیو نال کرو سلوک چنگا ، فرض ماں پئیو دا پیار سمجھو
جیہڑا ماں پئیو دی کرے سیوا ، بیڑا اوسدا لگیا پار سمجھو
خالق یار محبتاں ماں دیاں ، اک حقیقتاں دا آئینہ دار سمجھو

والدین دیاں خوبیاں

جیکر توں عمر طویل چاہیں ، ماں پئیو نوں کدی ستاہ نائیں
حکم رب رسولؐ فرماوندا اے ، ماں پئیو نوں ذرا تراہ نائیں
جیکر توں خشیاں چاہوناایں ، ماں پئیو دا حکم ٹھکرا نائیں
خالق یار میاں تینوں آکھیا اے ، کوئی رشتہ ماں پئیو جیہا نائیں

ماں

جنہوں ماں دے نال پیار نائیں ، بے مہارا اے او بے مہارا اے او
نال ماں دی جدے دعا نائیں ، بے کارا اے او بے کارا اے او
جہیڑا ماں دا خدمتگار ہووے ، سبھے حقیقتاں دا آئینہ دارا اے او
خالق یار دعا جے ماں کرے تے ، بیڑا پارا اے او بیڑا پارا اے او

ماں

رحمت ربدی ماں اولاد واتے ، عاقل مند دانا فرماوندے نے
جہیڑے تابعداریاں کردے نے ، دو جگ وچہ عزتاں پاوندے نے
پیاں اوناں دے دولتاں پیر چمن ، رج رج کے نعمتاں کھاوندے نے
خالق یار جاں کرے دعا اماں ، عالم بن فاضل بچے جاوندے نے

ڈاکو منڈا (وقت پھانسی)

اک منڈا اسکولے پڑھدا سی ، او تے پٹھڑے عمل کمان لگا
کڈھ قلم دوات کلاس وچوں آ کے اماں نوں کا ہر وکھان لگا

لکھ ماں وی اوسنوں آکھیا نہ ، دوجے دن سکول فیر جان لگا

دوجے دن وی تختی لے آندی ، اندروڑ کے اونوں چھپان لگا

انج چوریاں دی پہہ گئی عادت ، قاعدہ کدے کتاب چران لگا

جو کجھ پڑھیا ساؤ وا کجھ پڑھ لیا ، آوارہ پھرن او وچ جہاں لگا

کھوتی کسیدی گھوڑی وی جا کھولی ، لٹن کسیدی او دکان لگا

جھگا کسیدا نہ ولا وندا اسی ، او تے ڈاکیاں تے ڈاکے لان لگا

پورے پنڈ اندر پہہ گئے رہولے ، منڈا چور بدمعاش سدھان لگا

پیوے وسکی تے کھلے لائے سوٹے ، رنگ رلیاں او منان لگا

کیتا انت پولیس نے آن قابو ، مجرم بن کے تے جیلے جان لگا

مقدمے اتے مقدمہ ہوگیا ، ہون وچ کوٹھی پریشان لگا

پکڑ ایس قانون دی ہے ڈاہڈی ، قاضی سولی دا حکم سنان لگا

دن آگیا پٹے تے چڑھنے دا ، ہتھ بنھ کے عرض الان لگا

سنو آخری ایہ آرزو میری ، امی جان نوں کول بلان لگا

امی جی جی کردی کول آئی ، گل کن دے وچ سنان لگا

نال لگدیاں کن نوں کھو کھاہدا ، گل اماں نوں ایہ سمجھان لگا

پہلے دن توں مینوں سمجھاندیوں نی ، جدوں الٹا قدم میں اٹھان لگا

اج کدے نہ آوندی ایہ نوبت ، ڈھائیں مار کے رون کرلان لگا

پہونچ جج وی گیا گہرائی اندر ، ترس او غریب اتے کھان لگا

ہوگیا قصورا اے معاف تیرا ، ویکھو ڈا کو نجات ہن پان لگا

قدرت ویکھ کے تے خالق یار میاں ، کرن ربدے ول دھیان لگا

شہزادہ تے شہزادی

عاشق شہزادہ شہزادی تے ہو گیا ، دووے رل اصلاح بناوندے نے

ماں پیؤنوں پچھیا نہ منے ، بہہ گھوڑے اتے نس جاوندے نے

گھوڑا نہر دیوچہ کھلو گیا ، لمیں لمیے اندازے لگاوندے نے

مجھاں پانیئے وچہ کھلوندیاں نے ، دووے قیاس دلیل دوڑاوندے نے

شہزادی کولوں شہزادے نے پچھیا جی ، راز گھوڑے دے ظاہر ہو جاوندے نے

ایس گھوڑے دی ماں تے مر گئی سی ، اینوں مجھ دا دھدھ پلاوندے نے

ایس واسطے پانی وچہ بہہ گیا ، دور دور خیال دوڑاوندے نے

اثر دھدھ دا میاں ضرور ہوندا ، دانے لوک پئے ایہ فرماوندے نے

پچھاں پرت جایئے کاہر پیکیاں نوں ، اکدوسرے نوں سمجھاوندے نے

نکل ساڈی اولاد وی کل جاسی ، خالق یار دانے فرماوندے نے

ماں دی نافرمانی دی سزا

علامہ جارنے نال پیار سنو ، گل اپنی آپ سنائی اے جی

اک چیڑیا دے کھنب میں پٹے ، پئی ویکھدی سی میری مائی اے جی

تیرے نال وی چیڑیا وہار ہووے ، مائی بددعا فرمائی اے جی

اک دن جاوندا جاوندا ڈگ پیا ، ایہ گھوڑے دے اتوں سودائی اے جی

خیر کٹ کیتے دووے پیر میرے ، نازک میرے اتے نوبت آئی اے جی

خالق یار میاں جان بجھ کے تے ، اپنے کیتیاں دی سزا پائی اے جی

ماں دی دعا دا اثر

جنید بغدادی دے منن والیاں دا ، واقعہ جلال الدین فرماوندے نے
قید آپ دا اک مرید ہویا ، دشمن دکھ تکلیف پہونچاوندے نے
ماں منگدی رہی دعا پچھے ، رہاہ او مرید ہو جاوندے نے
خالق یار آ ایہ اثر دعاواں دا ، عقل مند دانا فرماوندے نے

ماں دی دعا

نور احمد بزرگ دا کہنا ایں ، آیا سر دے اتے امتحان میرا
مینوں سخت بخار وی چڑھیا سی ، ہویا پرچہ نہ عالی شان میرا
سارا ماں نوں ماجرا دسیا میں ، میری ماں نے سن بیان میرا
میرے واسطے دلوں دعا منگی ، نکل آیا ریزلٹ وی آن میرا
بڑی چنگی پوزیشن وی آئی میری ، بڑا خوش ہویا خاندان میرا
خالق یار دعا دی نال برکت ، ڈنکا وج گیا وچہ جہان میرا

ماں دے قدم چومنا

علامہ اسماعیل حکایت دسی ، حضرت ابو اسحاق کول آ کے تے
ڈٹھا خواب دیو چہ میں یا حضرت ، بڑے غور نال نظراں لا کے تے
ریش آپ دی چمکاں ماردی سی ، اتے یاقوت ہیرے ڈھے جا کے تے
حضرت ابو اسحاق جواب دتا ، اسماعیل نوں اگوں دوہرا کے تے
یارا تیرا خواب تے حقیقی اے ، چمے ماں دے پیر میں دبا کے تے
خالق یار نہ کجھ وی لبھدا اے ، ماہ پیو دا حکم ٹھکرا کے تے

محمد ابن ہارون خراسانی

مالک ابن دینار پکاردے نے ، اک حج دے وقت میں خواب ڈٹھا
حج سب داہو قبول گیا ، محمد بن ہارون جی جناب ڈٹھا
حج اوسدا نہ قبول ہویا ، حال اوسدا بہوں خراب ڈٹھا
خالق یار میں آکھیا جاوانوں ، حساب اوسدا لا جواب ڈٹھا

ایضاً

مالک ابن دینار نے پچھیا اے ، یارا کیوں جنڈری گال رہسیں
کہیڑی وجہ نئیں قبول ہویا ، دس کس دے حکم نوں ٹال رہسیں
میں ماں دا منیاں نئیں کہنا ، منڈ ہوں توں وی تے میرے نال رہسیں
اوناں آکھیا ٹرجا ایتھوں ، ایتھے کس دا کر جمال رہسیں
محمد بن ہاروں ڈھائیں مار رویا ، مولا اپنے گھروں نکال رہسیں
کتھے جاں تے کہیڑا اے رب میرا ، معافی دے کر حالوں بحال رہسیں
نبی پاک دا خواب وچ میل ہویا ، دتی ماں معافی ہو خوشحال رہسیں
خالق یار ھو حج وی ادا گیا ، پھڑ پھڑ توں کر کمال رہسیں

ماں دا النعم البدل

مولا کرے تے پتر وی لبھ جاندے ، مولا کرے تے دھی عطا ہووے

مولا کرے تے بھین وی لبھ جاندی ، مولا کرے تے دوجا بھرا ہووے

مولا کرے تے بیوی وی لبھ جاندی ، مولا کرے مجازی خدا ہووے

ہر چیز جیوندیاں لبھ جاندی ، خالق یا رنہ دوسری ماں ہووے

ماں تے اک زمیندار

زمیندار اک بیوی دے آکھنے تے ، ڈاکٹر نور احمد فرماوندے نے

لے گیا سی ماں نوں کھیت اندر ، چارہ سر دنے اتے چکاوندے نے

چارہ وڈھیاں وڈھیاں او بندہ ، آیا ماں نوں مار مکاونے تے

زمیں اوس کسان نوں پھڑ لیا ، جدوں آیا کواڑی چلاونے تے

ماں رووندی رووندی بچ وگی ، کسان لگ پیا زور لگاونے تے

زمیں اوس کسان نوں نہ چھڈے ، تاروں وار لگا تھلے جاونے تے

دب دب کے تے پیا پائے رووَلا ، بندے بچ وگے اونوں چھڈاونے تے

چھاتی تیکراں دھنس گیا او بندہ ، شور لگ پیا او کرلاونے تے

کسے طراں بچالو کہے مینوں ، شور لگا طومار مچاونے تے

خالق یارا خیر نوں مر گیا ، لبھا صلہ ایہ ماں ستاونے تے

ماں دیاں کوششاں

طبرستان دے شہر وچہ اک ظالم ، بادشاہ حکومتاں کرداسی اے
خوبصورت دوشیزہ جو ہووندی سی ، اوہدے نال روزانہ دل بھرداسی اے
اکدن اک بیوہ دی بچڑی تے ، بے حیاو بادشاہ ہرداسی اے
خالق یا آرمیاں کیویں بادشاہ او ، باہر شہر توں آکے مرداسی اے

ایضاً

ویکھو رُووندی اوبیوہ ، شیخ سعید ہوراں کول آوندی اے
آکے شیخ ہوراں کول رون لگی ، ہنجو ہنجواں اتے برساوندی اے
دیکھ بھال او اپنے کاہر دی لئی ، دعا شیخ دے کولوں منگاوندی اے
شیخ صاحب نے بھجیا قبراں ول ، بڈھی چچ کے تے لگی جاوندی اے
اوتھے آدمی اوس نوں اک لبھا ، ساری واردات اونوں سناوندی اے
اونے آکھیا شیخ کول فیر جاؤ ، بیوہ امر بجالیاوندی اے
شیخ صاحب دعا فرمادتی ، ظالم بادشاہ تے پیش آوندی اے
بادشاہ پیا بڈھی دے کاہر جاوے ، چوٹ گھوڑے دے پیر لگ جاوندی اے
بادشاہ پیا گھوڑے توں سر پرنے ، گردن اوس دی وَل چا کھاوندی اے
خالق یا آرمیاں باشاہ مویا ، بڈھی بستی دی بستی بچاوندی اے

حضرت بلال دی والدہ صاحبہ

حضرت بلالؓ دی ماں فرماوندی اے ، پئیو آپ دا چم دا کم کرے
آقا وقت دا سخت کرخت سی جی ، ماں آپدی سدا ای غم کرے
پئیو بلالؓ دی ماں نوں کہن لگا ، بچہ کیوں نہ اج ختم کرے
ماں روندی تے کرلاوندی اے ، خالق یار وی اکھ پرنم کرے

ایضاً

بچہ مار دیئے پیا باپ آکھے ، اگوں ماں روپیار دے نال آکھے
ایس بچے بلالؓ نوں مارنا نئیں ، کملی والا ایدا ایہ رکھوال آکھے
سنی ایہ بلال نے گل جدوں ، حضرت بلالؓ وی نال خیال آکھے
ابا جیو نے توں ہے اے تنگ میرا ، غم زدہ ہو پیا بلال آکھے
ایس وجہ توں باپ نوں ترس آیا ، یاد کر کے رب جلال آکھے
خالق یار مصیبتاں ٹل گیاں ، خالق یار پیا خوشیاں نال آکھے

حضرت عبیداللہ سندھی دی ماں

سنو بیلیو مولوی عبیداللہ ، پہلاں سکھ تے فیر مسلمان ہوئے
اکدن دا واقعہ یاد آیا ، بیٹھے آپ وی لوکاں درمیان ہوئے
ماں آگئی آپدی سراتے ، آپ ویکھ کے نہ پریشان ہوئے
جتی لالی اتے سرتے مارستاں ، بوٹا سنگھ آکھے مسلمان ہوئے

مار مار ایناں اتوں ماریوسو ، لوک ویکھ کے تے کولوں حیران ہوئے

لوکاں پچھیا بی ایہ کون اے جی ، عبیداللہ دے ولوں فرمان ہوئے

لوکو سجنو وے میری ماں جے ایہ ، ہنجو اکھیاں چوں جاری آن ہوئے

جدے قدماں دے ہیٹھ جنتاں نے ، خالق یار دے پکے ایمان ہوئے

حضرت بابا فریدؒ تے ماں

یاد بابے فرید دی گل آئی ، چھوٹی عمر جی آپ سرکار دی اے

ست سال دی عمر انجان اجے ، گل ماں دے ویکھو پیار دی اے

لایا بچے نوں انج نماز و لے ، شکر تھلے مصلے دے دھار دی اے

آکھے بچیہ پڑھ نماز چھیتی ، شکر لبھے دی مونہوں پکار دی اے

بچے پڑھی نماز تے ملی شکر ، جند ہوئی راضی برخوردار دی اے

ایسے طراں ای بن گئی روز عادت ، خالق یار میاں دلدار دی اے

ایضاً

اکدن فرید دی ماں یارو ، باہر وچہ محالے کدھرے ہرے گئی ہوئی سی

نیت لئی نماز فرید ہوراں ، مت جہناں پیار دی لئی ہوئی سی

جلدی ماں فرید دی کاہر آئی ، شکر دھرنی یاد نہ رہی ہوئی سی

لاج رکھ لئیں سوہنیاں یار با ، بھل اج میتھوں جہیڑی صحیح ہوئی سی

نماز پڑھ فرید تے ہوئے فارغ ، ڈھیری شکراں دی تھلے پئی ہوئی سی

خالق یا آرمیاں ویکھ رب سچے ، لاج ماں دی رکھ لئی ہوئی سی

ماپیاں دے گستاخ تے فرمانبردار

جہیڑا ماپیاں دے اگے دم مارے ، او تے سڑے دا دوزخیں نار اندر

جہیڑے ماں تے پیو دی کرن سیوا ، پھل پان دے حشر دربار اندر

بازی لا جو کردے یار راضی ، چنگے او خدا دے کاہر اندر

خالق یا آرستائے جو ماپیاں نوں ، رویا جاوندا اے سر بازار اندر

رباعی

ایہ تے حضرت قتادہؓ نے آکھیا اے ، ماں پیو نال شیریں گفتار کرو

جیوں جیوں آکھن تیوں تیوں میاں ، خدمت ہر ویلے لگاتار کرو

جے کہن کھلو تے بہو نائیں ، پورے کم سب نال پیار کرو

بناں سوچیوں ای خالق یا آرمیاں ، تن من تے دھن نثار کرو

مقولہ شاعر

گلاں ون سوہنیاں کرنیں ایں ، کسے چنڈیا اے پیر استاد تینوں

جیون بھین بھائی بڈھا باپ تے مائی ، کرے رب سچا بامراد تینوں

ایوی ساڈیاں دلی دعاواں نے ، ٹھیک ٹھاک رکھے مولا شاد تینوں

خالق یا آرمیاں جدوں ٹرگیوں ، لوک کرن دے بیلیا یاد تینوں

ماں پئیو دا گستاخ

ماں پئیو دے کہے وچ نئیں جیہڑا ، دوزخ جیوندیاں ای اوہدے لئی جہان اے جی

بے نصیب تے نامراد اے او ، نفع اوسدے واتے نقصان اے جی

نئیں اوسدے واسطے تے کوئی پاسہ ، ماسہ اوسدے وچ نہ ایمان اے جی

خالق یار میاں بے شک تک لو دیں ، ادکھی اوسدی نکلنی جان اے جی

ماں پئیو دی شان

مائی باپ دی نئیں پہچان جہنوں ، اپنے آپ توں اوانجان اے جی

ماواں ٹھنڈیاں چھاواں سبحان اللہ ، جیہڑا منکر او نادان اے جی

وچ حدیث قرآن دے آیا اے ، ماں پئیو دی اچڑی شان اے جی

خالق یار نئیں کدرے ڈھوئی اوہدی ، جیہڑا ماپیاں دانا فرمان اے جی

ماپیاں بغیر بندگی

نئیں بندگی کوئی قبول اوہدی ، ماپے جدے اتے اوازار ہون

نئیں عید تے کوئی شبرات اوہدی ، جنہوں ماں نال نہ پیار ہوون

خدمت گار جو ماں پئیو دا اے ، اوہدے جنتاں دے وچ کاہر ہوون

خالق یار دعا ایہ کریا کرنا ، پتر ماپیاں دے تابعدار ہوون

مقام والدین

ارشاد نبویؐ: جس نے اپنی ماں کو بُرا بھلا کہا۔ اس کی قبر میں آگ کی چنگاریاں گریں گی اتنی مقدار میں کہ جتنے پانی کے قطرے آسمان سے زمین پر گرتے ہیں۔

ارشاد نبویؐ: آپؐ نے فرمایا معراج کی رات میں نے دیکھا۔ کہ لوگ آگ کے تندوروں میں لٹکے ہوئے تھے۔ میں نے جبرائیل سے پوچھا یہ کون لوگ ہیں؟ جبرائیل نے فرمایا یہ لوگ دنیا میں اپنے والدین کو برا بھلا کہتے تھے۔

بُرا بھلا جہیڑے کہن ماپیاں نوں ، سنو پاک نبیؐ فرماوندے نے
اوہدی قبر تے بارش چنگاریاں دی ، خود آپ خدا برساوندے نے
رات شب معراج دی بسم اللہ ، آقاؑ عرشاں دے اتے جاوندے نے
بندے کجھ تندوراں دی آگ اندر ، پئے لٹکدے نظری آوندے نے
آقا جبرائیل نوں پچھیا تے ، او آپ نوں گل بتاوندے نے
خالق یار میاں ایہ تے ماپیاں نوں ، نت برا تے بھلا سناوندے نے

مقام والدہ ماجدہ

شیخ سعدیؒ: ماں کی خوشنودی دنیا میں باعث دولت اور آخرت میں باعث نجات ہے۔

ظہیر الدین بابر: ماں دا پیار نرا ثواب ہے

آرچ بولڈ: ماں تاریکی میں روشنی کا ایک مینار ہے۔

شیلے: ماں اولاد کیلئے آرام وسکون کی ایک کتاب ہے

خوشی ماں دی دنیا وچہ یارو ، نرا دولتاں دا اسباب اے جی
حضرت شیخ سعدیؒ فرماوندے نے ، خوشی ماں دی باعث نجات اے جی
آرچ بولڈ دا وی اک قول سنو ، نال غور دے میرے حباب ایہ جی
ماں ہنیریاں دے وچہ بسم اللہ ، وڈا روشنی دا اک باب اے جی

بابر بادشاہ ہوری فرما گیئے نے ، پیار ماں دا نرا ثواب اے جی

خالق یا آرمیاں شلیے آکھیا اے ، ماں سکھاں دی اک کتاب اے جی

جنت دا بوہا

گل آپ سرکارؐ دے ویلیاں دی ، اک آدمی کرلیا ارادہ

بوہا جنتاں دا میں تے چمناں ایں ، پکا بیوی نوں دسدا آرادہ

جرن لگ پیا بھکھ تریہہ ڈاہڈی ، پکا پختہ ہوندا گیا ارارہ

خالق یا آرسرکارؐ دی وچہ خدمت ، اوڑک کھول کے دسدا جا ارادہ

آقاؐ آکھیا اہڈی نئیں گل اوکھی ، تیرا مسئلہ حل ہو جاوندا اے

ماں پیئو تیرا دس ہے زندہ ، پیا ہاں وچ ہاں ملاوندا اے

سر پیئو دا چم چم پیر اماں ، بوہا جنتی ایوا کہلاوندا اے

خالق یا آرمیاں ایہ سن کے تے ، پیا ہس دا موں مناوندا اے

میری ماں

وڈے تحفیاں چوں وڈا اک تحفہ ، میرے بیلیو ماں خدا دا اے

وڈے بوٹیاں چوں وڈا اک بوٹا ، وچہ جنتاں دے میری ماں خدا دا اے

میرے دل دا چین ، انمول ہیرا ، دور خطرہ بری بلا دا اے

خالق یا آرمیاں کا ہر خوشیاں دا ، پھل کھلیا میری وفا خدا دا اے

شکریہ خداوند کریمؒ

قلم پھڑ کے پڑھ کے بسم اللہ ، پہلاں ربدی حمد وثناء کرناں

جنے ایس جاہ مینوں پہونچادتا ، شکر لکھ کروڑ ادا کرناں

فیر حضور پرنورؐ دے عشق اندر ، اپنے آپ نوں پیا فناہ کرناں

نال شوق پیار اصحاباں دی ، نالے پیروی نالے اتباع کرناں

لجپال کمال حسین صابرؓ ، یادکارنامہ کربلا کرناں

یا غوث میراں بغداد والے ، بے لوث بے خوف نگاہ کرناں

حامی دین اسلام دے سب مومن ، روشن اوناں دا نام ہر جاہ کرناں

پڑھ فاتحہ تے قُل ھواللہ ، قصورمند دے معاف گناہ کرناں

سکھ میرے استاد نوں یاربا ، دئیں واسطہ حبیب مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم کرناں

میرے نال جنہاں وھدھ وھدھ پیار کیتے ، وھدھ دُنیا توں اوہدا احیاء کرناں

نذر حسین استاد نے چین میرے ، احترام اوناں داوی بے بہا کرناں

جنہاں میرا کلام پسند کیتا ، سلام قدمیں سسیں نوھا کرناں

جلالپور اندر حاجی محمد یوسف ، رائے دتی نے تے اکتفاء کرناں

ٹھیک ٹھاک اوناں نوں اللہ پاک رکھے ، دھوکہ سیکھیائیں نے داہ کرناں

رہین درس دیندے قاری محمد یوسف ، اوناں پڑھیا دنیا دا پاء کرناں

صاف صاف اوناں میرے اوصاف دسے ، کدوں کولوں پیا گل وھدھا کرناں

دم دم جیون ہمدم میرے ، روز جہاں دے نال نبھا کرناں

شان میرے عزیز وی پان اُچی ، تیرے بوھے دے اتے صدا کرناں

اظہر قمر فاروق شہزاد ہوری ، حل مشکلاں مشکل کشا کرناں

ہووے دور تنگی نعمت مونہوں منگی ، کامیاب ہوون صاف راہ کرناں

نقطہ چین جو مہین باریک پیہندے ، اگے اوناں دے وی التجا کرناں

پڑھن ایس کتاب نوں نہ سڑن ، پھڑن غلطی دور خطا کرناں

شوقوں ایس کتاب نوں لکھ کے تے ، پوری قوم دی پیا اصلاح کرناں

مولا بخش دیوے سارے مومناں نوں ، خالق یار مسکین دُعا کرناں

☆ واہ واہ جی میریا یار با ، تیرا کسطراں شکر گزار ہوواں

کرم حدتوں وھدھ کمائے نے توں ، پیا تدھ تے جانثار ہوواں

دل چاہوندا ایوا خواہش میری ، تیری یاں بندیاں دا خدامتگار ہوواں

خالق یار جی تیریاں کراں گلاں ، لکیا حشر (ابد) تائیں ایسے رگزار ہوواں

شاعر دے خیال

قصّے کہانیاں کسیدے کی لکھاں ، سوہوں ربدی ہن کوئی حال نیں رہے

لد گئے نے نال دے سنگ ساتھی ، دردی غماں دے اوپنجال نئیں رہے

چار چوفیر اندھیر غبار دسے، چوکھے دکھ تے سکھ روال نئیں رہے

خالق یار پیا یاریاں مار دائیں ، جھیڑے ہوندے سن او خیال نئیں رہے

ماں پیو دا اعلیٰ شان تے بیوقوف لوگ

ماں پیو دے اتوں قربان جاواں ، عالی شان اے آپدی شان میاں
نبی پاکؐ خداوی حکم کیتے ، وچہ حدیث تے وچہ قرآن میاں
بے ادبی دوواں دی نہ کروؔ ، کر دوواں دے اتے احسان میاں
خالق یار میاں جھیڑا من دائیں ، بیوقوف او خاص نادان میاں

مختلف شعراء کرام کی نظر میں ماں

پروفیسر مرزا محمد منور: میری ماں میری فرقت کے غم میں سدا
روتے روتے کٹی، تیری شب سر بسر
میری ماں خشک وتر میں میرے واسطے ، کس کی ہوگی دعا ، ڈھال میرے لئے
کون چاہے گا اب خیر با چشم تر ، کس کی شفقت میں ڈھل جایئگا ہر خطر
اب جو یورش ہوئی مجھ پر آلام کی ، ہائے اب زندگی کی شب تار میں
کس کے دامن میں چھپ جاؤں گا بھاگ کر ، ہوگا کس کا تبسم ضیائے قمر
کس کے باعث قضا سر سے ٹل جائیگی
کس کے دم سے کروں گا مہمات سر

ضمیر جعفری: اے پیکر مہر و وفا ، اے مخزن صدق وصفا
تیرا طریق بے ریا ، تیرا دل درد آشنا
ہر سانس میں نام خدا ، ہر گام پر صلِ علیٰ وہ آنسوؤں کا قافلہ ، وہ دھڑکنوں کا سلسلہ
وہ صبح گاہی کی دعا ، اشکوں میں بھیگی مامتا میرے چراغ رانما ، وہ خداوا خدا

میں جو بھی ہوں جو کچھ بھی ہوں　　یہ نعمتیں یہ راحتیں ، یہ عزتیں یہ شہرتیں

تو ابتداء تو انتہا میری متاع دو جہاں　　دنیا میں جو کچھ بھی ملا ، تیری دعاؤں سے ملا

اے میری ماں ، اے میری ماں

تو چاہتوں کا آستاں ، تو برکتوں کی کہکشاں

تسکین دل تنویر ماں ، میری متاع دو جہاں اے میری ماں۔۔۔

علامہ اقبالؒ:

تربیت سے تیری میں انجم کا ہم قسمت ہوا

گھر میرے اجداد کا سرمایۂ عزت ہوا

دفتر ہستی میں تھی ، زریں ورق تیری حیات

تھی سراپہ دین و دنیا کا سبق تیری حیات

محمد عباس اثر:

تو نے بخشا تھا پندار خود آگہی　　زندگی کے سفر میں تیرا ساتھ تھا

پالنے پوسنے میں مصیبت سہی　　تیری ہر آرزو کا میں مرکز رہا

زندگی کی کڑی دھوپ میں ہر طرح　　تیرا سایہ مجھے ٹھنڈی چھاؤں رہا

اپنے دامن میں آنسو سموتے ہوئے　　تیرے بوسوں کا کچھ اور انداز تھا

تیری ہی تو دعاؤں سے اے میری ماں ، راستہ زندگی کا بھی روشن رہا

دولت درد مجھ کو ولیعت ہوئی ، مامتا کا اسی زر سے چرچہ ہوا

زندگانی کے منجدھار میں حوصلہ ، تیرے ہی فیض سے چرچہ مجھ کو حاصل ہوا

محمد یعقوب حاکم بھٹی:

آغوش ماں کی عشرت جنت سے کم نہیں

اس کی جدائی قہر قیامت سے کم نہیں

احسان دانش:

اسی آغوش میں افسردگی دل شاد ہوتی ہے　　اسی کرسی پر قصر عمر کی بنیاد ہوتی ہے
اسی آغوش میں ادراک کی تخلیق ہوتی ہے　　خموشی کو یہیں سے گفتار کی توفیق ہوتی ہے
اسی اغوش میں جذب وفا بیدار ہوتا ہے　　یہیں تمیز کا سادہ ورق گلنا ہوتا ہے
اسی آغوش میں کھلتی ہیں آنکھیں زندگانی کی　　نکلتی ہیں یہیں سے شاہراہیں جوانی کی
اسی آغوش سے چلتا ہے چشمہ جانثاری کا　　ملائک درس لیتے ہیں یہاں خدمت گزاری کا
اسی آغوش میں رہ کر عیاں ہوتی ہے خودداری　　اسی آغوش میں پل کر جواں ہوتی ہے خواداری
یہ وہ آغوش ہے جس میں بہاریں مسکراتی ہیں　　امنگیں رقص کرتی ہیں امیدیں جگمگاتی ہیں

خالد علیم

جب میں بچہ تھا تو سینے سے لگا لیتی تھی تو　　میرے غم میں بے قرار غمزدہ رہتی تھی تو
لوریاں دیتی تھی، دامن میں چھپا لیتی تھی تو　　میری خاطر روز وشب تکلیفیں سہتی تھی تو

پروفیسر موہن سنگھ

ماں ورگا گھن چھاواں بوٹا مینوں نظر نہ آئے　　لے کے جس تھیں چھاں ادھاری، رب نے سورگ بنائے
باقی کل دنیا دے بوٹے، جڑ سکیاں مرجھاندے　　ایپر پھلاں دے مرجھائیاں، ایہ بوٹا سک جائے

حالی

لاڈلا بیٹا تھا اک ماں باپ کا　　جان ماں کی اور ایمان باپ کا
دیکھ اسے ہوتے تھے دونوں باغ باغ　　تھا وہی لے دے کے اس گھر کا چراغ
بال بیکا اس کا ہوتا تھا اگر　　دل کو رہ جاتے تھے دونوں تھام کر
ہر طرح اسی کی رضا مقصود تھی　　جاں تک اس کے لئے موجود تھی

حمید جالندھری

میری خوشیوں سے خوشی ہوتی تھی، غم سے غم تجھے
فکر رہتی تھی میرے آرام کی ہر دم تجھے
ہر کڑی افتاد میں جو میرے کام آتے رہے
مجھ سے بڑھ کر میری تکلیفوں کا غم کھاتے رہے

سید ہاشم رضا

جنت ہماری لپٹی ہوئی جس قدم سے تھی
اٹھتے ہی اس کے تلخی دوراں عیاں ہے آج
جس کی نصیحتوں سے ملی زندگی کی رد
خاموش آنسوؤں کی طرح وہ زباں ہے آج
مہر قد میں اپنی پالنے والی کو میں رکھوں
یہ زندگی کا سب سے بڑا امتحاں ہے آج
سُن ہو گئے میں کان، سنبھلتے نہیں قدم
آنکھوں سے آنسوؤں کی جگہ خون رواں ہے آج
کیا کیا سکون تھا شفقت مادر کی چھاؤں میں
کیا دھوپ ہے، جس کی تمازت گراں ہے آج

منشی پریم چند

کوئی دم کی مہماں ہوں جان مادر آؤ بھی
رہ گیا آنکھوں میں دم میرا اٹک کر آؤ بھی
جان کنی کا وقت ہے اور جان نکل سکتی نہیں
سینہ سوزاں پہ ہے، فرقت کا پتھر آؤ بھی
نزع کی گھڑیاں ہیں، میری آتما بے چین ہے
آؤ بھی اب اے قرار قلب مضطر آؤ بھی
اپنے اپنے گھر کو واپس ہوتے ہیں سب شام کو
اب تو شام عمر ہے میری کہیں گھر آؤ بھی

منظور احمد منظور

اس قدر شفقت سے ہم کو پیار کر سکتا ہے کون؟
روح کی سوئی کلیں بیدار کر سکتا ہے کون؟
کس قدر بے لوث کتنا پاک ہے ماتا کا پریم
اس حقیقت سے بھلا انکار کر سکتا ہے کون؟
دیکھو ی عظمت بھی ہے رفعت بھی ہے راحت بھی ہے
بلکہ سچ پوچھو تو ماں کے قدموں میں جنت بھی ہے

یعقوب حاکم

شکایت کر رہا ہوں آج پھر چرخِ ستم راں سے کیا بے درد ہاتھوں سے جدا اس نے مجھے ماں
وہ جس کے پاؤں کے نیچے خدا نے ڈال دی جنت میری گردن جھکی رہتی ہے جس کے بار احسان سے
نئیں نعم البدل جس کی محبت کا زمانے میں فضیلت جس کی ہے سب پر عیاں آیات قرآں سے

نثار اکبر آبادی

جس کو بہشت کہتے ہیں وہ ماں کی گود ہے بچے سے پوچھے گا کسی ماں کے پیار کو

قمر حجازی:

محبت ہے مجھ سب سے زیادہ اے قمران سے
محبت کا سبق مجھے کو پڑھاتی ہیں مری امی

اسمٰعیل میرٹھی

مامتا ماں کی جانتے ہیں سب ماں ہے بچے کی پرورش کا سبب
بھوک بچے کو ہے ستاتی جب ماں سے کرتا ہے رو کے دودھ طلب
دودھ دیتی ہے پیار کرتی ہے جان اس پر نثار کرتی ہے
بچہ سینے سے جو رہا ہے چمٹ نئیں لے سکتی بے دھڑک کروٹ
پاؤں کی بھی نہ ہو ذرا آہٹ کبھی ننھے کی جائے نیند اُچٹ
اوں اوں کرتی تھپکتی جاتی ہے ہوے ہولے سرکتی جاتی ہے
جب گیا وہ نہا لچے پر سو چھوٹے تکیے لگا دیتے دو دو
کئے سب کام تھے ضروری جو پر نئیں بھولتی ہے بچے کو
لیتی رہتی ہے ماں خبر ہر دم اپنے بچے پہ ہے نظر ہر دم
ماں کو آرام کی کہاں فرصت سوئی بے ڈھب تو آ گئی شامت

کپڑے لتوں کی ہوگئی کیا گت ہے بچھونا بھی تر بہ ترلت پت

صبح اٹھ کر کھنگالتی ہے تمام جاڑے پالے کا وقت اور یہ کام

بچہ اتنے میں چونک اٹھا سو کے ناک میں دکھیا ہے رو کے

ماں نے پھر لے لیا خوش ہو کے نیا کرتہ بدل کے منہ دھو کے

دیکھ کر اس کا چاند سا مکھڑا بھول جاتی ہے اپنا سب دکھڑا

جب لگایا ہے آنکھوں میں کاجل پڑا بچے کی تیوری میں بل

دونوں ہاتھوں سے آنکھیں دیں مل بچہ بے چین ہے تو ماں بے کل

کبھی کنڈی بجا کے بہلایا کبھی کندے لگا کے بہلایا

اس کا ہپہ جدا چکاتی ہے انگلیوں سے اسے چٹاتی ہے

باتیں کرنا اسے بتاتی ہے پاؤں چلنا اسے سکھاتی ہے

ہر طرح سے سنبھالتی ہے اسے اللہ آمیں سے پالتی ہے اسے

سید منیر علی جعفری اگر ماں باپ ہیں راضی تو سمجھو ہے خدا راضی

اگر ماں باپ ہیں برہم تو اللہ بھی ہے برہم

جو نافرمان ہے ماں باپ کا، حق کا ہے نافرماں

حرام اسپر ہے جنت اس پر کرنا چاہئے ماتم

عزیز لدھیانوی:

اولاد جو نہ ہو کہنے میں والدین کے یعنی نہ والدین کی خدمت گزار ہو

ہاتف نے غیب سے یہ ندا دی تجھے عزیز للکارتی ہے غصہ پروردگار کو

حفیظ جالندھری:

میں نے تیرے پاؤں پر بوسہ دیا   تو نے سینے سے مجھے چمٹا لیا
کانپتے لب فی امان اللہ کہا   اور منہ سر چوم کر رخصت کیا
راستے میں لوٹ آیا میں مگر   کیونکہ تھی تیری نقاہت پُر خطر
پھر برائی کی میری تقدیر نے   دی دعا کوتاہی تدبیر نے
کر دیا قائل تیری تقریر نے   اور کھینچا رزق کی زنجیر نے
حکم سے تیرے ہوا لاچار میں   پھر سفر پر ہو گیا تیار میں
ہے یہ فطرت کا بے بدل قانون   کاٹتا ہے وہی جو بوتا ہے
باادب بانصیب ہے یارو   بے ادب بے نصیب ہوتا ہے

میر سید علی: جس نے گستاخی والدین سے کی

اس نے لاریب راہ دوذخ لی
آئی دنیا نہ اس کے عقبی ہاتھ
مُوا دہ نامرادیو ہیات
ایک ماں کہنے سے مجھے ملتا ہے کتنا سکوں
دور ہو جاتے ہیں دنیا کے آفکار زبوں
ماں کہوں تو ایک ٹھنڈی سی آہ بھر لیتا ہوں میں
آہ کر لیتا ہوں میں فریاد کر لیتا ہوں میں

خاک مرقد پر تیری، لے کر یہ فریاد آؤنگا   اب دعائے نیم شب میں، کس کو میں یاد آؤنگا
یاد سے تیری دل دردآشنا معمور ہے   جیسے کعبے میں دعاؤں سے فضا معمور ہے

اکبر آلہ آبادی: حضرت اقبال میں جو خوبیاں پیدا ہوئیں
قوم کی نظریں جواُن کی طرز پر شیدا ہوئیں
یہ حق آ گاہی یہ خوشگوئی، یہ ذوق معرفت یہ طریق راستی، خودداری، بے تمکنت
اس کے شاہد ہیں کہ ان کے والدین ابرار تھے باخدا تھے اہل دل تھے صاحب اسرار تھے
جلوہ گران میں انہی کا ہے یہ فیض تربیت ہے ثمر اس باغ کا یہ طبع عالی منزلت
چلنے لگتی تھی نسیم جانفزا میرے لئے جب بھی اٹھتے تھے تیرے دست دعا میرے لئے

ملک نصر اللہ خاں عزیز کون لکھے گا خطوں میں، اب دعائیں بے حساب
کون ٹالے گا میرے سر سے بلائیں بے حساب
اے خدا جب نرغۂ آفات میں گھر جاؤنگا کون پھر تجھ سے کرے گا التجائیں بے حساب
بے حساب اس واسطے مجھ پر ہوا تیرا کرم تیری رحمت بے حساب، ان کی دعائیں بے حساب
اے خدا اے مالک روز جزا جنت الفردوس کر ماں کو عطا
ہوں میسر اُن کو ساری نعمتیں جن کا وعدہ تو نے قرآن میں کیا

محمد عباس: میری جنت تو تھی تیرے پاؤں تلے اب تیری قبر ہے مستجاب دعا
مجھ کو ملتا ہے تیری لحد سے سکوں ہے پس مرگ بھی فیض جاری تیرا
اب کہ خاموش زمزم ہے تو میری ماں زندگی میں اک چشمہ پر جوش تھا

ماں باپ کے حقوق (سید ضمیر علی دل طالب نگری)

جا بجا قرآن میں کہتا ہے اب سب کو ہے ماں باپ کا لازم ادب
دولت دارین اگر درکار ہو دل سے تم ماں باپ کی خدمت کرو

یوں ضعیفی کو نبھانا چاہئے　اف زبان پر بھی نہ لانا چاہئے

پیش آنا عاجزی سے تم سدا　کرنا ان دونوں سے برتاؤ بھلا

بخشش اولاد کا ہے یہ سبب　رہنا ان کے سامنے تم باادب

اور ادب سے یہ دعا کرنا سدا　اے خدا اے مالک ہر دوسرا

رحم فرمانا میرے ماں باپ پر　مجھ پر یہ رکھتے تھے شفقت کی نظر

ہے یہ ارشاد شہ خیر البشرؐ　اس اطاعت کو رکھیں پیش نظر

جس نے دیکھا پیار سے ماں باپ کو　اس سعادت مند کو یہ مژدہ دو

ہر نگہ کے بدلے یہ ملتا ہے ثواب　اس کی بخشش کا نہیں کوئی جواب

آپؐ سے پوچھا صحابہؓ نے کبھی　حکم کیا ہے؟ اس میں اے پیارے نبیؐ؟

اچھے برتاؤ کا ہے حق دار کون　ایسا انسان ہے میرے سرکارؐ کون؟

آپؐ نے فرمایا اور سب نے سنا　ہے یہ حق ماں باپ کا سب سے بڑا

اک دفعہ یہ آپؐ فرمانے لگے　تین ہمراہی سفر پر چل دیئے

راہ میں ناگاہ بارش آگئی　فکر اس سے سب کو بچنے کی ہوئی

ہوگئی مسدود جب ہر ایک راہ　غار میں تینوں نے لی جا کر پناہ

سخت بارش کے سبب بھاری چٹان　آئی اوپر پھسل کے بے گمان

ہوگیا منہ بند اس سے غار کا　اب نہ تھا باہر کا کوئی راستہ

سخت گھبراہٹ میں تینوں پڑ گئے　پڑ رہے تھے لالے سب کے جان کے

الغرض تینوں نے مل کر طے کیا　مل کر سب اللہ سے مانگیں دعا

کی ہو نیکی جو خدا کے واسطے　اس حوالے سے کہیں اللہ سے

عین ممکن ہے خدا ہو مہربان　ہے وہی اک کارساز دو جہان

سب سے پہلے ایک مسافر نے کہا، جو عمل اس کی نظر میں خاص تھا

اپنی اس نیکی کو دوہرانے لگا یعنی مانگی اس نے اچھی دعا

نام کو بھی تو وہ پتھر نہ ہلا لاکھ مانگی اس نے رو رو کر دعا

دوسرے ساتھی نے بھی مانگی دعا کام اب بھی کچھ نہ لیکن ھو سکا

تیسرے نے عجز سے یہ عرض کی یاد ہے میرے خدا وہ بھی گھڑی

میرے ماں باپ جب میرے ساتھ تھے تھے ضعیفی کے سبب معذور سے

رات دن تنہا چراتا تھا بکریاں شام کو واپس جونہی آتا مکاں

پیش کرتا دودھ ہوتا جتنا جو سب سے پہلے اپنے ان ماں باپ کو

اپنے بچوں کو پلاتا بعد ازاں اے خدا تجھ پر تو ہے سب کچھ عیاں

اک دفعہ کا ذکر ہے ایسا ھوا دور جنگل بکریاں لے کر گیا

واپسی پر کافی دیر ہو گئی تھی ندامت دیر کے باعث بڑی

سو چکے تھے میرے بوڑھے والدین تھا بہت ملحوظ مجھ کو ان چین

دودھ کا برتن لیئے جب رات بھر ان کی خدمت میں رہا تھا تا سحر

ہوں نہ بے چین سوتے میں کہیں اسلیئے ان کو جگایا ہی نہیں

میں نے اپنایا یہ عمل میرے خدا تیری خوشنودی کی خاطر تھا کیا

جیسے ہی کی ختم اس نے دعا غار کے منہ سے وہ پتھر ہٹ گیا

چل گیا ہے اس روایت سے پتہ خدمت ماں باپ کا کیا ہے صلہ

ماں دی عظمت

ماں دی خدمت وچہ جے بندہ، ساری رات کھلووے

پھر بھی اس توں اک گھڑی دا، حق ادا نہ ہووے

ماں دی شان نہ مکے پاویں، لکھے خلقت ساری

بعد خدا دے ہے بچے دی اماں ای پالن ہاری

جنت ملدی ماں دے قدماں اندر سیس جھکائیاں

ماں دا حق ادا نئیں ہوندا لکھ وی حج کرائیاں

جہیڑے خدمت ماں دی کردے دو جگ وچہ ترجاندے

نافرمان جو ماں دے ہوندے ڈب جاندے ہر جاندے

میرا پتہ

نام ربدے سب دعا منگو ، شیشہ ٹٹے نہ فسکلاس میرا
بھاگووال کلاں نوں رنگ لگن ، عالیشان گھراں وچہ واس میرا
عزت آبرو کردے لوک سارے ، دل ہویا نئیں کدے اداس میرا
خالق یار پیار دے نال آکھن ، ناں محمد منیر اے خاص میرا

★ اعلیٰ وستی بھاگووال دی، جتھے میرا اے واس تے فسکلاس
ڈھاڑیوالوں شمال اے، ڈاک خانہ وی خاص پر کنوں احساس
عیشاں خوشیاں مولا دتیاں، نہ رہواں اداس اے الناس
خالق یار نوں لوکی جانن، رہین جو آس پاس عام و خاص

★ بھاگووال دی چڑھدی گٹھے، خاص اے ڈاکخانہ سکول درمیانہ
کڑیانوال نواں بنیاں، جلالپور بھل نہ جانا پرانا اے تھانہ
سادہ ساری زندگی گزاراں، نئیں کوئی شہنشاہانہ میرا گھرانہ
خالق یار کدے دو چار، کدے پڑھنے پنجگانہ نماز روزانہ
بھاگوال نوں دنیا عام جانے، مسجد ہے وشکار تے سرخ مینار
پنجے وقت اذان ہووے، سوہنا خدادا کاہر تے بے شمار
امام اعلیٰ نمازی اعلیٰ، پڑھدے استغفار تے اندر باہر
اکدونت حافظ حاضر، تے ملاں دوتن چار او خالق یار

★ سادہ ساوی زندگی گزاراں، پھراں نہ دلگیر تے سدھا تیر
وڈا بھائی عنایت علی، نکا اوہدوں نذیر تے سائیں جیر

پنڈ میرا بھاگووال اے، تے لگے بے نظیر خانگاہ پیر
خالق یار مینوں لوکی آکھن، تے انج اے ناں منیر بھائی بشیر

★ قوم جٹ مذہب اسلام، بھاگووال دا سہرا سانولا چہرا
ذوالفقارے دی پتی وچوں، ولیا اے چار چوفیرا تے کھلا ویڑا
باپ نوں پیراندتہ آکھن، تے اللہ دتہ وڈیرا او چاچا شیرا
خالق یار نوں ملنا ہووے، تے پچھ لئیں آن کے میرا چڑھدے ڈیرا

★ بھاگووال وچ سادم سادے، تن چار بھین بھائی تے اکلی مائی
باپ نوں مولا بہشت وکھائے، نہ گیاسی ول پڑھائی تے کرے وھائی
ہوش سنبھالیاں جوش نئیں آیا، تے نہ ای جوانی آئی نہ اکھ وٹائی
خالق یار حیاتی اندر، نئیں کیتی خاص لڑائی قسم خبرے پائی

★ ملک نائیں کھوکھر نائیں، وڑائچ ذات اے میری منڈ ہوں جھیڑی
آمنے سامنے بوہے سارے، وشکار ویڑے دے بیری کاٹھی جھیڑی
ہر اک دی گل آں من دا، کدے نئیں لائی دیری کوئی آکھے جھیڑی
خالق یار خاموش رہندا، نئیں کردا ہیری پھیری بہوں اے دلیری

★ بھاگووال دے آلے دوالے، ڈھنگ پھڑ نگے راہ تے پہہ گیا پھاہ
جدوں دی اشتمال ہوئی، ہر کوئی رہیا اے تاہ تے بے بہا
شاملاٹ ساری ہے نکاری، نئیں کوئی کرداواہ پیا او تھے جا
خالق یار توں کڈھ اشتہار، راکھا اے تیرا خدا او بے پرواہ

★ اعلیٰ وستی بھاگووال دی، جتھے میں ڈیرے لائے تے ساہ پرائے

ایہ دنیا سب استاد اے میری، کئی آ منے سامنے آئے   پے درشن پائے
جرم ہوندیاں چڑھ گئے بھرم اتے، کجھ رب وی کرم کمائے   تے آندا جائے
خالق یا آر دس کھاں ذرا، کنج توں شعر بنائے   تے کسدی راہے

★ سنوسن ستتر دا واقعہ اے ، جدوں شعراں ول میرا دھیان آیا
یارو گل وی کجھ عجیب ای اے ، سر تے بارھویں دا امتحان آیا
گفتگو شبیر تے میں چھیڑی ، میئیں ہوراں دا وچ بیان آیا
میئیں ہوری وائی قافیے جوڑدے نی ، میرا مننے وچ نہ ایمان آیا
میں گیا شبیر نوں نال لیا ، اکدن جان دا مینوں گمان آیا
شبیر آکھیا چلو جی بسم اللہ ، آئے راہے وچ اک مکان آیا
بوھا وڑدیاں اساں سلام کہیا ، بابے سمجھیا کوئی مہمان آیا
کاپی ویکھ کے آندے نے کون ایں توں ، میں آکھیا شعر لکھان آیا
بابے کڈھ وکھائی بڈھیڑ کاپی ، مینوں کھڑک گئی اے گلوں لان آیا
ٹٹی پھٹی سی او بیاض سسی ، مینوں پڑھدیاں سال اطمینان آیا
دھڑ ادھڑ میں پھڑ کے لکھ سٹی ، آندے نقل تے ناہیوں نان لان آیا
میں آکھیا ایسی تے گل کوئی نئیں ، صرف آپدی شہرت وھدھان آیا
آندے نے بس کر جنی وی لکھ لئی آ ، میں گھر ول ہوروان آیا
ایسے طراں فیرا گلے دن یارو ، میں بابے نوں فیر آزمان آیا
کاپی پچھی تے آندے نے اوس محالے ، راجے ہوراں کول پریشان آیا
راجہ لبھیا نہ دبیا پیر پچھاں ، آوندیاں کجھ رباعیاں میں چھان آیا

اودوں قدرتوں ماہ محرم دا سی ، مسلماناں نوں جھیڑا جگان آیا

کربل دی ہر کوئی گل کرے ، میرے دل دیوچ طوفان آیا

قصہ پڑھدیاں کربلا والا ، مینوں پتہ نہیں کون سمجھان آیا

ایویں قدرتوں چل گئی قلم میری ، پہلی سطر وچ واہ سبحان آیا

حمد خدا تے صفت مصطفیٰؐ دی ، انج کیتی جیوں وچہ قرآن آیا

لٹیا عشق نے ذوق تے شوق میرا ، میں نکل کے وچ میدان آیا

میرا اپنا آپ نہ رہیا اپنا ،او بھی کسے تے کر قربان آیا

میرا دل وی کڈھ لیا کسے ، جنہوں ویکھیا اتے زبان آیا

انج اپنے آپ نوں بھل گیا ، جیویں نہیں میں وچ جہان آیا

تیرے ترلے تے اوہدے پیر چمے ، کجھ چڑدے بعد ارمان آیا

جہنے ویکھیا لیا تراہ مینوں ، میں اگوں نہیں گل پوان آیا

خودی اڈی وجود وچوں بن گڈی ، جیویں طور نوں نور اڈان آیا

مینوں چال تے ڈھال کنگال کیتا ، دل میرا وی بن سلطان آیا

جی جی میں کرناں سب اگے ، کدے ویکھیا ای ایسا جوان آیا

میرے وھار نہ کسے دا حال ہووے ، غوطہ وچ دریا میں کھان آیا

میری ویکھی جے کرے برائی ہوندی ، جے میں نیکیاں نہیں کمان آیا

میری عاجزی تساں دے سامنے ویں ، نئیں میں کسیدا دل دکھان آیا

جو جو میں آنا واں ٹھیک آناں ، نہیں کوئی ریت دے پُل بنان آیا

لعنت اللہ علی الکاذبین ، سچے ربّ دا سچ فرمان آیا

خالق یار نوں امر سرکار دا اے ، اپنا لوھیا تے نہیں منان آیا

میریاں کتاباں

پہلی عمرے نائن[1] سٹار لکھے ۔ قصور مند جدوں میں سیر کیتا
لکھیاں عظمتاں عشق[2] تے حسن دیاں ۔ مست الست گلزار[3] منیر کیتا
لکھی فیر میں پند نصحیتاں[4] دی ۔ سمندر[5] معرفت داپار میں چیر کیتا
اک گلاں[6] دی گتھلی لکھ چھوڑی ۔ نیک[7] آرزوں مینوں فقیر کیتا

قید[8] ظلم دی غماندی کوٹھڑی[9] وی ۔ گھیرا مار کے مینوں اسیر کیتا
قصہ سسی تے پنوں[10] داجوڑیا میں ۔ صاحباں[11] لکھی خیال نہ ہیر کیتا
قصہ انصر[12] محمود تے علی اکبر[13] ۔ کھٹا وھڈھ ٹک نال شمشیر کیتا
عنایت[14] اللہ دا قصہ نذیر[15] بہشتی ۔ قصہ محمد الیاس[16] لیرو لیر کیتا
عادل[17] گڑھ نواز داکڑھ قصہ ۔ ترلا ریاض[18] دا محمد شبیر کیتا
ٹانڈے[19] شہر وچ تن بھراموئے ۔ فضل الٰہی نے آن تاثیر کیتا
شادیوال[20] مشتاق دے بھائی وڈے ۔ چالو اکھیاں دیو وچوں نیر کیتا
دھپ سڑی وچوں میئیں خاں گجر ۔ قصہ فیض[21] احمد دامنگیر کیتا

یوسف[22] جج داقصہ بناوناایں ۔ مامے سوہن نے اثر اکسیر کیتا
قصور[23] مند دالکھ وفات نامہ ۔ تنگ اپنے مینوں ضمیر کیتا
لکھ لکھ کے غضبناک قصے ۔ پیا اپنا آپ دلگیر کیتا
لکھ جھوک حسینی[24] دی لوک آکھن ۔ حل مسئلہ رب قدیر کیتا
شوقوں[25] لکھیا میں معراج نامہ ۔ فیر حج[26] داسفر تحریر کیتا
ٹک دھر کے عکاسی[27] زمانے دی ۔ رنجھاں سدھراں نال تظہیر کیتا
مکاتیب[28] غریب دے پڑھ ویکھو ۔ جنہاں پھڑ مینوں تشہیر کیتا
سکون[29] قلب تے عظمت[30] ماں دی نوں ۔ روشن بلب دے وھار تنویر کیتا

ہائے ہائے جدائیاں[31] دی رات لکھی   گل بیڑی[32] دی جگ دلگیر کیتا

دتے شاہیاں[33] دا شجرہ ہجرہ اے   حاجی محمد[34] اصغر رب امیر کیتا

نوشو[35] پیر دی حیاتی ہے باقی   تنویر[36] حیدر چناں اسیر کیتا

قیصے[37] ملکی دی گل ہلی اے جی   قصہ میں کوئی گھمیر کیتا

کسے حوصلہ نہ افزائی کیتی   میل جول نہ کسے کھنڈ کھیر کیتا

پیا کردا دل چرو کناں سی   کم رب سوہنے سدھا تیر کیتا

پینتی سال دی عمر جوان اجے   فضل رب میرے بے نظیر کیتا

دتی روضے رسولؐ تے حاضری میں   پورا رب نے خواب تعبیر کیتا

اکیسے عمر پابندیاں لگ گیاں   قیدی یار دی زلف زنجیر کیتا

جھوٹ نئیں میں بول دا سچ کہواں   ہن کم نہیں کدے شریر کیتا

وقت لگ رہیا خیراں منگ رہیا   ظلم ظالماں وچ کشمیر کیتا

کسے آن معمار نے فیر کے تے   جوڑ جوڑ تروڑ تعمیر کیتا

نیڑے مار پتوشیاں آ رہی اے   ہر اک نوں زیر تقدیر کیتا

عزرائیل نئیں کدے سبیل ویکھی   معاف اوس غریب نہیں امیر کیتا

مینوں نئیں ایہ سب نوں ہے معلم   اوتھے اثر نئیں بحث تقریر کیتا

وچ قبر دے صبر خدا دیسی   منکر جدوں سوال نکیر کیتا

کر فیر وی رحم دی اپیل دیو   اصلاح مشورہ نال مشیر کیتا

چھیڑلاں دا گلاں پیار دیاں   کیویں سسی دے نال تصویر کیتا

باراں سال پچھوں مائی بڈھڑی دا   بیڑا پار جی پیر ادے پیر کیتا

خالق یار کم آونا ایں عملاں نے   جدوں حساب کتاب میں آخیر کیتا